

Den stora såpan om skolan – LR-Stockholms följetong i skolmiljö - alla de 23 avsnitt som publicerats hittills!

Kapitel 1: Jag vill bli lärare!

Kapitel 1-3: I begynnelsen: Svartbergsgymnasiet

Kapitel 4-7: I Slottsbyskolan (efter övertalighet)

Kapitel 8-11: I Kvarnviksskolan (efter övertalighet)

Kapitel 12-16: I S:t Eriksskolan (efter övertalighet)

Kapitel 17-23: I Tvärhöjdsskolan (efter övertalighet)

Fortsättning följer när de rätta omständigheterna infinner sig...

Kapitel 1: Jag vill bli lärare!

Som vår värderade läsekrets förmodligen noterat finns få moderna skönlitterära skildringar av den svenska skolan ur ett lärar- och postkommunaliseringsperspektiv. Skolverkligheten i Stockholm har dock under de senaste tio åren varit just så turbulent, beklämmande och parodisk att våra närmaste jämförelseobjekt blir moderna såpoppor i TV. I ett försök att fylla detta gigantiska litterära vakuum inleder Bänkpresen därför en följetong som kommer att utspelas i Skol-Stockholm. Alla likheter med verkliga händelser, personer eller litterära verk är givetvis rena tillfälligheter.

Det var en afton i början av maj. Den lilla trädgården på Mosebacke hade nyligen öppnats för allmänheten och i rabatterna hade snödropparna arbetat sig upp genom fjolårets lövsamlingar och höll just på att avsluta sin korta verksamhet för att lämna plats åt de ömtåligare saffransblommorna. Syrenerna väntade ännu på sydlig vind för att gå i blom. Gråsparvarna höll på att samla upp skräp som de gömde under takpannorna på navigationsskolans hus. Dessa luftens råttor kivades om plastylsor till raketer från nyårsfyrverkerierna, om reklamkort från Club Tabu och om plastringar till numera pantade ölburkar. Där var ett liv och ett kiv.

Men solen stod över Liljeholmen och sköt hela strålar av kvastar mot öster. De gick genom grillkolsröken från Mariabergets utegrillar, ilade fram över jetskiåkarna på Riddarfjärden, klättrade upp till Stadshusets tre gyllene kronor, illuminerade fönstren på Vasamuseet, eklärerade Lidingös villaträdgårdar och tonade bort i ett rosenfärgat moln, långt, långt ut i fjärran där havet ligger. Och därifrån kom vinden, och han gjorde samma färd tillbaka, genom Lindalssundet, förbi Vaxholms fästning, mötte helsingforsfärjorna vid Östra Granholmen, svepte förbi plastbåtsraggarna vid Fjäderholmarna, skänkte en tanke åt det nedläggningshotade Finnboda varv, frestades av doften av kaffe och bullar vid passagen av Fåfången, blev skräm av spritlukten från avstigande ålandsresenärer vid Stadsgården, for uppför Mosebacke, in i trädgården och törnade mot en vägg. I detsamma öppnades det enda fönstret i väggen av en svartjobbade polsk städerska som med ett raskt tag med dammvippan svepte ut vinterns rester av luciaglitter, serpentiner och de tilltrasslade bandresterna från en kassett med sångaren Orup. Gråsparvarna trippade fram och tog för sig, men fick snart

sällskap av bofinkarna, emedan båda arterna såg chansen att få sina bosättningsproblem undanröjda.

Städerskan drog in den friska luften genom näsborrarna, men retirerade skyndsamt tillbaka in när en ung man, enkelt men smakfullt klädd, trädde ut i trädgården. Hans ansikte företedde inget ovanligt, men där låg en sorg och en ofärd i hans blick, som dock försvann när hans blick mötte den öppna horisonten. Han vände sig mot vindsidan och knäppte upp överrocken, vilket tycktes lätta hans bröstorg och sinne. Därefter började han vandra fram och åter utmed barriären, som skiljer trädgården från branterna ner mot Stadsgården och Saltsjön.

Långt nere under honom bullrade den nyvaknade staden; en Scania 112- lastbil accelererade med sin dieselbas från trafikljuset vid Franska bukten och turbon visslade med som en solosopran, ett saltsjöbanetåg kom mullrande likt ett bergatroll genom sin tunnel, Djurgårdsfärjan tutade tre gånger för back i maskin och avgick med en skumvirvel i släptåg mot Allmänna gränd med sin last av nöjeslystna firmafestare. Allt gjorde ett intryck av liv och rörlighet som tycktes väcka den unge herrns energi, ty han anlade en min av trots och beslutsamhet.

Nu ringde det sju i Katarina Norras skolklocka, och Södra Latin sekunderade med sin mogna bas. På håll kunde en tränad lyssnare urskilja malmstämman från Frans Schartaus gymnasium, och ett par sekunder senare hördes den gälla klangen från klocktornet i det närbelägna annexet på Stigbergsgatan. Strax därpå klämtade Storkyrkoskolan ivrigt fram sitt bidrag till klangkakafonin och sist stämde dess balettspröda kollega i Riddarfjärdsskolan in.

Efter ett par minuter avtog klockklangen och den moderna stadens ljud återvann kontrollen över rymden. Den unge mannen rycktes ur sina tankar genom ljudet av steg. På grusgången kom en undersätsig man iklädd en sliten mörkbrun manchesterkostym gående. Hans ålder kunde vara mellan 31 och 49, troligen mot det senare att döma av den ljusgrå trenchcoat som han bar över armen och av det tunna håret som hade kammats över flinten, just nu synligt då han lyfte på sin keps till hälsning.

– Docenten har väl inte väntat?

– Inte ett ögonblick; skolklockorna slog just sju. Jag tackar er för att ni var så vänlig och kom, ty jag måste erkänna att detta möte är av största vikt för mig. Det gäller faktiskt min framtid, redaktör Stripe.

– Hå, kors!

Redaktör Stripe från tidningen *Lärarvardagen* klippte med de tunga ögonlocken, för han hade bara väntat sig att bli bjuden på en starköl och lite skvaller från den avlägsne bekanten Arne Örnns universitet i landsortsstaden. Öl beställdes och kom in, vilket något livade upp Stripes håg.

– För det första måste jag be er att inte kalla mig docenten, sade vår unge vän, ty det har jag aldrig varit utan bara fil mag med forskarutbildning. Och med de senaste indragningarna av tjänster är jag från och med idag inte ens forskarassistent på institutionen för forngermanska språk, utan bara filosofie licenciat Örn.

– Vad för slag?

Redaktör Stripe såg ut som om han förlorat en fin bekantskap, men förblev godmodig tills Örn sade:

– Ni är en man med överblick över det pedagogiska fältet, och det är i egenskap av redaktör på *Lärarvardagen* jag sökt upp er. När jag för nio år sedan började min lärarutbildning hade jag inte en tanke på att ägna mig åt arbete i skolan. Jag såg ner på mina handledare och lärarna, plågade mig igenom praktikperioderna och fick med knapp nöd godkänt i pedagogik. Tidigt bestämde jag mig för en akademisk karriär, men fem års erfarenhet av den njugga och krassa verkligheten på en universitetsinstitution har nu definitivt avskräckt mig. Min akademiska karriär ligger bakom mig. Jag vill istället arbeta med ungdomar, som lärare.

– Lärare! Åh, kors, varför det då? Det är ju synd! sade Stripe smått uppbragt.

– Det är icke synd; men nu vill jag fråga redaktör Stripe vart i staden jag ska söka mig för att få en lärartjänst.

Stripe lade pannan i djupa veck och svarade:

– Hm! Det är verkligen svårt att säga. Det är verkligen synd att du ska överge den akademiska banan. Vad är orsaken till att du överger en karriär som ger både ställning och prestige?

– Jag har funnit att akademiska institutioner pro primo är inrättningar för dem som kom dit först. Trots att staten i ord uppmuntrar vidareutbildning och forskning finns i praktiken inte någon försörjningsmöjlighet för nya forskare. I stället råder missunnsamhet, ja ren animositet. Jag planerade tidigt att doktorera inom min specialdisciplin, uttalsförändringar i tidig medellågtyska, men när jag inriktade mig på de postvokala sje-ljudens avklingande var det plötsligt stopp för såväl handledning som uppmuntran. Jag hade ovetandes trampat in på ett område som var inmutat av min professors gunstling, och trots att jag kunde uppvisa oändligt mycket bättre meriter, fyrfalt fler publicerade verk och även en kvalitativt högre nivå motarbetades jag från denna dag.

– Jag bytte året därpå ämne och handledare, till utvecklandet av ach-laut-varianter i fornsachiskan, men utsågs istället till vikarierande institutionssekreterare, ett rent administrativt arbete av slitvargskaraktär. Men trots att jag höjde institutionens administrativa effektivitet med flera hundra procent anklagades jag för att ägna mig åt registreringshysteri och onödig byråkrati, och sattes på papperssortering när den ordinarie institutionssekreteraren kom tillbaka från en sinekur på ett vänortsuniversitet. På institutionssammanträdet i april hotade jag att ta upp min situation med universitetsledningen, men anklagades istället för illojalitet. Min tjänst drogs in med omedelbar verkan, och eftersom jag inte var medlem i facket fick jag inte juridisk hjälp. Jag lämnade staden i förra veckan. Och nu gör jag som så många andra med stäckta akademiska planer; kastar mig i armarna på det uppväxande släktet, som lärare i ungdomsskolan.

Redaktör Stripe verkade att döma av sina fortsatt djupa veck i pannan missnöjd med det tvära slutet på historien, men lovade att höra sig för om tjänst bland sina kontakter inom huvudstadens skolväsen. Han tömde sitt glas och sade:

– Det börjar bli kallt.

– Ska vi gå? frågade Örn.

De gjorde så och tog trätrappan ner till Södermalmstorg som fortfarande badade i kvällssolen. Männen skildes vid tunnelbanan och Örn fortsatte tankfull promenaden mot Kungsholmen, där han bodde hos en kusin.

På vägen uppför Hantverkargatan noterade han plötsligt en byggnad mitt emot Kungsholms kyrka med skylten ”Stockholms skolförvaltning”. Dess arkitektoniska framtoning förededde drag av tröstlös funktionalism av polsk tappning, vilket dock inte påverkade Örns nyväckta entusiasm för skolan. Drömmande fortsatte han promenaden hem till kusinens spatciösa våning på John Ericssonsgatan.

Redaktör Stripe, vilken samma dag sagt upp sig från tidningen *Lärarvardagen* för en tjänst på den municipala samorganisationens blad *Samhällsaktualiteter*, gick däremot hem och skrev en notis om förhållandena på ett landsortsuniversitet till tidskriften *Lärdomsbevakaren*.

Hur ska det gå för fil lic Örn i Skol-Stockholm?

Kapitel 2: Vi är förrådada!

I Bänkpessan nr 2 1998 publicerades exklusivt för LR-Stockholms medlemmar det första kapitlet i denna vår nya följetong om den stockholmska skolan ur ett lärar- och postkommunaliseringsperspektiv. Då, våren 1989, mötte vi unge fil lic Arne Örn (svenska och historia) som motarbetats i sin forskarkarriär vid ett landsortsuniversitet. I trädgården vid

Mosebacke träffade han sin avlägsne bekant redaktör Stripe från tidningen Lärarvardagen. Med nyvunnen entusiasm för läraryrket försökte Örn få tips av Stripe om lärartjänster i Stockholm. Alla likheter med verkliga händelser, personer eller litterära verk är fortfarande givetvis rena tillfälligheter.

Snön knarrade vresigt under Eccoskorna när fil lic Örn kom ut från tunnelbanehallen. Det var väl sådana här mornar lärare drömde mardrömmar om inför terminsstarten i augusti, tänkte han. Den kommande dagen kunde anas som en ljus skiftning på himlen ovanför Svartbergsgymnasiets tunga tegelfasad, men gryningen skulle ändå låta vänta på sig trots att klockan var kvart i åtta. Enstaka nymornade elever gjorde honom sällskap över Södergrangatan, där bilisterna faktiskt hade vant sig vid att stanna vid övergångsstället. Ungdomarna rörde sig stelt, med kroppar tyngda av några få timmars sömn. Fem veckors strejk, med bara några enstaka lektioner för det fåtal lärare som inte var med i SACO-förbunden, hade satt sina spår i dygnsrytmen. Stelheten kanske bara fanns inom Örn själv, när han tänkte efter, Han hade slumrat till först vid tretiden, när den anspänning som rått under hela strejken börjat släppa. De fem svensk- och historiektioner som fanns på hans fredagsschema var bara summariskt förberedda.

På vägen mot entrén mötte han några elever som triumfatoriskt skrek: – Inga lektioner idag, hem och slagga! Höga stön, förmodligen mest över att ha tvingats upp i onödan, hördes från de nyanlända, men de fortsatte ändå mot skoltrappan, för att få uppgiften om ännu en ledig dag bekräftad av någon källa med större trovärdighet. Örn som var mer initierad i konfliktens oskrivna regler kände sig emellertid lättad, då han fann uppgiften synnerligen trolig. Lokalombudet Wassgren hade lovat att begära konferensdag av rektor den första arbetsdagen efter strejken, vilket inte var orimligt med tanke på att konflikten formellt avslutats först vid midnatt, sedan LR-kongressen i Industriförbundets hus först hade avvisat medlarnas bud och det sedan hux flux blivit accepterat av SACO.

Örns bristande rutin i lärarjobbet gjorde varje lektion till ett kraftprov, trots att hans teoretiska kunskaper i språkvetenskap vida översteg kollegornas. Hans ingående kunskaper i medellågtyskans ljudförändringar var bara delvis överförbara på svenskundervisningen. Han hade visserligen blivit tillsvidareförordnad i Svartbergsgymnasiet i början av läsåret, men rektor hade sagt att framtiden var synnerligen osäker p g a en föräldraledig lärares förmodade återgång i tjänst och risken att skolan skulle förlora en klass till nästa läsår p g a Skolförvaltningens ständiga organisationsförändringar.

Vintern hade kommit tidigt, ett par veckor efter strejkens början i oktober. Örn och kollegorna hade varit trogna demonstranter vid Rosenbad på måndagarna och stått i både snöglopp och vresig novemberkyla. Andra LR-avdelningar hade uppenbarligen inte mobiliserat lika väl. Det var egentligen skandal att bara som mest 500 av många tusen strejkande i Stockholmstrakten hade slutit upp. Vissa adjunkter var väl för fina i kanten för att stå och demonstrera som “gatans parlament“. Vaktmästare Olsson stod och stöttade dörrposten vid sitt krypin. Han hälsade illmarigt:

– Välkommen kamrat kommunalarbetare! Dags att börja jobba nu?

Örn flinade trött tillbaka och yttrade något dunkelt om att kampen skulle gå vidare till svar. Som de flesta akademiker hade han svårt för snabba, snärtiga svar, även på pikar av det vänligare slaget. Olsson var långtifrån den värste han ville möta denna dag. Vaktmästaren var sympatiskt inställd till de flesta kollegorna och retade sig bara på de fåtaliga slarviga lärarna, en inställning som Örn för övrigt delade trots sin korta tid i skolan.

I kapprummet slog bitterheten emot honom i form av den avdankade 68:an och samhällskollegan Ture Björk som hängde mer kutryggigt än vanligt med huvudet och muttrade surt om sveket från den konkurrerande lärarorganisationen:

– Strejken var betydelselös! Vi var sålda från början!

Örn instämde pliktskyldigast. Lokalavdelningens 35 medlemmar hade ältat alla dagsaktuella aspekter av konflikten och ett otal scenarior under de gångna veckornas möten, men nu, med facit i hand, var det förstås lätt att vara efterklok. Det skulle i alla fall bli skönt att slippa bevaka varenda nyhetssändning i radio och TV för att inte missa eventuella konfliktnyheter. Den förhatliga kommunaliseringen hade klubbats igenom, trots att LR:s demonstrationskedja hade stått och symboliserat motståndet i kylan runt riksdagshuset. Intet gott skulle komma ut av den, trots Per Göranssons floskler om att pengarna fanns i kommunerna. De indragna förmånerna från den statliga regleringen av lärartjänsterna betydde inte så mycket för Örn personligen, han hade ju knappt hunnit åtnjuta sådant som fri läkarvård, men symboliskt var de viktiga. Att Statens Arbetsgivarverks krav på 35 timmar i veckan i arbetsplatsförlagd tid i slutändan hade blivit 5 timmars AP-tid utöver lektionerna var desto värre, och förmodligen början på något helt nytt. Som akademiker var han van att komma och gå som han ville.

Längs det avlånga konferensbordet bänkade sig kollegorna en efter en. De hade sina fasta platser, utan egentlig tilldelning eller hierarki, och en tämligen förutsägbar talarlista fanns under konferenserna. Rent fysiskt var de flesta av dem paradoxalt nog i sitt livs form. Under den energiska idrottskollegan Ylva Hedlings ledning hade de haft blodsmaksgymnastik med volleyboll tre gånger i veckan under hela strejken.

Gryningsljuset från den dammrättegåa himlen föll in på decemberbleka läraransikten som hade tvingats till vapenstillestånd, efter att ha övergivits både av konkurrenterna inom TCO-förbunden och de allierade SACO-organisationerna. De obligatoriska huggen i ryggen från LO-hållet hade varit lättare att ta, även om många retat upp sig ordentligt på deras ordförande Malme Stigssons tjafsande om att inte våga skicka barnbarnen till de våldsamma lärarna i skolan. Sveriges Lärars Förbunds ledarduo Paul Solveigsson och Romilla Christerdotter hade förstås kammat hem de stora vinsterna för sina medlemmar, på LR:s bekostnad. Förmodligen var det sant som ryktet sade att Per Göransson hade köpt TCO-förbundens stöd för kommunaliseringen i förväg, vilket Örn ansåg vara en vämjelig hantering. Som tur var för husfriden hade Sveriges Lärares Förbund inte en enda medlem på skolan. Stämningen kunde annars lätt ha blivit aggressiv.

Rektor Greta Tallgren blickade uppgivet ut över sitt kollegium. Rektorstillvaron under strejken hade varit föredömligt lugn och bekväm, efter de första dagarnas tafatta försök att få eleverna engagerade i diverse pseudoaktiviteter. Hon hade avancerat från studierektor till rektor efter LR-avdelningens lyckade revolt förra läsåret mot rektorsdespoten Gustav Ekblad. Tallgrens var en god skolavslutningstalare, men hade mer medelmåttiga talanger som administratör. Om strejken bara hade varat fram till jul skulle allt ha varit så mycket enklare. Nu hotade problemen redan att växa henne över huvudet. Lärarnas obefintliga betygsunderlag hade tydligt visat sig vara en drivande mina.

Hon öppnade diplomatiskt konferensen med att hälsa alla hjärtligt välkomna tillbaka. Strejken hade ju varit påbjuden uppifrån och inte någon lokal konflikt på skolan. Nu var det dags att gå vidare tillsammans. Att förändra lärarnas arbetstider var inte aktuellt för hennes del under överskådlig tid. Allt skulle egentligen förbli som förr, som de hade varit vana vid. Något mindre diplomatiskt antydde hon att de många och svåra frågor som förestod krävde flera arbetsgrupper och efterlyste frivilliga till dessa som kunde fatta beslut på delegation. De församlade lärarna rätade på sig i stolarna och ett flertal händer höjdes. LR:s konflikthärdade lokalombud, den asketiska språkläraren Elisabet Wassgren hade höjt handen först, fick ordet och hävdade att skälig arvodering måste utgå för sådana specialuppdrag. Tallgren var uppenbarligen inte förberedd på en sådan vändning, men kunde för en gångs skull förbehållslöst utlova timersättning, eftersom strejken haft det goda med sig att inga lärarlöner belastat ekonomin under fem veckor.

Örn ritade förstrött en fyllig dam bredvid punkterna på sin dagordning och tänkte istället på

sitt dåliga samvete: T2C:s svenskuppsatser som legat och jäst på skrivbordet hemma under hela strejken. Han hade inte haft samvete att ta itu med dem under brinnande konflikt, men nu låg åskilliga kvällars råslit med rättning och kommentarer framför honom. Elevernas frågor och kommentarer var tämligen förutsägbara.

Konferensens enda stridsfråga kom icke oväntat att gälla betygsunderlaget. Dispens från betygssättning i alla ämnen där inte ett tillfredsställande betygsunderlag fanns var LR-avdelningens krav, och förutom lokalombudet Wassgren framförde halvdussinet lärare goda argument för detta. Tallgren hade lyckligtvis sin egen lärarkarriär så nära i tiden att hon kunde visualisera situationen, vilket var nog var ett undantag bland gymnasierektorerna. Hon lovade att undersöka möjligheterna med skolförvaltningen och SÖ, och lyckades sedan hänskjuta beslutet till MBL.

När konferensen avslutades för ämneskonferenser och enskilt arbete tömde Örn det digra innehållet i sitt postfack i en för ändamålet lämplig pappkartong och gick ut till räddaren i nöden, kaffebryggaren. Han hade under konferensens slutskede noterat hur flera av kollegorna redan på något som han tolkade som ett typiskt lärarmanér hade börjat resonera utifrån ett merarbete och en personlig insats som föreföll självklar för dem, allt för att få fart på undervisningen igen och kunna sätta betyg till jul. Kanske var det bara deras sätt att komma bort från bitterheten över strejkens upplösning? Själv beslöt han sig för att låta svenskuppsatserna ligga olästa även över helgen.

Hur ska det gå för fil lic Örn i Svartbergsgymnasiet? Risk för övertalighet finns.

Kapitel 3: Det är något jag måste berätta...

I Bänkpressen våren 1998 kunde våra läsare ta del av de två första kapitlen i en följetong om den stockholmska skolan ur ett lärar- och postkommunaliseringsperspektiv. Först mötte läsarna fil lic Arne Örn som motarbetats i sin forskarkarriär vid ett landsortsuniversitet. I trädgården vid Mosebacke träffade han redaktör Stripe från tidningen Lärarvardagen för att få tips om lärartjänster i Stockholm. I avsnitt två följde vi Örn och hans kolleger under deras första arbetsdag i Svartbergsgymnasiet efter en lång strejk hösten 1989. Förutom bitterheten över den halvt förlorade konflikten oroas Örn av risken för övertalighet. Alla likheter med verkliga händelser, personer eller litterära verk är fortfarande givetvis rena tillfälligheter.

Så hade det äntligen blivit vår igen. Ett mildt duggregn hade just upphört denna eftermiddag alldeles i början av juni. I den stora björken invid fotbollsplanen satt en koltrast och sjöng av hjärtats lust, ackompanjerad av talgoxarnas mindre konstfulla men lika entusiastiska kör. Syrenbuskarna som omgav skolans port stod i full blom. Ljuden och dofterna trängde in genom kollegierummets halvöppna fönster till den lilla skaran därinne.

Örn fann det svårt att koncentrera sig. Därframme på podiet satt rektor Tallgren, omgiven av sina biträdande, och läste innantill ur ett av många papper auditoriet antingen redan själva hade läst eller lika gärna skulle kunna läsa själva, ”eftersom de ju faktiskt alla var läskunniga”, som Eilert Telin, fysiklektorn, surt hade påpekat strax innan han somnade i hörnet bredvid Örn. Nu satt han där och pyste med glasögonen på sned.

I knät hade Örn en bunt fördjupningsuppgifter från T2c, som måste vara klara dagen efter då de slutliga betygen skulle skrivas in. Visserligen hade senaste inlämningsdatum varit för flera veckor sedan, men Örn hade inte orkat stå emot när det gamla vanliga gänget kom och ville lämna in alldeles för sent. Flera av dem hade ju suttit uppe hela natten och gjort så fint med färgglada bilder på försättsbladet. Eller också var det deras mammor ... Örn suckade. Man är väl en mes, tänkte han. Han betraktade ansiktena omkring sig. Bleka och hålogda satt kollegerna där, de flesta liksom han själv med pappersbuntar i knät och pennan i handen. Så

här ser vi ut i slutet av terminen, tänkte han. Utvakade och utpumpade. Men obändiga.

Rektor hade nu slutat läsa innantill och konferensen rörde sig i gammal välkänd terräng: hissnycklarna. ”Here we go again”, viskade Ture Björk. ”Sen jag kom hit -73 har hissnycklarna varit uppe på varje personalkonferens.” Hissnycklar delades ut ”på lösa boliner” sades det. ”Eleverna får upp och ner som skottspolar medan vi får stå där med våra bokvagnar!” Detta föranledde skolsyster Eva-Lena att ilsket rodnande upplysa om att det bara var skadade elever som fick kvittera ut hissnycklar. ”Häromdagen det var fiira skatate elever som hoppade opp och ner i hissen så att den fastnate mellan våningarna”, sade den nye biträdande vaktmästaren på bruten svenska. Nu tog debatten en ny vändning. Skulle skadad elev få medföljas av icke-skadad elev?

Ture Björk skrockade. Örn återvände till sina fördjupningsuppgifter. Hur skulle han hinna? På kvällen var det ju personalfest. Den ville han inte missa. Äta god mat. Svinga en bägare. Inte nödvändigtvis dansa. Musiken de brukade spela var inte riktigt i hans smak. Medelåldern i kollegiet var ju rätt hög. Det blev mycket gladjazz. Å andra sidan kunde han kanske ta med sig ett eget band med lite blandat... Omedvetet hade han flyttat blicken och satt nu och betraktade en gracil nacke under mörka lockar. Undrar om Camilla kommer ikväll? tänkte han. Camilla, matte och kemi. Personkemi... Känner hon det också?

Örn ryckte till när han hörde sitt namn nämnas. ”Grattis!” flinade Ture Björk, ”Du har blivit ledamot av hissnyckelgruppen.”

Konferensen närmade sig nu sitt slut. Rektor hade gått fram till bladdertavlan och börjat rita. För en gångs skull hade hon kollegiets odelade uppmärksamhet. Man hade kunnat höra en knappnål falla. ”Det där föreställer nog inte det vi tror”, viskade Ture Björk. ”Tala för dig själv”, viskade Örn tillbaka. Men han visste faktiskt inte vad han skulle tro. ”Det här är ett fyrtorn”, förkunnade rektor. En samfälld lättnadens suck från auditoriet. Fyrtoonet, visade det sig, var läroplanen. Eller rektor själv. Eller Den Nya Pedagogiken. Det var lite oklart. Lärarna var båtar. Alla båtar måste sträva åt samma håll (en grov pil mot fyren), annars blev det fel på något sätt. Grund och blindskär kunde man gå på och bromsas upp i utvecklingen (små pilar åt alla möjliga håll). Vissa båtar kunde bli bromsklossar som kanske inte ville vara med på tåget. Och det var det viktigaste av allt - att alla var med på tåget. För nu var det målstyrning som gällde (MÅLSTYRNING i ett moln bredvid fyren) och inte den gamla regelstyrningen (REGELSTYRNING korsas över med tjocka streck nere bland blindskären). Örn noterade att rektors bildspråk, ja hela allegorin, plötsligt hade hamnat uppe på land, och erinrade sig plötsligt det litteraturvetenskapliga begreppet katakres. I ett utslag av nitiskt övermod hade han skrivit det i marginalen på vissa elevers uppsatser under höstterminen, när bildspråket havererat.

Örn sneglade på lokalombudet Wassgren som sett alltmer vaksam ut under rektors utläggning och nu satt rak som en eldgaffel. ”Nu har hon något sattyg på gång”, viskade Ture Björk. ”När Tallgren börjar tala i metaforer osäkrar jag min pistol!” Örn visste att det var en travesti på ett citat av Bismarck. Eller var det Lenin? Churchill? Jag får slå upp det, tänkte han.

Innan Wassgren eller någon annan hann få en syl i vädret vidtog emellertid det sedvanliga avtackandet. När konferensen var slut hade alla fått blommor eller choklad, utom lärarna, men det förstod alla skulle bli för dyrt. Till rektor och hennes båda biträdande hade kollegiets nestor, svenskläraren Bengt Ahl, hållit ett spirituellt tal späckat med citat på tre olika språk. Precis som vanligt. Läsårets sista personalkonferens var slut.

Några timmar senare utropade Örn ”Skål då!” och höjde glaset mot sin bordsdam Heidi Geschwindt, tysklektor. Att skåla med Heidi var det enda sättet att få en syl i vädret. Hon gillade inte att bli avbruten och hade utvecklat en säregen teknik att alltid andas in på fel ställe, d v s inte vid punkt och komma, utan någonstans mitt i satserna. Fascinerad försökte Örn upptäcka något system i inandningarna, men förgäves. Egentligen var han rätt nöjd.

Middagskonversation var inte hans starka sida.

Han log och nickade åt något Heidi sa. Kräppappershatten på hans huvud vippade. Örn var vårlök. Heidi hade en kapott av olika skära blad och lite grönt. Möjligen var hon ett löjtnantshjärta. Festkommittén hade bestämt att temat för vårfesten skulle vara ”Blomsterfesten i täppan”. Alla hade fått hattar och varsin vers att läsa. Endast Eilert Telins flint lyste i ensamt majestät bland alla blommor, han hade vägrat ta på sig hatt. Han kan väl vara en potatis, tänkte Örn. En sån där tidig vårpotatis. Jag är bestämt en aning berusad ...

Ur de gamla nötta lärarfacken stack nyutslagna björkruskor, syrener prunkade i alla hörn, på bordet blommade primula och krokus. Tussilagone Camilla satt vid bortre änden av bordet, inbegripen i livligt samtal med den unge idrottslärarvikarien Patrik. Lite väl livligt, tyckte Örn. Patrik hade lagt armen över ryggstödet på Camillas stol och lutade sig fram mot henne. Lite väl nära. Örn var tacksam över att Patriks snödroppehatt var för liten och satt fast med en löjlig rosett under hakan.

Nu skulle alla läsa sina verser. ”Jag är en liten vårlök jag ...” Det lyckades riktigt bra. Alla läste väldigt bra. Camilla reste sig. Vad hon klädde bra i sin gula hatt! Hon deklamerade sin tussilagovers och Örn tyckte det var det vackraste han någonsin hade hört. Hans ögon tårades. Vilken kvinna! tänkte han. Vilken underbar kvinna! ”Skärp dig Örn. Hur full är du egentligen?” Ture Björk hade smugit upp bakom hans stol. ”Häng med ut ett tag.”

”Vilka blickar du fick!” sa Ture när de hade kommit ut på trappan och han hade tänt sin cigarett. ”Va?” sa Örn. Han var lite yr. Han fick rök i ögonen. Och det kändes ovant att se Ture som gökärt. ”Du menar väl inte att det undgick dig hur hon tittade på dig?” ”Vem? Camilla?” Örns hjärta slog ett dubbelslag. ”Åh! Blåsippan. Rektor. Jag tror hon är kär i dig.”

Kaffet och tårtan intogs i lärarnas kafferum medan kollegierummet röjdes för dansen. Även om Örn höll Ture Björks teori för högst osannolik såg han ändå till att han hamnade så långt bort från rektor Tallgren som möjlig. Dumheter, tänkte han. Var får Ture allt ifrån? När han tittade upp från sin kaffekopp mötte han rektors blick. Hon log outgrundligt mot honom. Skulle han hitta på en ursäkt och gå hem? Men snart skulle dansen börja. Han måste få dansa med Camilla, som nu satt tätt ihop med sportfånen i soffan mitt emot.

”When a maan loves a woman” Musiken hade börjat. Örn reste sig för att gå fram och bjuda upp Camilla, men i sin iver snavade han till och kom ur balans ett ögonblick. Han fångades upp av starka armar och befann sig plötsligt på dansgolvet i famnen på en blåsippa. Örn insåg att motstånd var lönlöst. Rektor var en storsvuxen, fyllig kvinna. Och stark. Hon tryckte honom tätt intill sig och la sin kind emot hans. Det var ingen tvekan om vem som förde. Jag dansar den här dansen, sedan får det vara nog, tänkte han. Han tyckte att rektor ibland drog häftigt efter andan, som om hon ville säga något men ångrade sig i sista stund. Eller var det att hon andades tungt? Hjälp!

När låten var slut höll hon honom kvar i sitt järngrepp, tills nästa låt, A Whiter Shade of Pale, började, och så satte dansen igång igen. Allt fler par uppenbarade sig på dansgolvet. Örn misstänkte att många lockades mer av nyfikenhet än av danslust. Jag tänker i alla fall inte låta henne ta med mig in på sitt rum, tänkte han. Ifall hon skulle försöka det. Nu andades hon så där konstigt igen! Och så började hon tala med munnen tätt emot hans öra. ”Örn”, sa hon. ”Örn, har du tänkt på att det kan vara trevligt med omväxling ibland?” Örn gav ifrån sig ett, som han hoppades, till intet förpliktigande ljud. ”Ibland kan man vilja pröva något nytt, möta nya utmaningar, eller hur?”

”I och för sig ..” sade Örn. Han kände sig alltmer desperat. Han måste komma loss! ”Nej, gå inte Örn. Det är något jag måste säga dig. Det känns väldigt jobbigt för mig, men jag hoppas att du tar det på rätt sätt.” Nu kommer det, tänkte han. Vad i herrans namn ska jag svara? ”Örn”, sade hon, ”som du vet kommer ju Helena tillbaka från sin gravledighet i höst. Jag har helt enkelt inga timmar åt dig. Du kommer att bli övertalig. Men jag vet att det finns en tjänst i dina ämnen på en av grannskolorna här. Det är ju förstås en grundskola, men det

går ju lika bra? Vad jag är glad att du tar det så fint!”

Omtumlad vandrade Örn mot tunnelbanan i den ljusa försommarnatten. Grundskolan! Skulle han klara det? Han slapp i alla fall hissnyckelgruppen!

Nu verkar det vara kris! Hur ska det gå för fil lic Örn i grundskolan nästa läsår?

Kapitel 4: Hur kan adjunkten underlåta sig att...

Under 1998 har Bänkpressens läsare tagit del av de tre första kapitlen i en följetong om den stockholmska skolan ur lärarperspektiv. Vi har mött fil lic Arne Örn som motarbetades i sin forskarkarriär vid landsortsuniversitetet. Vid Mosebacke träffade han redaktör Stripe från tidningen Lärarvardagen för att få tips om lärartjänster. I avsnitt två följde vi Örn och hans kolleger under deras första arbetsdag i Svartbergsgymnasiet efter en lång strejk hösten 1989. Förutom bitterheten över den halvt förlorade konflikten oroades Örn av risken för övertalighet. I avsnitt tre kom dråpslaget; under en ”tryckare” med den kvinnliga rektorn på personalens vårfest fick Örn övertalighetsbeskedet. Alla likheter med verkliga händelser, personer eller litterära verk, är fortfarande rena tillfälligheter.

Oktober vinden var kylig och regnstänken sökte sig envist in under Arne Öorns rockkrage. Detta faktum bekymrade honom dock föga där han stod på Döbelnsgatan intill Johannes kyrka och kommenterade Arvids och Lydias kärlek i Hjalmar Söderbergs roman Den allvarsamma leken. Han var på stadsvandring på Norrmalm med sin egen klass, en sjuar med 23 elever. Klassföreståndarskapet var ett uppdrag som Örn var mäktigt stolt över. Han hade blivit oerhört smickrad då studierektorn i somras frågade om han kunde tänka sig att bli klassföreståndare. Dessutom skulle han ju få en och en halv lektionens nedsättning i sin undervisningstid för att hinna med den ansvarsfulla uppgiften. Örn hade tidigt försökt inta rollen som faderlig beskyddare för eleverna, ibland sträng men oftast hjälpsam och beskyddande. Hans dröm, att arbeta med det uppväxande släktet, hade verkligen gått i uppfyllelse. Vid mötet med redaktör Stripe på Mosebacke förra våren hade han för första gången vågat anförtro en annan människa att han såg läraryrket som ett kall.

Trots regnet och blåsten kände han sig nu varm inombords, kanske för att han i fantasin själv i Arvids gestalt var i full färd med att lägga sin Lydia uppe i den lilla lägenheten. Glöden i hans ögon kunde inte vädret råda på. Det dryga tjoget elever kunde ses utbyta menande blickar och Örn insåg plötsligt i ett anfall av klarhet att det var dags att övergå till ett referat av Gun-Britt Sundströms moderna feministiska motroman För Lydia. Detta blev dock mycket kort, eftersom en kraftig regnskur plötsligt drev skaran att söka lä i en port i backen ner mot Sveavägen. Örn insåg klokt nog att det var dags att avrunda promenaden med ett besök i Adolf Fredriks kyrka, efter tre timmar i regn och blåst.

Sedan han även formellt förklarats övertalig vid Svartbergsgymnasiet hade Örn en tid känt sig degraderad, närmast ratad. Han hade intagit lägsta möjliga profil vid avslutningen och sedan tyst och stilla städat av sitt skrivbord. Cynikern och vännen Ture Björk hade bjudit honom på en gravöl på Pizzeria Rimini vid torget och beklagat hans öde, men samtidigt förutspått att ”Det kommer att gå käpprätt åt h-e för oss allihop!”. De skulle i alla fall fortsätta att hålla kontakt. Camilla, den svartlockiga kollegan i matte och kemi, hade han knappt sett sedan den ödesdigra personalfesten, och det ryktades att hon var på väg till en annan kommun, förlovad.

Men redan vid sitt första besök på högstadieenheten Slottsby skolan i början av augusti hade Örn känt sig som hemma. Omgivningarna bestod huvudsakligen av villor och grönområden. Luften kändes frisk och Mälaren fanns på gångavstånd. Det här var något helt annat än hyreshuset och den sterila asfalten som omgav hans förra arbetsplats, Svartbergsgymnasiet.

Örn hade glatt noterat att medelåldern i kollegiet verkade lägre och många kvinnliga lärare var just i hans ålder. Därtill fanns en spännande SYO-konsulent, den blonda Ebba.

Örn hade fått ett varmt mottagande av den kraftfulle manlige rektorn Ulf Engsjö och kände sig genast välkommen. Förutom Ebba hade han haft mycket kontakt med två personer. Den ena var den glada och hjälpsamma arbetsenhetsledaren Bente Strand, som hade arbetat på skolan sedan den byggdes på 70-talet. Hon gav ett mycket professionellt intryck och försåg Örn med alla nödvändiga dokument, läroplan, arbetsplaner och ämnesplaneringar. Den andra var den entusiastiske matematikläraren Tom Dahlström. Han månade om att Örn skulle komma in i den sociala gemenskapen och bjöd hem honom på middag en fredag. Kvällen blev mycket givande för Örns del. Han fick mellan skål och vägg veta precis allt om alla på skolan, och Tom betonade att han verkligen var objektiv.

Örns klass hade just avverkat Adolf Fredriks kyrka och stannat till en stund vid Olof Palmes grav. Nu vandrade de tillsammans i rask takt Sveavägen ner mot Sergels torg. Örn hade läst Lasse Lucidors 1600-talsdikt "Skulle jag sörja så vore jag tokot" och uppmanat eleverna att själva skriva ett poem om livet och döden. Han kände sig som Robin Williams entusiasmerande modersmålslärare i filmen *Döda poeters sällskap*, vilken han sett nyligen tillsammans med sina svensklärarkollegor. När klassen passerade Jerns skosalong kostade Örn på sig att kika på de nya, svarta Eccoskorna i skyltfönstret. Priset var dock lite väl högt för hans magra adjunktslön.

På en av lärarnas planeringsdagar före skolstarten hade rektor Engsjö informerat om stadens personalpolitiska program, som bland annat förespråkade ökat inflytande för personalen. Därför hade han tillsammans med övriga i skolledningen beordrat alla lärare på högstadiet att ingå i minst en av de åtta nya arbetsgrupperna. Örn hade hamnat i budgetgruppen. Det var ändå bättre än kappumsgruppen som tilldelades några äldre kollegor, även om det såg fint ut att få sitta och handmåla personliga klädgalgar till personalen.

Budgetgruppens första uppgift var att förbereda ett förslag till nästa års budget. Rektor Engsjö satt givetvis ordförande. Av den timme som var avsatt för mötet använde han 50 minuter till en visionär monolog om demokrati och framtidens skola. Ledamöterna satt i allmänhet stilla som förstenade troll, skräckslagna över det oerhörda ansvar som verkade åvila dem. De djärvaste utbytte förstulna viskningar. När tio minuter återstod, lämnade han ordet fritt till de andra deltagarna. En livlig diskussion utbröt plötsligt om huruvida blyertspennorna skulle vara av hårdhet 2 eller 3. Frågan om budgetering för inköp av nya pennvässare ajournerades. Något underlag för budgeten delades aldrig ut, än mindre den gällande för 1990. Den var "under omarbetning" eftersom principerna för resurstilldelning ändrats för åttonde gången på två år. I en brasklapp sade rektors bisittare i grön sammetsdräkt, den paranta skolsekreteraren Illberg, att ett förväntat överskott på 300 000 kronor nu såg ut att vändas till ett underskott på trekvarts miljon. Ingen verkade dock bekymra sig över hövan. Örn tänkte att budgetarbete hade han ju faktiskt gjort mycket bättre då han vikarierade som institutionssekreterare på universitetet, men något sade honom att det vore oklokt att komma med synpunkter.

Örn tyckte annars att han började få rutin i lärarjobbet och hans lektioner i svenska och historia fungerade allt bättre. Eleverna verkade uppskatta honom. Några sade till och med att han var en av de bästa lärarna på skolan, eftersom han lät dem ha kepsar på under lektionerna. En annan gång bjöd en elev honom på tuggummi, men han tackade nej. Viss distans måste man ju ha till eleverna. Det enda negativa var egentligen att eleverna inte verkade mottagliga för hans försök att förmedla inblickar i forngermanska språk, trots att han verkligen ansträngde sig att vara pedagogisk. Kanske berodde detta på att eleverna ännu inte hade uppnått rätt mognad.

Stadsvandringen led mot sitt slut. Före den gemensamma hemresan fick eleverna renskriva sina rapporter, vilket lämpligast gjordes i Kulturhusets värme, med glasobelisken i fonden.

Örn märkte att hans favoritelever, de skötsamma Tova och Lova, var klara redan efter en kvart. Han berömde flickorna och bad dem hjälpa Patrik och Fredrik, som verkade ha lite svårt för sig. Ändamålen fick helga medlen idag, även om pojkarnas texter riskerade att bli referat av flickornas. Alltid lärde de sig något.

Väl tillbaka i skolan hade Örn tänkt sig en lugn fikapaus före elevvårdskonferensen. Men då han steg in i personalrummet överraskades han av en upprörd diskussion. Argast verkade det grånade LR-ombudet Greger Sydbäck vara. Örn kunde inte undgå att höra Sydbäck och den normalt blida Inga Mellgren, Sveriges Lärarförbunds skolombud, träta om den stundande kommunaliseringen av lärartjänsterna och allt vad den enligt Sydbäck skulle innebära, till exempel totalreglerad arbetstid, nedskärningar och lärarflykt. Sydbäck var speciellt upprörd över att vissa LR-medlemmar riskerade höjd veckousk, medan Mellgren ansåg att det bara var rättvist med 26 veckotimmar även för svensklärare "eftersom alla lärare ju gör samma jobb med barnen". Sydbäck och Mellgren verkade bara vara överens om en sak, kritiken mot Kommunförbundets utspel om individuell lönesättning för lärare. Trots att han själv var LR-medlem tyckte Örn att diskussionen var överdriven och att Sydbäck målade fan på väggen. Fackliga frågor kändes lite avlägsna för honom just nu. Han försökte istället rikta sin uppmärksamhet mot DN:s kultursida.

Men efter bara några minuter blev Örn avbruten i sin läsning av en förälder som sökte honom per telefon. Han hade knappt ställt sig tillrätta i den trånga telefonhytten förrän han överöstes av en utskällning. Det visade sig att föräldern inte bara var mamma till Pelle i 7c, utan också självaste ordförande i skolans föräldraförening. Hon hade två andra barn på skolan och deras klassföreståndare hade redan för en månad sedan haft både föräldramöte och kvartssamtal. Örn försökte ursäkta sig med att säga att han ville lära känna eleverna innan han skulle träffa föräldrarna. Föräldern svarade att skolan sedan länge haft andra rutiner och krävde att Örn inom två veckor skulle ordna både ett föräldramöte och kvartssamtal.

Som om detta inte vore nog framförde hon sin ilska över att klassen hade fått vänta fyra veckor på att få tillbaka uppsatserna i svenska. Dessutom verkade det vara stökigt på hans lektioner. Och var inte undervisningen alldeles för teoretisk? Och hur kunde Pelle ha fått gå genomvåt på stadsvandringen. Hon hade redan haft ett samtal med rektorn om Örn. Sedan slängde hon luren i örat på honom. Örn stod kvar helt stum, kränkt och orättvist behandlad. Det var svårt att tänka klart och det tjöt i hans öra. Han som alldeles nyss hade varit så tillfreds med sitt jobb. Nu längtade han bara hem, eller åtminstone tillbaka till Svartbergsgymnasiet.

Nu är det kris igen! Hur ska det gå för Örn som klassföreståndare?

Kapitel 5: Här duger det inte!

I vår följetong om den stockholmska skolan ur lärarperspektiv följer vi fil lic Arne Örn som avbröt sin forskarkarriär för en lärartjänst. Örn kom först till Svartbergsgymnasiet i stockholmsförorten och deltog i en lång strejk hösten 1989. Dråpslaget kom när den kvinnliga rektorn under en "tryckare" på personalens vårfest gav Örn övertalighetsbeskedet. Hösten 1990 hamnade Örn i högstadieenheten Slottsbyskolan ute i villaförorten. I förra avsnittet följde vi en entusiastisk Örn på en snålblåsig stadsvandring med 7c och när en ilsken förälder, tillika ordföranden i föräldraföreningen, skällde ut honom per telefon. Alla likheter med verkliga händelser, personer eller litterära verk är förstås rena tillfälligheter.

Örn genomled tappert elevvårdskonferensen. Tankarna gick bara tillbaka till den utskällning som Pelles mamma hade levererat per telefon angående hans försumlighet som klassföreståndare. Han kände sig rejält nedtryckt i sina slitna svarta Ecco-skor. När de vanliga

strulputtarna Patrik och Fredrik nämndes vaknade han dock till och kommenterade närvaro och studieresultat. På en direkt fråga om vad föräldrarna visste, från arbetsenhetsledaren Bente Strand, kunde han också svara tillfyllest, då han pratat med föräldrarna nyligen.

När konferensen slutade vid sex-tiden hade mörkret sedan länge sänkts sig över skolgården. Regnet smattrade mot rutorna. Örn erinrade sig plötsligt att han hade fem grovplanerade lektioner nästa dag och behövde kopiera en del. I 7c skulle han följa upp stadsvandringen och låta dem välja romaner med stockholmsanknytning. I de andra klasserna krävdes mer förberedelser.

På vägen mot kopieringsrummet gick han förbi rektors rum. Den lätt korpulente Ulf Engsjö satt som vanligt i lampans sken och grubblade över någon promemoria. När han fick se Örn gå förbi skrek han burdust:

– Örn, kom hit ett tag! Örn kände hur ansiktet vreds till en grimas, men hoppades att det dunkla ljuset inte avslöjade honom. Det högg till i magen. Jag ska gå rakt på sak, sade Engsjö, nu rödbrusig i ansiktet, och lutade sig bakåt i stolen så att hans vita nylon skjorta höll på att glida upp.

– Du vet förmodligen vad det gäller. Örn insåg att hans pokerface var tämligen uselt. Du är klassföreståndare i 7c där Pelle S går. Hans mor är mycket missnöjd med din information, eller rättare sagt din uteblivna information. I den här skolan förväntar vi oss att klassföreståndarna är aktiva och fortlöpande håller kontakt med föräldrarna. Det är därför ni har nedsättning i tjänsten. Vad jag förstår har du endast haft sporadiska kontakter med föräldrar till problemelever. Det kanske gick för sig på gymnasiet. Här duger det inte!

Örn kände en ny våg av skam, toppad med skummande sårad självkänsla, välla upp inom sig. Nu drog Engsjö plösen över honom. Örn fick trevande fram att han skötte frånvarorapporteringen till hemmen och att han mycket riktigt inte hade haft kontakt med alla föräldrar än, bara med tre-fyra stycken. Det var ju å andra sidan bara mitten av oktober. Örn hade väl tänkt på att kalla ihop ett föräldramöte, men ville först känna sig för lite.

– Det här duger i alla fall inte! sade Engsjö och ställde sig upp på ett sätt som tydligt markerade att samtalet började närma sig sitt slut. Jag vill se ett föräldramöte inom två veckor, annars kan du räkna med en varning för försummelse i tjänsten. Då kan du passa på att förklara hur du tänker anpassa dina universitetskunskaper till undervisning i årskurs 7. Det har visst varit lite så och så med det hittills.

Örn ryckte till och hoppades att han snart skulle vakna upp ur mardrömmen. Engsjö visade upp en ny aggressiv sida, långt från den faderliga attityd Örn mött tidigare.

Äntligen hemma i andrahandslägenheten på Agnegatan drog Örn ur telefonjacket och tappade upp varmvatten i badkaret. På tunnelbanan hade han funderat över vad som hade hänt om rektor inte fått syn på honom. Det hade inte ens legat en lapp i facket. Efter en stund i badkaret började skamkänslan gradvis ersättas av en insikt om att han faktiskt skötte sitt jobb hyggligt. Men efter badet och en frugal middag var det med yttersta motvilja som Örn satte sig ner och gick igenom morgondagens lektioner. Det var inte längre roligt att jobba.

Dagen därpå började Örn klockan 8.00 med dubbeltimme i historia i 8a, en rätt skärpt klass med ett stort antal alerta flickor. De höll på med den amerikanska kontinentens historia. Örn hade tidigare inlett med en skissartad bild av utvecklingen från Columbus och framåt. Sedan hade han gjort några längdsnitt, politiska maktstrider, befolkningsutveckling och handel, som eleverna hade fått att fundera över. Örn kände sig trots allt rätt pigg denna klara höstmorgon, en aning revanschsugen. Han började lektionen punktligt, med 25 elever närvarande, alla utom två. Lilla blonda Kajsa drällde in tre minuter sent, men Örn avstod från att ge den föreskrivna reprimanden. Det var ju inte roligt att bli utskäld och Kajsa var normalt mycket ordentlig.

Örn introducerade aztekerna, mayafolket och inkariket. Eleverna verkade ha vissa förkunskaper, men deras källor låg nog på nivån *Tintin och Solens tempel*. Det var å andra

sidan bättre än ingenting. Asterix-böckerna var inte oävnade som inspirationskällor för studier av romarriket. Han skrev upp en del problematiserande frågor på tavlan och lät sedan klassen jobba med dessa eller bokens mer triviala instuderingsfrågor.

Efter kortrasten gick Örn runt och pratade med eleverna som satt och diskuterade eller skrev i smågrupper. Han avbröt ett par gånger för att ta upp korta diskussioner om intressanta frågor, t ex hur inkafolket kunde ha klarat sig utan kunskap om hjulet. När det var en kvart gick Örn fram till tavlan och sade:

– Vi har jobbat tillsammans i historia i drygt två månader. Eftersom jag inte undervisar på högstadiet tidigare vore det intressant att veta vad ni tycker om min undervisningen så här långt.

Eleverna hajade till och verkade ana något lur, men Örn lugnade dem och skrev upp några utvärderingsfrågor om nivå och svårighetsgrad, tydlighet i instruktioner och valmöjligheter. Eleverna fick besvara dem anonymt.

På långrasten satte sig Örn ensam i ett hörn av kafferummet och ögnade igenom svaren. De flesta hade skrivit rätt kort; de tyckte att han verkade snäll och att det mesta var bra. Ibland använde han svåra ord och dessa kunde han kanske förklara. Provet på medeltiden hade dock varit ganska svårt. Ett par spretiga svar antydde att skribenterna inte riktigt förstod vad nivå eller svårighetsgrad var. Två elever ville hellre jobba med Hitler och andra världskriget. Ett halvdussin skrev däremot att de var mer intresserade av historia nu. Det var också bra att han inte bara höll sig till läroboken.

Örn kände sig stärkt efter sin första utvärdering och sökte upp den blonda SYO-konsulten Ebba i hennes arbetsrum. De hade pratats vid en del under hösten och kom bra överens. Örn funderade till och med på att drista sig till att bjuda henne på teater, men han ville inte verka för påstridig. Under sin tid vid landsortsuniversitetet hade han bara haft ett par kortare affärer med akademikerkvinnor. Ebba hade antytt att hon bodde ensam i Benjaminsberg och mest umgicks med väninnor. Örn kände att det var pinsamt att berätta om kritiken så han frågade försiktigt om rutinerna för föräldramöten på skolan.

– Det finns inget nedskrivet eller reglerat, svarade Ebba. De flesta har väl något slags möte i september eller oktober. Jag vet att Sverker i 7d ska ha möte i sin klass nästa onsdag, men Ulla i 7a har bara ringt runt ännu. Hon väntar till efter Allhelgonahelgen.

Örn visste inte om han skulle hålla masken, eller våga berätta. Ebba kunde ju tycka att han var en klåpare. Men när hon plötsligt log förstående kom det bara. Han satte sig ner och refererade gårdagens telefonsamtal och rektor Engsjös utskällning.

– Stackars dig, du har haft otur att få Eva S mellangrabb i klassen. Ebbas röst var full av ömhet. Den mamman är föräldraföreningens ordförande och har ambitioner att styra en hel del här i skolan. Engsjö är egentligen rädd för konflikter med henne och låter ofta kritik drabba lärarna. Jag tycker att du ska prata med vårt LR-ombud Greger Sydbäck. Han har erfarenhet av det här. Du ska inte behöva ta kritik av en förälder, och Engsjö ska inte automatiskt ta hennes parti. Eleverna säger förresten att du undervisar bra, men det nog tar ett litet tag innan alla förstår sig på din uppläggning.

Ebba hade uppenbarligen märkt att Örn tagit illa vid sig av affären. Hon log, reste sig plötsligt upp, gav honom en rejäl kram och kysste honom lätt på kinden. Örn blev alldeles varm inombords och strök henne lite tafatt över ryggen. Han sade stoiskt att det inte var så farligt.

Örn var så upprymd av den plötsliga intimiteten mellan honom och Ebba att uppföljningen av stadsvandringen i 7c gick galant. Örn tittade speciellt på Pelle, men han var som vanligt tämligen okoncentrerad. Örn presenterade de stockholmsromaner han förberett: Peter Pohls *Janne min vän*, P.C. Jersilds *Barnens ö* och ett par av Mats Wahl. Han slog också ett slag för Söderbergs *Den allvarsamma leken* och till hans glädje var det ett halvdussin elever som valde den, trots att han betonade att den kunde upplevas som lite gammaldags och smått

erotisk. Det verkade dock inte avskräcka de ambitiösa Tova och Lova, som också övertalade ett par andra flickor.

Vid tretiden sökte Örn upp LR:s lokalombud Sydbäck som satt och läste ett häfte från Kommunförbundet om arbetstider. Denne log ett igenkännande men luttrat leende mot honom.

– Du söker inte upp mig för att diskutera kommunaliseringen, antar jag? Örn berättade återigen historien. Mot slutet reste sig Sydbäck och slog näven i bordet så att dammet rök från pappershögarna.

– Samma visa som vanligt! Sydbäck berättade vredgat att Örn var den sjätte kollegan på två år som blivit utskälld av föräldraföreningens Eva S och rektor i allians.

De avtågade direkt. Örn häpnade över hur självklart Sydbäck gjorde entré i rektors rum och avbröt Engsjös läsande. Lokalombudet sade att ärendet var angeläget och tecknade åt Örn att komma in. Engsjö såg överraskad ut, men när han ombads att ge sin version av historien var det samma visa som Örn hade hört dagen innan. Sydbäck sade kraftfullt men korrekt att Engsjö kunde välja den enkla eller den svåra vägen. Den enkla var att helt enkelt erkänna att skolans rutiner för föräldrainformation inte var formaliserade, och att Örn uppenbarligen inte hade fått någon information om vad som förväntades. Detta skulle Engsjö som chef också framföra till föräldraföreningens Eva S. Den svåra vägen skulle bli aktuell om Engsjö vidhöll sitt krav på omedelbart föräldramöte och hotet om skriftlig varning, på så usla grunder.

– Make my day! sade Sydbäck. Jag har hört från elever att Örn är mycket uppskattad.

Reträtten blev pinsam för rektor Engsjö som försökte få det hela att framstå som ett missförstånd. Engsjö erkände att han uppenbart inte låtit Örn få ge sin bild. Kritiken mot honom som klassföreståndare kom från en enda person. Efteråt skakade Sydbäck bara på huvudet. Krisen var över. Örn kände sig utmattad, men nöjd. I kväll skulle han ringa Ebba.

Är kritiken mot Örn över nu? Kommer vänskapen med Ebba att utvecklas? Och hur ska det egentligen gå för Örn?

Kapitel 6: Och så lägger jag ut fyra utvärderingsdagar efter avslutningen!

I vår följetong om den stockholmska skolan ur lärarperspektiv följer vi fil lic Arne Örn som avbröt sin forskarkarriär för en lärartjänst. Örn kom först till Svartbergsgymnasiet i stockholmsförorten och deltog i strejken 1989. Under en "tryckare" på personalens vårfest gav den kvinnliga rektorn Örn besked om att han var övertalig. Läsåret 1990-91 undervisar han på högstadiet i Slottsbyskolan ute i villaförorten. Där har Örn med LR-ombudet Greger Sydbäcks bistånd överlevt kritik mot sitt klassföreståndarskap, utvecklats en del som pedagog och inlett ett förhållande med SYO-konsulents Ebba, också LR-medlem. Alla likheter med verkliga händelser, platser, personer eller litterära verk är rena tillfälligheter.

Och vintern gick, långsamt för de olycklige, mera fort för de mindre olycklige. Och våren kom med sina krossade förhoppningar om sol och grönt, tills sommaren var inne som en kort förberedelse till hösten.

En solig apilmorgon gick adjunkt Arne Örn, lärare i svenska och historia i Slottsbyskolan, över torget i förorten Svartberg, mest känd för sitt gatukök och sin lokala lärdomskatedral Svartbergsgymnasiet. Det lokala A-laget satt och lapade i sig sol vid fontänen. Örn kände igen dem från sina lunchpromenader förra läsåret. Han frågade artigt:

– Kan någon av herrarna säga mig var det finns ett konditori här i centrum? Jag har för mig att det låg ett bredvid biografen tidigare.

– Konditori? Inte farao finns de nå sånt här i krokarna. Har´u inte fattat att de hära centrumet e

rena avfolkningsbygden? Å inte e vi nåra herrar heller! svarade en av gubbarna.

– Bolaget har klappa igen å soc ha flytta te Gröteby centrum. Fiket får´u leta efter nere vid socialsnöret. Där går dina skolbarn å köper macker när pluggets krubb inte duger å dom, fyllde hans rödskäggige kollega i. Hela gänget brast ut i ett rått, men hjärtligt flatskratt.

Örn blev lite paff över att ha blivit identifierad som lärare, men också en aning stolt. Han mumlade något om att han bytt skola förra året, men gubbarna hade redan övergått till hur inköpet av dagens första laddning Dessertvin skulle finansieras. Örn bidrog generöst med två femkronor.

Hela högstadiet i Slottsbyskolan hade idrottsdag med orientering. Örn hade till sin stora lycka inte blivit uttagen att sitta bankkontrollant. Han skulle istället hälsa på i Svartbergsgymnasiet, vilket passade fint eftersom hans vän och gamle kollega Ture Björk också hade lektionsfritt, men var tvungen att ägna förmiddagen åt “utrensning” på samhällsinstitutionen.

Nere i T-banehallen fanns faktiskt nu ett litet café där Örn köpte en kanellängd. Med blandade känslor vandrade han sedan över gatan mot Svartbergsgymnasiet tegelkomplex. Han hade tvingats lämna skolan efter endast ett läsårs tjänstgöring. Det sved fortfarande i själen, men å andra sidan kände han sig mycket säkrare på sig själv i lärarrollen numera, bland högstadieeleverna i Slottsbyskolan. Efter bråket med Kalles i 7a mamma och rektor Wadsjö om föräldramötet i höstas hade han t o m fått erkännande för att ha god hand med eleverna. Undervisningen ställde förstås stora krav både på förberedelser och improvisationsförmåga, men det var ändå en lättsammare atmosfär på högstadiet, både i klassrummet och vid kaffebordet. Ebba, den blonda SYO-konsulenten, som han sällskapade med sedan nyårssupén på restaurang Gondolen, tyckte faktiskt ibland att han blivit lite sprallig. Örn bestämde sig för att han inte längtade tillbaka.

Eftersom det var friluftsdag drällde bara några få elever omkring i Svartbergsgymnasiets ljushall. Den klassiska B-nyckeln gav fortfarande Örn tillträde till i stort sett alla lokaler inom Stockholms Skolförvaltning. Örn fann Ture Björk på hans vanliga plats inne på samhällsvetarnas institution, bakom en lagerhylla som dignade under höga, gulgråa stenciltravar.

Återseendet blev hjärtligt. Ture Björk gratulerade honom till särbo-förhållandet med Ebba, men beklagade samtidigt att Örn såg ut att lämna ungarlsklubben. Björk rotade fram en fläckig kaffebryggare, lade Örns kanellängd på en sliten historisk atlas och skar upp bullskivor med en plastlinjal.

– De flesta lärarna är utkommenderade på vårpromenad med eleverna, vad det nu ska vara bra för! Jag skyllde på knäet och slapp, sade Ture Björk rättframt.

– Berra lovade att hjälpa mej med institutionsröjningen, men han var bara här en timme i morse och gnällde om att han hade ett läxförhör att rätta. Vissa sticker ju så fort de ser en chans!

Örn visste förstås att Ture Björk och hans kollega Lisa Matsson var klipporna i ämnesgruppen, som både höll ordning på undervisningsmaterialet och stod för den metodiska förnyelsen, med en ynka halv lektions nedsättning. Andra pratade mycket men gjorde lite, framför allt av det gemensamma arbetet. Örn tänkte på myterna om den sovjetiske elitarbetaren Stachanov från stalintiden, men insåg att Ture kunde bli stött om han titulerade honom “skolans stachanovit”. Lisa Matsson hade nyligen “gått in i väggen” och var sjukskriven för högt blodtryck. På den vägen var det med flera av de gamla kollegorna.

Det hade hänt en hel del annat också i Svartbergsgymnasiet. Rektor Tallgren hade icke oväntat blivit förflyttat på grund av “kompetensinsufficiens” (Tures ord) och ersatts av den driftiga Vera Sköld, som hastigt och lustigt flyttats över från ett annat förortsgymnasium. Den allmänna meningen var att Sköld hade hårdare nypor, men det kompenserades delvis av hennes idérikedom och handlingskraft. Hon hade bland annat gått hårt fram mot rökarna, till vilka Ture Björk hörde, och med stöd av hälsoargument helt sonika avskaffat rökrummet.

Många lärare hade applåderat åtgärden. Ture hade inte mycket till övers för "hälsomaffian".
– Nu får man stå ute på trappan och blossa med eleverna. Då måste man ju prata och vara social. Rätt var det är kommer de att upptäcka att man är en vanlig människa! Vad blev det förresten av allt snack om individens frihet? Snart skaffar jag medlemskort till ungdomsmoderaternas svartklubb Tritnaha, fastän jag är gammal 68:a.

Ute i kollegierummet mötte de LR:s lokalombud Elisabet Wassgren som med två pärmar i högsta hugg kom direkt från en MBL-sammanskomst. Hon hälsade glatt på Örn och gratulerade honom till att ha hamnat på en grundskola med ett så garvat lokalombud som Greger Sydbäck. De slog sig ner i den tämligen utslitna sittgruppen av bast. Wassgren slängde med sitt korpsvarta hår och började redogöra för de aktuella fackliga stridsfrågorna. Örn noterade att hon fortfarande var smal på ett lite asketiskt sätt, faktiskt smalare än Ebba.

Kommunaliseringen hade formellt skett vid årsskiftet. Inför läsåret 91-92 hade Skolförvaltningen uppdragit åt rektorerna att planera utläggningen av "kvarsittningen", de extra åtta arbetsdagar som tillkommit utöver elevernas läsårs och studiedagarna. Det fanns också en hel del egendomliga idéer om den s k AP-tiden, de fem timmar per vecka som skulle ägnas åt konferenser med mera. Rektor Sköld hade dock inte haft några färdiga förslag. Ture Björk var som vanligt inte nådig i sina kommentarer:

– Kulierna i Calcutta skulle gått i vild strejk direkt om de åkt på en sån här arbetstidsförlängning. 24 dagar på tre år, en arbetsvecka extra per läsårs! Politikerna pratar om Europas bästa skola, samtidigt som vi har Europas sämsta lärarlöner! Arbetsgivarna försöker både äta kakan och ha den kvar. De vill låsa in oss och få ut mer administrativt jobb, och sen räknar de med att vi ska fullgöra våra 21 lektioner och jobba våra vanliga 55-60 timmar per vecka under läsåret. Hur många lärare kommer att åka frivilligt på sommarkurser i framtiden om vi först ska älta den lokala skolplanen till midsommar? Ture Björk avslutade utläggningen med sitt vanliga:

– Det kommer att gå åt helvete för oss allihop!

Örn kom att tänka på den där romerske senatoren (var det Cato d y?) som alltid gick på om att Karthago borde förstöras, men insåg att jämförelsen haltade. Wassgren var också märkbart bitter över avtalet och utvecklingen, men försökte ändå peka på möjligheter:

– Vi måste förstås kräva meningsfull, attraktiv fortbildning och inte acceptera ren kvarsittning. Rektor sade idag att det verkade rimligt att låta lärare gå hem och läsa in sig på aktuell facklitteratur om det inte finns fortbildningspengar. Och driver vi kravet på att all tid utöver lektionerna ska räknas in i de fem AP-timmarna per vecka kommer många snabbt att nå taket. Arbetsgivarna skjuter sig själva i foten om de börjar reglera tiden. Den räcker ju ändå inte för alla nya arbetsuppgifter de tänkt lägga på oss!

Ture Björk höll i princip med, men ansåg att det var under hans värdighet att räkna tid. Lärarjobbet var enligt hans mening i grunden ett slags beting, ofta ett rent råslit. Örn var så småningom tvungen att rekommendera sig, för vidare färd ut till Slottsbysskolan och den stundande arbetsenhetskonferensen.

När han steg av bussen hade solen gått i moln och det drog kallt om benen. Ebba såg honom komma från sitt arbetsrum och mötte i foajén. De hade kommit överens om att inte vara så intima inför eleverna, men idag var det bara personal kvar i skolan. Ebba såg bekymrad ut. Örn kramade henne länge, som om de inte setts på evigheter. Den 8 juni, dagen efter skolavslutningen, skulle de åka till Bergen och sedan vidare till Island med en genuin färöisk passagerarbåt. Örn hade tagit ut ett femsiffrigt belopp från sitt morsarv och skulle bjuda Ebba på halva hennes reskostnad. Han hade också varit och tittat på förlovningsringar, i största hemlighet. Ett äktenskapslöfte vid Thingvellir, det vore något.

– Det är något fanstyg på gång för er efter avslutningen. Wadsjö var visst inne på förvaltningen i förrgår och nu hade han kallat båda lärarfacken till klockan två. Jag tror att det handlar om avtalet och utvärderingsdagarna. När är det vi ska resa? Har du tänkt på avtalet?

Örn blev alldeles kall. Inte hade han räknat med att bli sittande kvar i skolan efter avslutningen. Först nu blev de där eländiga dagarna för fortbildning och utvärdering en realitet. Och resan som redan var betald.

I kafferummet stod nu LR:s lokalombud Sydbäck och Sveriges Lärares Förbunds skolombud Inga Mellgren och bläddrade i ett sladdrigt häfte med titeln "Kommentarer – Lärares arbetstid". Öorns arbetsenhetsledare Bente Strand, mellanstadieläraren Inga Bentock och hans närmaste kollega Stefan Palm stod bredvid och hängde med huvudena. Örn visste att Bentock var den enda medlemmen i Sveriges Lärares förbund som var kritisk till kommunaliseringen och avtalet. Bente Strand föreföll upprörd över något nytt som hon kallade "snittusk" och sade att det skulle drabba svensklärarna värst.

Stefan Palm hade genom åren uppövat god förmåga att imitera Wadsjös brukspatronstämma. Som i en ond dröm hörde Örn sin kollega härma rektors skorrande röst: "Och så lägger jag ut fyra utvärderingsdagar efter avslutningen, helt enligt avtalet."

Nu verkar orosmolnen torna upp sig för Örn. Kommer han att åka på kvarsittning? Och hur ska det gå med islandsresan och hans förlovningsplaner?

Kapitel 7: Det blir lite ont om timmar för dig i höst...

I vår följetong om den stockholmska skolan ur lärarperspektiv följer vi fil lic Arne Örn som avbröt sin forskarkarriär för en lärartjänst. Örn kom först till Svarbergsgymnasiet i stockholmsförorten och deltog i strejken 1989. Under en "tryckare" på personalens vårfest gav den kvinnliga rektorn Örn besked om att han var övertalig. Våren 1991 undervisar han på högstadiet i Slottsbyskolan ute i villaförorten. Där har Örn överlevt med LR-ombudet Greger Sydbäcks bistånd och inlett ett förhållande med SYO-konsulenten Ebba. Tyvärr såg det sist ut som om Öorns och Ebbas planerade islandsresa, vilken han tänkt anträda med förlovningsringarna i fickan, skulle spolieras av det nya avtalets möjligheter för rektorerna att lägga ut flera utvärderingsdagar efter avslutningen. Alla likheter med verkliga händelser, platser, personer eller litterära verk är rena tillfälligheter.

En het junisol glödgade betongplattorna utanför Slottsbyskolans huvudentré, om man nu kan kalla en öppning mellan två moduler i ett skokartongsbygge för en entré. Asfalten på basketplanen kändes mjuk under skorna när adjunkt Arne Örn genade för att komma i tid till de första av fyra utvärderingsdagar efter avslutningen. Inne i skolan gapade klassrumsdörrarna mot den dunkla korridoren. Endast de vanliga sommarhälsningarna på svarta tavlan, ett par ihopknycklade betygskuvert och en bukett slokande tulpaner i en syltburk utan vatten vittnade om avslutningens känslösvall. Skolan väntade på storstädning. Lärarna längtade efter sitt välförtjänta sommarlov.

Örn hade under våren förstås försökt beveka rektor Wadsjö att ge honom tjänstledigt för den inbokade islandsresan med Ebba, men förgäves. Rektorn började tala om principer och att ett avsteg från den obligatoriska närvaron skulle leda till ett annat. Örn hade mycket motvilligt krupit till korset och erkänt att han hade nog tagit ut sommarlovet i förskott, som lärare "gjorde förr", då han tänkt sig att gå på sommarlov direkt efter avslutningen. Nu blåste "nya vindar" enligt Wadsjö. Avbeställningen av islandsäventyret hade kostat ett par tusenlappar för honom och Ebba, men det värsta var nog att den inställda resan också hade blivit en fnurra på tråden mellan dem. Som SYO-konsulent hade Ebba sina egna semesterveckor inbokade sedan länge, och hon undrade nog innerst inne om man kunde lita alls på en lärares förhoppningar om att vara ledig vid ett visst tillfälle. De var överens om att felet var det eländiga avtalet och de så kallade TJUL-dagarna (Tjänstgöring Utanför Läsåret) som Wadsjö var så rigid med. Örn fick dock förstås klä skott för Ebbas besvikelse. Nu hade hon istället hyrt en stuga i

skärgården tillsammans med sin syster. De hade i all fall tur med vädret. Ett stabilt högttryck låg över Skandinavien och blockerade lågtryckens vanliga genomfartsled. Förhoppningsvis skulle det hålla i sig till fredag, sommarferiens första dag.

Svetten rann efter ryggen när Örn direkt gick in i elevmatsalen, nickade till kollegorna och satte sig på en brun plaststol för det första utvärderingspasset. Han tänkte förstrött att det fanns nog ytterligt få så trista ställen att tillbringa vad som borde ha varit sommarlovets första dag på. Elevmatsalen var Slottsbyskolans största utrymme då det vid byggnationen varken kostats på aula eller skrivsal. En omisskännlig lukt av gamla matrester satt som fastsmetad vid de gråbruna väggarna och de spruckna ljudisoleringsplattorna i taket. Framme vid serveringsdisken stod en något malplacerad kostymklädd herre i övre medelåldern och plockade stordior ur en dokumentportfölj. Svettdropparna trillade från pannan när rektor Wadsjö föste fram de indroppande lärarna till de främre stolsraderna. När de drygt femtio ovilliga pedagogerna kommit på plats introducerade rektorn gästen.

– Det här är konsult Jörgen Strummerbo från den kända konsultfirman Tavelkritan som är vänlig nog att vidarebefordra lite visdom om utvärderingsmetoder till oss idag. Vi välkomnar honom med en applåd, tycker jag.

Artigheten satt djupt hos lärarna, så mer än hälften slog förstrött ihop händerna några gånger. Wadsjö applåderade länge och energiskt, som en politruk på partikongress. Den gänglige Stefan Palm, Örns ämneskollega i svenska och historia och kollegiets Gossen Ruda, teaterviskade att Strummerbo tog sjutusen kronor för en heldag, så vänligheten kunde denne nog kosta på sig. Konsulten kammade håret över flinten och rättade till slipsen som buktade sig över hans välnärda lekamen. Han insåg att det församlade kollegiet i Slottsbyskolan utgjorde en sällsynt pedagogisk utmaning och att det onekligen skulle bli knepigt att projicera stordior direkt på väggen. Men han jobbade för att få betalt av rektorer, inte för att behaga lärare.

– Det här med utvärdering är inget modernt påfund, började han. Redan de franska revolutionärerna ställde sig frågor om metoder och resultat. Men i skolans värld har ni nog egentligen aldrig funderat på vad ni håller på med och hur saker och ting kan förändras.

Ett upprört mummel spred sig i bänkraderna. Strummerbo gick på och sågade svenskt skolväsende i allmänhet och högstadielärare i synnerhet jäms med fotknölnarna, med hjälp av talrika stordior på skiftnycklar och exempel från tillverkningsindustrin. Kollegiet föredrog i alla fall att låta sig provoceras framför att tråkas ut. Enstaka kritiska inlägg från Palm, LR:s grånade lokalombud Greger Sydbäck och den unga, alerta mellanstadieläraren Inga Benton bemöttes av Strummerbos svada och nya, aldrig förut hörda sammansättningar som ”effektiviseringsoptimering”, ”kreativitetseruptioner” och ”kom-petensutvecklingspotential”. Lärarna var förstås rätt luttrade. Politiker, kommunala tjänstemän och konsulter runt om i landet hade under de senaste åren excellerat i kritik mot lärarkåren. Man var helt enkelt van vid skäll.

På den vägen var det i nästan fyra timmar, med ett kort avbrott för det efterlängtade kaffet. Örn, Stefan Palm, Greger Sydbäck, arbetsenhetsledaren Bente Strand och Inga Benton gick ut och satte sig i skuggan. Det var ”kanonväder” med klarblå himmel och behaglig värme, drygt 27 i skuggan. De kunde höra stojet från badplatsen nere vid Mälaren en halv kilometer bort. Palm svor en lång ramsa och ursäktade sig med att situationen endast kunde beskrivas med en serie kötteder. Bente Strand var likblek. Hon hade arbetat mer än 60 timmar i veckan sedan påsklovet och skulle egentligen ha varit rätt nöjd med att bara få röja av sitt skrivbord. Örn hade noterat att Inga var rätt ledigt klädd för en utvärderingsdag, i ärtigt prickiga shorts och ett linne, men det brukade väl vara accepterat med lite ledigare klädsel så fort eleverna hade försvunnit. Själv svettades han i jeans, långärmad skjorta och lågskor. Inga ondgjorde sig över kommunaliseringen, avtalet och sitt lärarfack, Sveriges Lärares Förbund, som hon ansåg ”hade sålt ut sina medlemmar, och det alldeles för billigt”.

– På vårt senaste fackmöte blev vi lärare utskälda av våra ”fackliga kamrater” fritidspedagogerna för att vi inte sitter kvar med dem och planerar efter halv fyra. Jag frågade om de som motprestation ville rätta femmornas uppsatser, men då tyckte de att jag inte var ”kreativ”. Och rätt var det var kom Wadsjö in och satte sig på fackmötet, med all rätt eftersom han också är medlem i Sveriges Lärares Förbund. Kan jag få bli medlem hos er i LR?

– Du är självklart välkommen, sade Sydbäck. Bry dig inte om vad några adjunktsdinosaurier säger om er på låg- och mellanstadiet. Alla lärare gör i grunden samma arbete, men med lite olika förutsättningar. Vi tjänar alla på att hålla ihop över stadiegränserna.

Örn hade faktiskt fått rycka in och vikariera på mellanstadiet när åttorna varit ute på prao. Han hade haft lektioner parallellt med Inga Benton och imponerats av hennes handfasta handlag med såväl elever som ämnesstoff. Allting Inga gjorde verkade så medvetet och genomtänkt på ett nästan självklart sätt, till skillnad från hans egen rätt teoretiska undervisning, med ständigt nya metodiska experiment som nog sällan föll särskilt väl ut. Nu kom han på sig själv med att känna sig lite väl attraherad av henne. På kvinnors speciella vis märkte hon det rätt snart och blinkade åt honom med ena ögat när de andra tittade bort. Han rodnade och försökte tänka på Ebba.

Efter lunchen, varmkorv och potatissallad som Wadsjö generöst lät skolan bjuda på, var det dags för grupparbeten kring utvärderingsfrågor. Lärarna delades in i grupper och placerades ut i olika institutionsrum. De skulle först enskilt besvara frågan: ”Hur upplever du din situation på skolan?” och sedan formulera egna förslag till utvärderingsfrågor för undervisningen och skolan som helhet. LR:s lokalombud Sydbäck hade frågat om de verkligen var tvungna att ”börja från år noll” eftersom det fanns massor av exempel och frågebatterier om de nu nödvändigtvis skulle utvärdera sig. Strummerbo och rektor Wadsjö hade med en mun deklarerat att det var den egna kreativiteten och anpassningen till deras lokala verksamhet som omöjliggjorde ”lån och stereotypa mallar”.

Örn hamnade i samma grupp som Inga Benton, det äkta paret Ulla och Ernst Seijklov i matematik/fysik och deltidspensionären i hemkunskap Renate Gadd. Örn och Ingas blickar möttes i samförstånd och kanske något mer över bänkraderna när gruppindelningen kungjordes. Diskussionen gick trögt. Trots att Strummerbo och Wadsjö rände runt mellan grupperna som skottspolar infann sig inte kreativiteten. Örn försökte tänka på att säga något vettigt, för att inte framstå som en klåpare i Ingas ögon. Försiktigheten gjorde honom dock ganska fåmäld. Inga sade desto mer, och tittade emellanåt intensivt på honom. Diskussionen pendlade mellan förbittring över utvärderingsdagarna, tankar om de oröjda skrivborden och sommarplaner. Renate skulle bara jobba en termin till före pensioneringen och gav ”allt vad som flyger och far” i utvärderingsteorier. Hon hade använt egna skriftliga utvärderingar i femton år och ansåg sig kunna det hyggligt. Ulla och Ernst var på naturvetares typiska sätt vana vid att formulera sig exakt och att tänka utifrån olika nivåer. Själva nedskrivandet gick dock trögt och efter ett par timmar hade gruppen bara fått ihop förslag till tre rätt elementära frågor. Strummerbo kom in och tjöt av entusiasm över kreativiteten.

Efter en kort och sällsynt håglös gemensam samling fick lärarna ägna den sista arbetstimmen åt sina skrivbord. Inga Benton föreslog Örn att ta med sig badkläder dagen därpå och gick bort mot mellanstadiets byggnad tillsammans med några kollegor. Han tänkte på Ebba igen, men var nog tvungen att erkänna för sig själv att Inga Benton verkade mer spännande just nu. Man fick väl umgås med sina kollegor!

Tre utvärderingsdagar återstod, men Wadsjö hade nästan lovat att ”släppa dem” efter lunch den fjärde dagen. På vägen mellan herrtoaletten och arbetsrummet blev Örn hejdad av rektorn utanför expeditionen. Wadsjö lät lite stressad. Han hade portföljen i handen och kavajen över axeln.

– Hör du Örn, jag kom på en sak. Det blir lite ont om timmar för dig i höst eftersom Siv Olsson kommer tillbaka från sin barnledighet. Jag tror att jag kan få min kollega på

Kvarnviksskolan att ordna timmar i SO och svenska på mellanstadiet så att det räcker till en trekvartstjänst. Och sen kan du ha lite kvar här. Det gick visst bra när du vickade i femman under praon. Jag vill inte ta det formellt med Sydbäck, för då måste jag förklara dig övertalig. Och det vill du väl inte?

Örn kände hur kallsvetten trängde fram i pannan, trots att det säkert var närmare 30 grader varmt i korridoren. Det här hade han inte varit beredd på.

– Vi kan väl ordna detaljerna i morgon? Ha en trevlig kväll! Wadsjö skyndade ut mot parkeringen. Örn stod kvar, trots att benen darrade betänkligt.

Nu är det alltså återigen kris för Örn! Ska han kontakta LR-ombudet Sydbäck? Kan han över huvud taget fungera som lärare på mellanstadiet? Och vad ska sanningssägaren Ture Björk, hans gamla kollega, säga när de ses på Löwenbräu ikväll?

Kapitel 8: Iskallt höstregn

I vår följetong om den stockholmska skolan ur ett lärarperspektiv följer vi fil lic Arne Örn som hösten 1989 hamnade i Svartbergsgymnasiet efter att ha motarbetats som forskare. På våren 1990 blev Örn övertaligförklarad under en "tryckare" med den kvinnliga rektorn på vårfesten. Örn överlevde ett stormigt år på högstadiet i Slottsbysskolan endast tack vare LR-ombudet Greger Sydbäcks bistånd. Förhållandet med SYO-konsulents Ebba kom dock i gungning när deras planerade islandsresa fick inställas på grund av det nya avtalet, vilket gett rektor Wadsjö möjlighet att lägga ut fyra utvärderingsdagar efter avslutningen. I den närmast tropiska försommarhettan försökte Örn ändå anamma utvärderingskonsultens teorier, men fann sig plötsligt mer attraherad av den alerta mellanstadieläraren Inga Benton. Som lök på laxen blev han återigen övertaligförklarad, denna gång i korridoren utanför rektorsexpeditionen. Alla likheter med verkliga händelser, platser, personer eller litterära verk är fortfarande rena tillfälligheter.

Det var höst igen, så att det rann om det. Adjunkt Arne Örn svor lågt över det iskalla regnet som fick hans hår att likna pälsen på en dränkt katt. Han klafsade på över Kvarnviksskolans gård, förbi lekplatsen utanför fritidshemmet Blåmyran där vattnet steg i groparna under däckgungorna.

Det var inte bara det här med fritids som var nytt för Örn i Kvarnviksskolan, ännu efter tre månader. Han hade totalt överrumplats under den stekheta utvärderingsdagen i Slottsbysskolan i somras, när rektor Wadsjö i förbifarten hade talat om att det inte skulle bli några timmar åt honom till hösten. Till slut hade det blivit en halv tjänst på mellanstadiet, med lektioner i svenska och so i de två femmorna. Efter mycket trassel hade han också fått behålla en klass i svenska och historia i Slottsbysskolan. I förvirringen hade han skrivit på en tjänstledighetsansökan på 25 procent, trots att han tidigare varit förordnad på heltid. Det hade inte fallit honom in att rektor Wadsjö var skyldig att ordna undervisning eller annan tjänstgöring åt honom på den sista fjärdedelen av tjänsten. LR:s garvade lokalombud Greger Sydbäck hade slitit sitt hår och beklagat att Örn gått på Wadsjös fint. Vissa rektorer använde tydligen alltid knepet med partiell tjänstledighet när det inte gick att fylla tjänsterna till 100 procent. Det var drygt att få lönen reducerad med en fjärdedel, speciellt när tjänstgöringen på de två skolorna krävde så mycket tid och engagemang. Vännen Ture Björk i Svartbergsgymnasiet hade utan pardon yttrat att det var på väg utför med Örn, men att det kanske skulle gå att ordna några timmar historia i Svartbergsgymnasiet. Ture skulle ge rektorn en vink.

Det mest försmädliga var dock att Örns gamla kärlek Ebba, SYO-konsulents i Slottsbysskolan, hade gett honom korgen efter kurtisen med mellanstadieläraren Inga Benton.

Örn hade känt sig som en riktig gräsänkling när de två hade gått ner och badat nakna tillsammans vid en undanskynd badklippa i Mälaren efter en av de sista utvärderingsdagarna. Ebba hade varit på semester med sin syster, men hade ändå på något sätt fått nys om det hela. Vid midsommar hade hon haft räfst och rättarting med Örn. Ebbas anonyma källa hade hävdade att hela kollegiet visste vad som utspelats mellan Örn och Benton. Han hade svurit på att det inte hade varit mer än en flirt, vilket ju var nästan sant. Ebba hade i alla fall tackat för sig.

Örn råkade sätta foten rätt i en vattenpöl och svor igen, högre denna gång. En liten blond lågstadiesflicka i klargul regnjacka såg förskräckt på honom och vek undan. Han prövade att le mot henne, men då sprang hon mot sitt klassrum. Örn kom att tänka på scenen med monstret och barnet i Mary Shelleys roman om Frankenstein. Kanske passade han inte på låg- och mellanstadiet....

Allting var det förbaskade avtalets fel. Om inte rektor Wadsjös utvärderingsdagar hade kommit emellan hade han och Ebba kommit iväg till Island, med förlovningsringarna. Å andra sidan hade Inga Benton en fysisk utstrålning som attraherat honom allt mer efter deras kvällsäventyr. Hon var tio år yngre än Ebba, blond, dynamisk och oerhört tydlig i sitt arbete med eleverna. Inga tycktes på något sätt njuta av att ömsom attrahera honom, ömsom markera distans och istället prata förtroligt med andra manliga kollegor. Hon hade berättat att hon var singel sedan ett år, men ville vänta med att binda upp sig känslomässigt. På något sätt var de ändå ett slags par, umgicks en del och gick på bio och teater. Örn hade också fått en del metodiska tips av henne inför höstens arbete på mellanstadiet. I det iskalla regnet längtade Örn plötsligt intensivt efter henne. Hon skulle möta honom vid tunnelbanan klockan fyra och följa med till Svartbergsgymnasiet.

Väl inne i den bedrägliga tryggheten i Kvarnbyskolans slitna lärarum pustade Örn ut och torkade håret med en pappershandduk, i brist på annat. Mellanstadiekollegan Ulla Ernmark såg som vanligt en smula kritiskt på honom över sin stickning, men hälsade vänligt god morgon och bjöd honom att ta för sig av att hennes hembakade bullar till morgonkaffet. Det där med stickandet hade Örn först funnit löjeväckande, hade hon inget annat att göra? Men så småningom hade han förstått att det bara var Ullas sätt att samla tankarna inför mötet med den besvärliga 4B. Ulla och de andra fem kvinnliga mellanstadielärarna hade sett honom som en främmande fågel i början, och den gråhåriga folkskolläraren Vera Engman hade tagit sig för pannan när Örn berättat om sina ynka två års lärarerfarenhet. Men de hade snart visat honom tillräta och gett handfasta råd. Örn som knappt kunde skilja mellan en skata och en kaja avundades dem deras breda allmänbildning inom fauna och flora. Å andra sidan hade kollegorna blivit intresserade av hans kunskaper i historia och ville använda honom som en resurs. Det var tal om att han skulle hålla en halv studiedag på temat ”Den dynamiska medeltiden” under våren.

Klockan var ännu bara tio i åtta. Örn hälsade glatt på den ende LR-medlemmen förutom han själv, den unge idrottsläraren Åke Strandell, och gick mot 5A:s hemklassrum. En röd toppluva satt uppslängd på tegelväggens grova yta. Örn utnyttjade sina 184 centimeter, tog ett jämfotaskutt och fick ner den.

– Bravo majjen! Är u basketlirare? hörde Örn en gäll röst bakom sig. Det visade sig vara den lille knubbige Patrik i 5 B.

– Nja, jag tränade höjdhopp i tonåren, svarade Örn. Han hade fortfarande inte vant sig vid det här direkta elevtilltalet i grundskolan.

– De trodde ja inte om dej! Vi ses på svenskan! Tjaba! svarade Patrik och hoppade iväg.

Svenska i 5A stod på schemat. De höll på med ordklasser. Begreppen substantiv, adjektiv och verb skulle inpräntas och helst göra begripliga. Örn och de 26 barnen hade föregående lektion listat sakord, händelseord och beskrivningsord. Det hade inte gått så dåligt, även om han fått bita sig i tungan för att inte komma in på abstrakta substantiv och mängdord. Visst förstod han att det gällde att förenkla för att göra begreppen någorlunda begripliga, men det

hade ändå undsluppit honom att ”slingrande” var ett verb till formen men fungerade som ett adjektiv. Barnen hade sett ut som levande frågetecken, vilket i alla fall innebar att de lyssnade på honom.

Allmänt sett verkade 5A gilla att få en manlig lärare som omväxling mot alla fröknarna. Nu när han stod där i dörren kom flickorna intrippande och log förföriskt mot honom, ja så förföriskt elvaåringar nu kan le.

– Arne, är inte rektorn ett substantiv? frågade lilla kavata Ebba. Örn tvingades medge att så nog var fallet. Rektor Eva Stenhov var energisk och hade bestämda åsikter, men körde inte med lärarna som Wadsjö gjorde uppe i Slottsbyskolan. Låg- och mellanstadielärarna var auktoriteter på sina områden och rektor var mer ”primus inter pares”, den främsta bland likar, vilket redan romarna hade noterat om germanernas stamhövdingar. Den blott fyrtioåriga Stenhov var rätt attraktiv i Örns ögon, där hon mörklockig och smärt gick omkring i skolan. Barnen avgudade henne.

Örn drog igång lektionen med lite repetition och försökte utvidga begreppet substantiv till ”sådant som inte gick att ta på”. Barnen verkade köpa resonemanget när det gällde sådant som luft och influensa, även om den lillgamle Svante lyckades hävda att det gick att ta på vattkoppor. Efter en kvart övergick de till övningsböckerna och Örn inledde den eviga rundvandringen mellan bänkarna. Uppgifterna innebar inte direkt några intellektuella utmaningar, men barnen verkade gilla dem. När det ringde ut konstaterade Örn att regnet hade upphört, men den kalla nordanvinden bestod. Vintern var inte långt borta.

Efter en förmiddag med fortsatt ordklassarbete i parallellklassen 5B konstaterade Örn att dagen artade sig riktigt hyggligt. Han fick visserligen inget förmiddagskaffe eftersom det var hans rastvakt, men å andra sidan var det skönt att få komma ut och röra på sig i den bleka novembersolen.

Efter en frugal skollunch, sparrissoppa och hårt bröd, gick Örn till lärarrummet och fann sig plötsligt diskutera kommunaliseringen och det nya avtalet med Ulla Ernmark och Vera Engman, inbitna medlemmar i Sveriges Lärares Förbund. Mellanstadielärarna tyckte att det nya avtalet i vissa avseenden var ”bingo” eftersom deras undervisningsskyldighet hade sänkts med tre lektioner samtidigt som lönerna hade höjts rejält, visserligen från en låg nivå. Men eftersom det inte hade gått att få ihop en hel ny tjänst på trelektioner per lärare fick alla mellanstadielärarna istället betalt för tre tilläggstimmar i veckan. Örn hävdade att LR inte alls var så ”folkskollärfientligt” och tog i brist på annat sig själv som exempel på vidsynthet och förståelse för andra lärares arbetssituation. Ulla Ernmark medgav faktiskt att LR i alla fall inte hade medverkat till att avskaffa lågstadielärarnas rätt att gå i pension vid 63.

Efter ytterligare tre lektioner i 5A och 5B, som mest ägnades åt temaarbeten om Gustav Vasa och hans söner, satte sig Örn i ett hörn av lärarrummet och sorterade sina papper. Något skrivbord åt honom var det inte tal om. Han nöjde sig med att ta hem två omgångar ordklassuppgifter för rättning.

Tjugo minuter senare såg han Inga stå och vänta utanför tunnelbanestationen. Hon verkade vara på sitt soligaste humör, trots att novembermolnen just satt på nästa iskalla dusch. Örn kramade henne försiktigt och tyckte att hon inte direkt stötte honom ifrån sig i alla fall. Väl framme i Svartbergsgymnasiet lät sig inte Inga imponeras av den stora ljushallens volym, utan anmärkte istället att det såg ruffigt och nedgånget ut. I kollegierummet satt Ture Björk och LR:s kvinnliga lokalombud Wassgren och kokade ihop någonting som skulle resultera i ett ämnesövergripande temaarbete i svenska och historia i två klasser. Ture Björk stod för historiedelen och lanserade sig ironiskt såsom varande ”en pedagogisk nydanare av djärvaste snitt” vilken ”raskt anammat de nya idéerna om ämnesintegration”. Wassgren muttrade att Ture kanske kunde medge att de samarbetat över ämnesgränserna i drygt tio år, så det var mest en fråga om att anpassa själva terminologin till vad som var i ropet.

Örn presenterade Inga som ”en kollega”. Wassgren tittade småleende på honom, men Örn

höll god min. Ture Björk hävdade att Örn med den ”nedflyttningstakt” han höll nu snart skulle återfinnas på dagis. Örn skruvade generat på sig, men Inga såg road ut. De pratade en stund om det nya förslaget om individuella löner för lärare, en av de stora fackliga diskussionsfrågorna. När Ture Björk återkom från en av sina vanliga utflykter till rökrummet (”Det gäller att passa på innan det blir förbjudet!”) tog han ordet:

– Individuella löner är ett slag mot den fackliga solidariteten. Det kommer att bli en fråga om vem som fjäskar mest för rektor! Vårt gamla hederliga tariffsystem med fasta uppflyttningar är det enda rättvisa i längden, även om nivåerna ligger åt h-e för lågt. Men nu tjänar ju alla lärare nästan lika mycket. På låg- och mellanstadiet fick ju Sveriges Lärares Förbund både höjda löner och sänkt usk som tack för hjälpen med att kasta oss i gapet på kommunerna. Ingen fick en syl i vädret när Ture väl var igång.

– Våra så kallade kollegor på låg- och mellanstadiet sålde ut oss, och nu sitter de där med sina fem terminers utbildning och sänkta usk. Och inga betyg sätter de, till skillnad från oss adjunkter! Frågan är om de jobbar ens hälften av vad vi gör. Det är förbaskat konstigt att LR vill ha in dem som medlemmar. Det kommer förresten att gå åt h-e för oss allihop!

Örn såg att Inga höll på att ilska till ordentligt. Hon var den första mellanstadieläraren i Slottsby skolan som gått över till LR. Ture och Örn fick sig varsin svart blick när Inga tvärt reste sig. Örn kände en kall kåre längs ryggen, som om en regnskur var på väg in mot rummet.

Nu är nästa kris under uppsegling för Örn! Kommer Inga Benton att överge både honom och LR efter Ture Björks påhopp på låg- och mellanstadielärarna?

Kapitel 9: Individuella löner passar inte för oss lärare

Bänkpressens trogna läsare vet vid det här laget att fil lic Arne Örn började som adjunkt i svenska och historia i Svartbergsgymnasiet 1989, men blev raskt övertalig där. Örn hann uppleva ett stormigt år på högstadiet innan han återigen blev övertalig våren 1991. Hans förhållandet med SYO-konsulten Ebba gick tyvärr i kras när deras islandsresa spolierades av fyra nya utvärderingsdagar, helt i linje med det nya avtalet. Ryktena om Örns nakenbad med den unga mellanstadieläraren Inga Benton avgjorde saken. I förra avsnittet följde vi Örn under svensk- och SO-lektioner på mellanstadiet i 1–6 enheten Kvarnviksskolan. Orosmolnen tornade upp sig för Örn under ett besök i Svartbergsgymnasiet, där han och Inga Benton hörde Ture Björk fara ut i rena anklagelser mot kol-legorna på låg- och mellanstadiet. Inga störtade ut, mycket upprörd. Alla likheter med verkliga händelser, platser eller personer är dock endast tillfälligheter.

Novembers regn slog mot rutorna till Svartbergsgymnasiets kollegierum. Arne Örns besök gällde egentligen några historietimmar, men såg nu ut att bli en fråga om förtroende mellan Inga och honom själv, kanske också mellan Inga och LR. Inga hade redan gått ut i kapprummet, blossande röd efter Ture Björks påhopp. Hans utfall mot kollegorna på låg- och mellanstadiet hade varit både osakligt och kränkande. Det var inte konstigt att Inga som mellanstadielärare och nybliven LR-medlem hade tagit illa vid sig av Tures fördomsfulla svada. Örn kände att han borde ha gjort eller sagt något, som vanligt kom dock tanken först i efterhand. Han hade utgjort en slät figur som inte tagit sina nya kollegor i försvar inför Inga, när hon nu hade följt med honom till Svartbergsgymnasiet.

En som inte stillatigande tänkte svälja Tures angrepp var dock den asketiska Elisabeth Wassgren, LR:s lokalombud på skolan. Hon hade först inte lyssnat särskilt uppmärksamt på Ture, han brukade normalt avlossa ett halvdussin verbala salvor om dagen mot olika mål inom skolans värld, men nu var hennes vrede väckt.

– Ture, din trångsynta, fördomsfulla grobian! Du har både förolämpat Arnes nya flamma och

visat att du totalt saknar insikt i andra lärares arbetssituation. Jag skäms, å LR:s vägnar!

Wassgren gav Ture en förintande blick och rusade förbi Örn som sin vana trogen stod och kände sig omkörd av händelseutvecklingen. Wassgren tänkte dock uppenbarligen rädda vad som räddas kunde, åt såväl Örn som LR. Inga Benton hade redan fått på sig kappan, men Wassgren tog ett stadigt tag om axlarna på henne och sade:

– Min kära kollega Ture Björk är egentligen en av våra främsta förespråkare för facklig solidaritet, men han är ännu bitter över strejken för två år sedan då Sveriges Lärares Förbund spelade under täcket med skolministern och sålde ut oss i LR. Min system är mellanstadielärare nere i Örbyskolan, så jag vet vilket hästjobb ni har med alla era ämnen och nästan 30 lektioner i veckan. Vad Ture inte har fattat är att du och en massa av dina kollegor har kommit över till oss nu, av övertygelse. Jag vill verkligen be om ursäkt för hans uppträdande, å LR:s vägnar.

Wassgrens uppriktiga ord och vänliga leende fick i alla fall Inga att sätta ner väskan. Trots sin tonårslook hade mellanstadieläraren rejält med skinn på näsan. Inga var vanligtvis inte den som tog emot skäll utan att ge igen, vilket bland andra ett par stroppiga föräldrar i Slottsbykolan hade fått erfara när de försökt sätta henne på plats. Hon hade hunnit torka tårarna ur ögonvrån och samlat sig lite efter Tures attack, men var fortfarande rosigt i ansiktet. Örn ansåg att rodnaden klädde henne, från sin position ute i kollegiets kafferum. Därifrån hörde han dock inte vilka repliker som utväxlades mellan de två kvinnorna. Och lika bra var väl det.

– Jag vet nog var jag har mina belackare, sade Inga. Det finns ett par adjunktsstofiler i Slottsbykolan som alltid säger att vi på låg- och mellanstadiet har det så lätt. En av dem verkar i alla fall ha tid att köra taxi som extraknäck, när jag går hem och ska rätta mina elevers skrivböcker klockan fyra. Och den andre driver en egen firma och förbereder nästan aldrig sina lektioner. Men jag blev mest ledsen för att Arne såg ut att sitta och hålla med om att det är så enkelt med yngre elever. Vi är bara vänner ännu så länge. Jag tycker hemskt mycket om Arne, men ibland blir jag osäker om vad han egentligen vill. Och nu kändes det som om han svek mig.

Wassgren insåg att samtalet höll på att ta en annan vändning än den fackliga, men beslöt sig snabbt för att dra en lans för Örn. Han verkade behöva en kvinna som med fast hand kunde leda honom genom livet, och Inga var inget dålig alternativ när han nu verkade ha schabblat till det med den där trevliga SYO-konsulenten Ebba.

– Tala om för honom vad du tycker, och kräv att han ställer upp för dig. Arne är lite träig och universitetsdammig ibland, men känslorna ligger inte så djupt som man kan tro. Och män i hans ålder brukar kunna rycka upp sig om vi talar om för dem vad vi förväntar oss. Ni blir nog ett bra par. Lycka till!

Wassgren log skälmskt mot sin 20 år yngre kollega och gick tillbaka till Örn och Ture Björk som under dov tystnad begrundade sina brister. Ture såg skamsen ut, men bröt tystnaden först:

– Visst pratar jag på lite väl obetänksamt ibland, men jag vet nog också när det är dags att be om ursäkt. Ture lomade ut i kapprummet där Inga fortfarande stod och väntade på Örn.

– Jag, Ture Björk, kollegiets gossen Ruda, ber ödmjukast om ursäkt för mitt adjunktsöversitteri nyss, sade han ärligt och inte det minsta ironiskt. Jag erbjuder mig att sudda din svarta tavla efter skoldagens slut i åtta veckor som botgöring. Inga brast oväntat ut i gapskratt, log sitt allra sötaste leende och sade att Ture var förlåten. Och så dum kunde ju Ture inte vara eftersom han var en vän till Arne.

Stämningen i det eftermiddagstomma kollegierummet med sitt slitna parkettgolv blev plötsligt alldeles uppsluppen. Inga kramade om Arne och påminde om att han skulle in och prata med rektorn om de där timmarna, så att han fick råd att bjuda ut henne någon gång. Wassgren slängde med sitt långa korpsvarta hår och skämtade rått om mäns egenheter. Ja, lite

väl rätt för en kvinna, tyckte Örn. Ture Björk lovade att bjuda på en omgång uppe på den lokala puben bara Örn fick sitt ärende uträttat. Ja, allt var frid och fröjd igen.

Dagen därpå var en torsdag, och en mild och solig sådan för att vara sent i november. Örn stängde resolut sin svarta portfölj efter en hård dags kamp för att övertyga årskurs 5 om att medeltiden faktiskt hade varit riktigt modern, för sin tid. Han kände sig uppåt. Intervjun med den driftiga rektor Vera Sköld i Svartbergsgymnasiet hade varit en formsak, och de hade kommit överens om att Örn skulle överta två grupper i historia där efter jullovet. Schemat skulle anpassas efter hans önskemål. Till tillvarons krydda hörde också att det var medlemsmöte i LR-avdelningen i Slottsbyskolan. Eftersom Kvarnviksskolan hörde till samma rektorsområde slog Örn följe med sin ende facklige kamrat i LR på skolan, idrottsläraren Åke Strandell. Mötet skulle handla om ett nytt, omdiskuterat förslag till lönesystem. LR:s kongress skulle ta ställning till ett förslag om helt individuella löner till våren, och lokalavdelningarna hade uppmanats att komma in med synpunkter. Frågan var redan en smula infekterad.

I Slottsbyskolans personalmatsal var redan ett tjugotal LR-medlemmar församlade runt borden med öl och mackor. Örn nickade åt det grånade lokalombudet Greger Sydbäck, bytte några ord med den rediga arbetsenhetsledaren Bente Strand och diskuterade kort några detaljer i ett samverkansprojekt med sin ämneskollega, den gänglige Stefan Palm. Inga kom rätt sent, i sällskap med ett par kollegor från mellanstadiet. Hon gick direkt fram och kramade om Örn, som dagen till ära också fick sig ett snabb puss på munnen. Han blev alldeles omtumlad av hennes intimitet där mitt bland alla kollegorna, men ingen verkade misstyccka. Till och med SYO-konsulenten Ebba, Örn's gamla flamma, log menande och lyfte sitt öglas som för att fira en förlovning. Ebba hade överraskande förklarat sig villig att försonas med Örn i veckan och var inte alls bitter längre. Möjligen spelade hennes nya förhållande med en känd romanförfattare in. Ebba föredrog intellektuella män.

En kvinna som var något slags ombudsman på LR-Stockholm var inbjuden att hålla en inledning. Örn's fördomar mot fackliga funktionärer kom på skam när Ulrika Haraldsson, som hon hette, förklarade att hon hade kvar sin lärartjänst på halvtid i Rågsvedsskolan. LR-Stockholms princip var tydligen att alla fackliga funktionärer skulle stå kvar med ett ben i undervisningen, eller på SYO-expeditionen. Mötesdeltagarna nickade gillande.

Ulrika Haraldsson inledde med att visa diagram över hur lärarnas löneutveckling hade stagnerat under 80-talet. Stora delar av arbetsmarknaden hade redan gått över till individuella löner, och erfarenheterna var att det stora flertalet hade fått en väsentligt bättre löneutveckling. Haraldsson redogjorde också för en del teknikaliteter som skulle göra att så kallad "löneglidning" uppstod, vilket tydligen var bra. Örn förstod nog inte riktigt poängen. LR-kvinnan avslutade med att deklarerat att hon själv fortfarande var rätt tveksam. Lärares undervisning i klassrummen var ju inte så lätt att värdera, så hur skulle Skolförvaltningen eller rektorerna kunna sätta rättvisa individuella löner. Sedan var ordet var fritt.

Lokalombudet Sydbäck började debatten. Han framhävde behovet av en löneutveckling värd namnet också "för oss som hamnat i slutlön", inte bara två hundralappar vartannat år när det blev ett nytt avtal. Örn hajade till, i plötslig insikt om att vissa kollegors slutlön och högsta ålderstilläggsklass kanske inte skapade något ekonomiskt Eldorado.

– Individuella löner passar inte för oss lärare! Det yttrandet kom från Sture Krön, vars ämneskombination vi glömt. Han fortsatte med en salvelsefull plädering för att alla lärare gjorde samma jobb och förtjänade samma lön, eftersom ingen ändå kunde jämföra dem. Inga viskade till Örn att Krön med sin privata firma knappt ansåg sig ha tid att stanna kvar för att fylla i frånvaron. Många av de äldre kollegorna vände sig om när Inga sedan begärde ordet. Örn var som vanligt inte beredd på hennes initiativ.

– Jag känner till minst ett halvdussin garvade låg- och mellanstadielärare här i trakten som alltid får gå in och ta över de klasser som andra inte klarar av. Och vad får de för det? En klapp på axeln, högt blodtryck och en betald kurs på sommarlovet, i bästa fall. Det är faktiskt

dags att vi erkänner att vissa lärare är bättre på att undervisa och hantera svåra klasser än andra. De är våra medlemmar och ska ha bättre betalt för att de är duktiga pedagoger. Och det är klart att facket ska vara med och bestämma när lönerna ska sättas. En så viktig fråga kan vi inte överlämna åt rektorerna.

Det blev alldeles knäpptyst i flera sekunder efter Ingas engagerade inlägg. Sedan tog några, däribland Sydbäck, upp en spontan applåd medan andra ruskade på huvudet. Ett par lärare buade till och med, däribland Sture Krön. När Inga satte sig ned tänkte Örn att nästa inlägg skulle bli oerhört betydelsefullt. Inga tog hans hand, och Örn kände hur hon darrade av anspänningen.

Nu har visst Inga stuckit ut sin söta haka ordentligt! Kommer Örn att stötta henne den här gången, eller ska han schabbla till det igen? Och vad tycker Örn själv om individuella löner? Läs den spännande fortsättningen på vår skolföljetong i 2000-talets första nummer av Bänkpressen!

Kapitel 10: Snusk i skolan

Här kommer ett nytt, hett efterlängtat avsnitt om fil lic Arne Örn och hans irrfärder i den stockholmska skolvärlden. Vår stoiske katederkämpe inledde sin nya karriär som adjunkt i svenska och historia i Svarbergsgymnasiet 1989, men blev raskt övertalig där. Örn hann uppleva ett stormigt läsår på högstadiet i Slottsbyskolan innan han återigen blev övertalig våren 1991. Förhållandet med SYO-konsulenten Ebba kraschade när en planerade islandsresa spolierades av fyra nya utvärderingsdagar. Ryktena gick också om Öorns nakenbad med den unga mellanstadieläraren Inga Benton. Nu undervisar Örn huvudsakligen i svenska och SO på mellanstadiet, i 1–6 enheten Kvarnviksskolan, där han ses som en främmande fågel med sin lite teoretiska undervisning. Inga Benton kände sig inte säker på Örn och tyckte att han stöttade henne dåligt mot angrepp från ”adjunktsdinosaurier” som gamle kollegan Ture Björk i Svarbergsgymnasiet. I förra avsnittet stack Inga ut hakan på LR-mötet i Slottsbyskolan, i debatten om individuella löner. Alla likheter med verkliga händelser, skolor, organisationer eller personer är förstås rena tillfälligheter.

Efter Ingas kraftfulla plädering för individuella löner hade det blivit tyst i ett par sekunder. LR-avdelningens garvade lokalombud Greger Sydbäck såg för ovanlighetens skull lite orolig ut när den applåd han tagit upp blandades med spridda bu-rop. Sydbäck dunkade ordförandeklubban i bordet och förkunnade att ingen fanns uppsatt på talarlistan; ordet var fritt. Örn hade visserligen ingen bestämd åsikt om individuella löner, men nu var det inte enbart sakfrågan det handlade om. Han var bara tvungen att backa upp Inga den här gången. Örn räckte trevande upp handen, fick ordet och reste sig.

– Det är helt klart att vårt fasta lönetariffsystem inte premierar de lärare som anstränger sig lite extra och drar det tunga lasset. Men frågan är hur vi som facklig organisation ska kunna garantera att just de lärarna får lite mer i löneförhöjning.

Efter denna retoriskt rätt begåvade öppning tystnade Örn. Mötesdeltagarna tog det för en konstpaus, men talaren hade nog snarare drabbats av akut idétorka. I sitt bryderi började Örn treva i kavajens innerficka och kom åt sin tunna plånbok, vilken fick fungera som startpunkt för en nanosekunds snabb associationskedja. Fanns det inte något som kallades ”plånboksfrågor”? Örn fortsatte precis när konstpausen verkade vara på väg att övergå i en pinsam tystnad:

– Grundproblemet är väl egentligen att alla lärare har alldeles för låga löner. Så kan vi bara få ett rejält grundpåslag till alla är jag inte orolig ifall några får lite extra.

Örns helgardering vann mötets bifall och han satte sig ner, enormt lättad över att ha gjort sin

plikt och stöttat Inga. Hon log sitt allra mest förföriska leende mot Örn, lutade sig närmare och gav honom en diskret kindpuss. Örn rodnade som en genmanipulerad tomat. Fy farao, vad varmt det var härinne! Mötet slutade icke oväntat utan att enighet uppnåtts om lokalavdelningens inställning till individuella löner.

En ruggigt blåsig lördagkväll i slutet av mars satt Örn i Ingas mysiga trea på Birkagatan dit de hade bjudit in några kollegor för att begå Schlagerfestivalen. Ture Björk hade ju tagits till nåder av Inga efter sina ursäkter och kom med sin ”hålldam” Lisa Kallin, som visade sig vara hans sambo sedan 13 år. Myten om den evige ungarven Ture hade Örn genomskådat redan under sitt första år i Svartbergsgymnasiet. Lisa verkade vara van att hålla Ture kort. Egentligen var det mot Örns principer ”att se kultur utövas på så låg nivå”, men Inga menade att det hörde till en lärares allmänbildning att kunna diskutera schlagermelodier med eleverna. Kollegan Stefan Palm och hans fästmö Eva-Karin var också inbjudna. De tre paren kände egentligen inte varandra speciellt bra, men efter Ingas delikata ostfondue, fem flaskor rödvin och massor av äkta belgisk choklad till kaffet blev stämningen tämligen uppsluppen.

Journalisten Lisa och byggnadsingenjören Eva-Karin var ju inte i ”branschen” som Ture uttryckte det, utan stönade högt varje gång samtalsämnet kom in på skola och undervisning. De fyra lärarna diskuterade kvartssamtal, årstidens gissel. Hos Ture Björk i Svartbergsgymnasiet var samtalen inte obligatoriska, vilket innebar att de föräldrar man borde träffa, de vars barn hade problem med skolarbetet, givetvis aldrig kom. Ture blev ibland så trött på att träffa de mest ambitiösa elevernas föräldrar för att berätta hur bra allt gick att han bjöd idrottsläraren Nisse på kaffe en hel månad mot att denne bokade upp ett antal tider på Tures lista med fejkade elevnamn (”Ingen kan ju ändå hålla reda på alla”). Stefan Palm, Örn och Inga hade krav på sig att träffa alla föräldrar, men å andra sidan handlade deras samtal mer om elevernas uppförande och utveckling än om betyg.

Jobbigt var det i alla fall. I veckan hade Stefan Palm haft 18 samtal mellan klockan 17 och 21, direkt efter en lång skoldag ”Och sen var det dags att ägna några tankar åt morgondagens fem lektioner. 14 timmars arbetsdag, utan övertidsersättning. Och OB-tillägg verkar vara en okänd företeelse i skolans värld.” Ture Björk hävdade att byggnadsarbetare skulle sittstrejka om de utsattes för hans arbetsvillkor.

Klockan blev åtta och de bänkade sig framför Ingas Tandberg 26-tummare för att bese ”SM i schlager”. Ture Björk tog fram en helflaska Teachers whisky, hojtade efter groggglas och slängde skruvkorken på ett föga akademiskt sätt med kommentaren ”Vi behöver ju inte jobba förrän på söndag kväll.” Inga visade sig besitta stora kunskaper om de deltagande artisterna, medan Ture, Örn och Stefan Palm endast kunde bidra med sarkasmer om dessas utseende och kostymering. De flesta melodierna var som väntat inte mycket att hänga i påskriset. Carola Häggqvist sopade icke oväntat scenen med de övriga deltagarna med ”Fångad av en stormvind”. Ture hävdade plötsligt att Carola var väldigt proffsig och låten var ”den minst usla”. Sedan undslapp det honom att Carola varit hans elev i tre år på Adolf Fredrik. Egentligen var det ju Ture Björk som lärt henne allt om hon kunde. Lisa Kallin invände spydigt att Ture knappast kunde ha haft sångundervisningen.

När gästerna bröt upp framåt tvåtiden hade stormvindarna tilltagit ytterligare. Ture Björk vrålade ”Hold on to your hats! så att det ekade i trappuppgången och Örn stängde snabbt dörren om sig och Inga. Han hade egentligen inte tänkt sova över hos Inga, eftersom han i ett svagt ögonblick lovat att hjälpa en äldre granne med att köra möbler till en sommarstuga på söndagmorgonen. Men när de hade diskat undan det värsta och han började kasta menande blickar på sin rock gled Inga in mellan honom och ytterdörren och antydde både med blickar och omfamningar att hon ogärna såg honom gå.

– Arne, jag tror inte du ska gå ut alls i det här blåsvädret. Stormen har belägrat kvarteret. Men jag vet en bra plats dit du kan bära mig...

Eftersom Bänkprensens läsare är anständiga och rekordeliga tjänstemän som inte vill

utsättas för vilka intima skildringar som helst tillämpar vi här vad svensklärarna brukar kalla ”varierad utförlighet” och tar ett raskt kliv framåt i handlingen.

I veckan efter stormen kom april med ljum vårluft som obarmhärtigt smälte de sista snöhögarna. Efter en förmiddag på mellanstadiet gick Örn över till Slottsbyskolan för sina eftermiddagslektioner. När adjunkten, bländad av vårljuset ute på skolgården, kom in i den dunkla korridoren utanför lärarrummet hörde han på långt håll upprörda röster.

Rektor Wadsjö hade tidigare i veckan presenterat ett cirkulär från Skolförvaltningen, om att under-visningskyldigheten för lärare på grundskolans högstadium kunde variera mer. Adjunkterna i de gamla allmänna ämnena hade hittills haft 24 lektioner i veckan, och en lektion var per definition 40 minuter, varken mer eller mindre. Ibland kunde man förstås ha dubbellektion. Lärarna i bild, idrott och musik hade 27 lektioner, liksom kollegorna i de andra övningsämnena. Huvudsaken nu var att genomsnittet i skolan blev 24 40-minuterslektioner i veckan. Undervisningskyldighet hade alltid kallats ”usk”. Eftersom påbudet omedelbart orsakade hetsiga diskussioner och direkt osämja mellan olika lärarkategorier benämndes genomsnittsusken ”snusk”. I Slottsbyskolan hade påbudet om ”snusk” blivit rena dynamiten.

Det nya skolombudet för Sveriges Lärares Förbund, den rödskäggige 25-åringen Harald Hamrin, var egentligen anställd som fritidspedagog på skolans fritidshem Rödmyran. Han uppehöll dock en lärarjänst i barnkunskap och det lokala specialämnet livskunskap med rektors goda minne. Nu stod Hamrin med ett par av sina medlemmar mitt i kafferummet och pläderade salvelsefullt för ökad jämlikhet mellan alla lärargrupper i skolan.

– Alla vi som är lärare i skolan gör ju i grunden samma jobb med barnen, och det skapar bara tråkig stämning och osämja om en del sitter kvar i ett privilegiesystem med färre lektioner än andra. Två-tre lektioner mer i veckan på papperet blir inte mer jobb för adjunkterna i praktiken, eftersom ni ändå har så mycket lektionsbortfall med alla era skrivningar och studiebesök.

LR:s grånade lokalombud Greger Sydbäck, den energiska arbetsenhetsledaren Bente Strand och Stefan Palm hade tydligen suttit runt kaffebordet, men nu stod alla tre upp och var synbart upprörda. Bente Strand replikerade:

– Du har möjligtvis inte tänkt på att tre lektioner till i veckan innebär att Wadsjö skulle kunna klämma in en klass till i Stefans tjänst, eftersom han har 24 redan nu. Hur har du mage att stå och agitera för förlängd arbetstid för vissa av dina arbetskamrater? Inom LR har vi ett kongressbeslut som kräver usk-sänkningar för svensklärare, idrottslärare med flera. Dessutom är det nästan bara vi adjunkter som är klassföreståndare i högstadielklasserna nu, av kända skäl, och det hundjobbet har vi bara en halv lektions nedsättning för.

Örn upptäckte Inga borta i pentryhörnet, besvarade hennes smått skälmska leende och drog sig mot henne. Han kände sig inte längre riktigt hemma i Slottsbyskolan, snarare som något av en tillfällig gäst, och gick allt oftare direkt till sitt minimala skrivbord i skrubben där Stefan Palm satt. Men innan han hunnit fram ropade Inga tvärs över rummet:

– Hör du Hamrin! Jag har 27-timmarsusk och skulle också gärna vilja komma ner på 24. Men jag skulle aldrig komma på tanken att låta kollegorna på högstadiet betala min usk-sänkning. Det finns väl metoder för att mäta och jämföra lärares arbetsbörda. Ett sätt skulle kunna vara att jämföra vikten på alla skrivningar, läxförhör och arbetsböcker som vi släpar hem på fredagarna. Jag tror inte att du skulle vara någon tungviktare.

Hennes inlägg utlöste råa skrattsalvor från Sydbäcks grupp vid kaffebordet. Hamrin var känd för att skryta med hur effektivt han arbetade i skomed hur effektivt han arbetade i skolan, och sågs sällan bära hem något annat än sin lärarkalender. Örn kände starkt sitt verbala tillkortakommande jämfört med Inga. Han beundrade hennes slagfärdighet. Hamrin var dock inte sen att kontra med ett slag under bältet.

– Du Benton, har inte ditt umgänge med adjunkter i allmänhet och en viss sådan i synnerhet fått dig att glömma hur alla som jobbar med de mindre barnen har det?

Hamrin själv var först den ende som skrattade, men han tystnade snabbt när Inga brast ut i ett pärlande gapskratt. Då upphävde Hamrins styrelsekamrat Eva Stark, en vänlig och respekterad mellanstadielärare med pensionsavgång i sikte, sin välmodulerade stämma. – Vi vill absolut inte få adjunkterna att känna sig som förlorare genom snittusken. Vi andra lärargrupper kan mycket väl ha kvar vår högre usk, men då tycker jag att ni i solidaritetens namn kan ta på er några extra lektioner så att alla undervisar lika mycket. Då sparar vi i en hel del pengar som vi kan lägga på barnen istället. Det är ju faktiskt för deras skull vi är här i skolan. Vi måste tänka mer på barnen och inte bara på oss själva! Barnen är framtiden.

Den första ringningen ljöd och lärarna avbröt motvilligt sin verbala slagväxling. Sydbäck grimaserade och såg ut som om han svalt en av de gamla citronklyftor han brukade använda i något kemiexperiment. Lokalombudet var luttrat. Men Inga hade inte alls tagit illa vid sig av Hamrins påhopp. I allas åsyn gick hon fram till Örn, omfamnade honom på ett tämligen intimt sätt och gav den överraskade adjunkten en fem sekunder lång kyss av synnerligen erotisk karaktär. Örn rodnade förstås som vanligt, medan en äldre kollega frustade av indignation och muttrade högt om moralens upplösning och sedernas förfall.

Nu är det minsann hett mellan Örn och Inga!

Kapitel 11: Håll dej borta från barnen!

Här kommer läsårets sista avsnitt om fil lic Arne Örn och hans irrfärder i den stockholmska skolvärlden. Han inledde sin nya karriär som adjunkt i svenska och historia i Svartbergsgymnasiet strejkhösten 1989, men blev rätt snart övertalig där. Örn hann uppleva ett stormigt läsår på högstadiet i Slottsbyskolan innan han återigen blev övertalig våren 1991. Detta läsår undervisar Örn huvudsakligen i svenska och SO på mellanstadiet, i 1–6 enheten Kvarnviksskolan, där han ses som en främmande fågel med sin lite teoretiska undervisning. Inga Benton känner sig nu ganska säker på Örn, sedan han stöttat henne när Inga stack ut hakan på LR-mötet om individuella löner. I förra avsnittet kunde vi följa munhuggningen i personalrummet i Slottsbyskolan, där lokalombudet för Sveriges Lärares Förbund tyckte att med den nya ”snittusken” eller ”snusken” skulle alla lärare i rättvisans namn undervisa lika mycket.

Våren hade kommit över en natt, med varm och fuktig luft från öster, och skolan blev direkt en outhärdlig arbetsplats. Klassrummen i Slottsbyskolan vette mot söder och var byggda för att släppa in så mycket som möjligt av en blek novemberdager. När solen denna majförmiddag dundrade på maximalt kunde endast mörkläggningsgardinerna rädda klassen från värmeslag. Eleverna ville som vanligt ha lektion utomhus, men Örn var kallsinnig:

– Jag har aldrig sett en elev som koncentrerat sig bättre utomhus.

Situationen utgjorde med andra ord en ”pedagogisk utmaning”. I svenska hade de hållit på med kärleksskildringar i ett par veckor. Shake-speares Romeo och Julia hade gått hem, i filmversion förstås, men Örn visste inte riktigt hur han skulle fortsätta. Kunde man på något sätt koppla ihop de litterära kärleksskildringarna med ungdomarnas egen hormonturbulens? Klassen var inte omöjlig, även om de ibland antydde att vissa inslag nog var mer lämpliga att ha i Svartbergsgymnasiet. Örn hade kopierat upp en del sidor ur Bediés Tristan och Isolde, från när Tristan ska hämta hem Isolde som tilltänkt maka till sin kung Marc och de råkar dricka den magiska kärleksdrycken ombord på båten. Scenen när passionen tar tag i det olycksaliga paret borde väl kunna dramatiseras?

Kortbyxor och linnen, uppblandat med en del sommarklänningar, var munderingen för dagen när 8a släntrade in i det redan kvalmiga klassrummet. Örn noterade att några av flickorna, särskilt Anna och Christa, hade vuxit till en hel del sedan förra året och fått rätt

ypiga former. Han inledde lektionen med att fråga vilken drog en ränksmidare (han förklarade ordet på tavlan) skulle använda för att få unga människor att bli helt besatta av varandra och ”ge sig hän åt sina lustar”. Örn tyckte att denna ålderdomliga formulering var saklig och bra, tills den alltid alerte, men inte så studiemotiverade lintotten Pelle upphävde sin stämma:

– Menar´u vad man skulle lura i en tjej å en kille för att få´rom att vilja ha sex? Ja skulle satsa på någe sjsyst knark.

Örn bekräftade att tolkningen var korrekt. Eleverna såg snarare misstänksamma ut än intresserade. Han gjorde förstås en koppling till Romeo och Julia, men introducerade därefter raskt Tristan och Isolde. Eleverna suckade lite när de insåg att den pedagogiska metkroken som så ofta drog dem till en litterär text, men eftersom de kunde spelets regler lyssnade 8a tålmodigt när Örn högläste utdraget om hur Tristan och Isolde dricker av den magiska kärleksdrycken och för evigt snärjs i passionens garn.

– De va en himla bra drog som satt i så länge! utbrast Pelle. Knarkklangana skulle ju bli arbetslösa!

Örn sade att han uppskattade Pelles engagemang och sakkunskap, men de kanske skulle koncentrera sig på det här med kärleken, oavsett om den uppkommit på känslomässig eller kemisk väg. En lämplig uppgift vore att skriva ett kompletterande kapitel om hur Tristans och Isoldes kärleks-äventyr inleds och stoppa in det där mitt i romanen. ”I Romeo och Julia får vi veta vad som händer. Men i Tristan och Isolde finns det utrymme för fantasin.”

8a såg en aning brydda ut. Uppgiften var onekligen kvalificerad. Pelles vapendragare Olle, för dagen med det svarta håret spretande åt alla håll efter behandling med något oljigt preparat, räckte upp handen och utbrast frankt:

– De är klart som fasen att dom har sex direkt. Han sätter på henne hela natten så hon e alldess matt när de kom fram till Caesars hov, eller vart de nu va dom skulle. Vi gör ett porrfilmshanus

Örn kände hur han blev röd i ansiktet och insåg plötsligt att eleverna kanske fokuserade fel aspekt. Han förklarade att kärleken hade många sidor, och att det ”rent fysiska kärleksmötet” nog inte behövde skildras ingående.

Efter den första lektionen hade Örn till priset av en svettdrypande skjorta lyckats dela in eleverna i grupper. De ambitiösa flickorna Stina och Lina ville följa grundinstruktionen och skriva inskottskapitlet i prosaform. Några skulle göra ett försök att skriva det som en pjäs, medan en grupp brådmogna med Pelle, Olle, yppiga blondinen Anna och den nitprydda punkdrottningen Christa skulle dramatisera berättelsen. Porrfilmsmanuset hade Örn fått undan från listan över alternativ genom att hävda att det krävdes stor skicklighet för att uppnå ett bra resultat. Vissa elever hade dock tittat mycket undrande på honom.

Efter kontrasten var det fortsatt arbete med vald uppgift på valfri plats, även utomhus. Dramagruppen hänvisades till grupprummet för sina repetitioner, men slank snart ut de också. När Örn hittade dem låg Olle och Anna på gräsmattan och kramades i en synnerligen intim ställning, medan Pelle och Christa stod bredvid och klappade takten.

Örn lade handen på Olles axel och antydde att de kanske skulle fundera igenom scenen lite mer. Nu såg det lite väl porrfilmsaktigt ut, speciellt som aktörerna hade lättat på klädseln en aning.

– Försök att omfamna Anna lite passionerat, inte som om det vore en brottningsmatch, sade Örn. Känslösamma omfamningar var visserligen inte hans starka sida, men nu var det pedagogen som talade.

– Men hur då? frågade Olle enträget. Kan du inte visa, du som har vanan inne med fröken Benton?

Örn funderade ett ögonblick på om han skulle bli arg eller gå därifrån, men Annas skålmska leende fick fan att flyga i honom. Han instruerade kortfattat Anna om hur hon skulle

stå och lade valhant armarna om henne, men i samma ögonblick tappade han momentant balansen. För att undvika att falla kom hans händer att glida ner över hennes rygglut, samtidigt som hans mun kom emot hennes hals. Örn kände plötsligt hur Anna stelnade till. Hon försökte rycka sig loss, och det hela slutade med att de föll omkull i gräset. Örn reste sig snabbt, men läget var redan irreversibelt. Anna var blossande röd i ansiktet och hade uppenbarligen inte långt till tårarna. Pelle och Olle stod av någon anledning tysta. Han mumlade något om att de skulle fortsätta öva själva och skyndade tillbaka till klassrummet.

När klassen återsamlades i slutet av lektionen hade ryktet om incidenten uppenbarligen spritt sig. Eleverna satt med sänkta, förvirrade blickar och Anna saknades. Örn sade åt dem att jobba vidare med uppgifterna till nästa vecka och skyndade bort till kollegierummet för att dricka vatten. Inne på toaletten sköljde han ansiktet med kallvatten och försökte tänka igenom situationen. Vad hade han gjort för fel? De hade ju bett honom visa hur omfamningen skulle gå till. Skulle han be Anna om ursäkt?

Efter en snabb filtallrik i det för dagen glest befolkade kollegierummet (många lärare, däribland Inga, var borta med sina klasser på lägerskola) förberedde sig Örn för att promenera över till Kvarnbyskolan och mellanstadiet. Och väl där glömde han snabbt förmiddagens incident och uppslukades av den totala koncentration som lektionerna med årskurs fem krävde

I likhet med de flesta av sina kollegor kunde Örn inte njuta speciellt mycket av den underbara majkvällen. Tre omgångar skrivningar låg på skrivbordet. När han just blivit färdig med den första klassens ringde Wadsjö, Slottsby skolans rektor.

– Jag tänker med omedelbar verkan avstänga dig från undervisningen. Anna Oleheims mamma har ringt mig efter ditt tafsande på hennes dotter i 8a i förmiddags. Inte nog med att du försöker få eleverna att skriva sexskildringar, du visar dem hur de ska gå till väga rent fysiskt också. Jag har redan talat med Eva Stenhov i Kvarnbyskolan, så det är ingen idé att du går dit heller. Håll dig hemma så får vi se hur långt jag måste gå med det här. Och håll dig borta från barnen!

Örn försökte säga någonting, vad som helst, men en klump i halsen växte till sig så snabbt att han knappt fick fram ett ord, annat än att han inte hade menat att göra närmanden. Wadsjö lade på luren och lämnade Örn med ångesten. Han var tvungen att sätta sig. Avstängd! Vad innebar det? Skulle han få lön? Och kunde man verkligen utsättas för sådan här behandling för något som måste betecknas som en bagatell? Det fanns ju vittnen. Örn låg sömlös nästan hela natten, men när gryningen kom vid tretiden slumrade han in och tänkte på sin stundande sovmorgon som ett plus i tillvaron.

Dagen därpå var mulen och Örn satt inne hela dagen och begrundade sin situation. Det var skönt att slippa möta elever och kollegor, och dessutom hade han tid att rätta igenom allt som blivit liggande. Han började fundera på om det enklaste kanske vore att acceptera Wadsjös åtgärd, han hade ju lite pengar över, och strunta i både Slottsby skolan och mellanstadiet. Skulle det ens finnas någon tjänst till honom nästa läsår? Var det inte lika bra att börja om någon annanstans?

Men klockan fem rasslade det till i låset och Inga Benton klev in i hans ungarlslya, arg som ett bi.

– Jag har hört allt, och jag tror inte på ett dugg av det som sägs, förutom att du råkade ta lite hårt i den där Anna. Och med elever i den åldern vet man aldrig vad som händer. Men ska vi två ha någon framtid ihop är du så god och åker ut till skolan i morgon och rentvår dig. Sydbäck säger förresten att Wadsjö inte kan stänga av dig hur som helst. Hur ska du ha det? Jag tänker inte förlova mig med en karl som inte tar strid för sin heder!

Nu sitter Örn i klistret igen! Läs den spännande fortsättningen i höstens första nummer av Bänkplassen!

Kapitel 12: En pedagogisk utmaning

Fil lic Arne Örn lever och har hälsan, men hans irrfärder i den stockholmska skolvärlden fortsätter. Efter en inledande karriär i Svartbergsgymnasiet strejkhösten 1989 har han upplevt två stormiga läsår på högstadiet i Slottsbysskolan och på mellanstadiet i Kvarnviksskolan. Fästmön Inga Benton krävde i slutet av förra avsnittet att Örn skulle rentvå sig från anklagelserna om sexuella närmanden mot en elev i samband med en dramatiseringsövning. Vår hjältestyrde dock sin kosa bort från eländet.

Det började inte bra. På läsårets första arbetsdag hade adjunkt Arne Örn försovit sig, van vid sena kvällar i läslampans sken. Han hade under en tid tänkt besöka sin nya arbetsplats, S:t Eriksskolan på Norrmalm, men inte hunnit. Och just därför hade han gått fel och slösat bort dyrbar tid på att leta i fel kvarter. Till slut hade han frågat en busschaufför på 47:an nere vid Norra Bantorget om vägen. Bussen gick givetvis åt fel håll och Örn hade blivit tvungen att springa uppför hela Dalagatan med dokumentportföljen i handen. Väl framme, nästan en halvtimme försenad, fann han välkomstkaffet i kollegierummet urdruckat. En äldre vaktmästare tittade undrande på den flåsande Örn, men visade honom ändå vägen till aulan där läsårets första personalkonferens just börjat.

Rektor Tore Stenkvist, vilken Örn bara talat med i telefon, hade just kommit till punkten ”ny personal”. Stenkvist var mager och kortvuxen. Med omiskännlig finlandssvensk accent ropade han upp det halvdussin lärare som var nya på skolan och alla redogjorde för sin ämneskombination och tidigare karriär. Örn gynnades som vanligt av att komma sist i den traditionella alfabetiska ordningen och försökte att dämpa flåsningarna. Svetten rann i rännilar längs ryggen.

– Finns det en adjunkt Arne Örn här bland oss? frågade Stenkvist ut över den femtiohövdade församlingen. Örn försökte svara, men det kärnfulla ”Ja!” som han tänkt sig blev närmast ett kraxande. Drygt femtio granskande ögonpar, de flesta kvinnliga, fokuserades på honom där han rest sig längst bak. Örn kände sig som en idiot, men fick efter diverse harklande fram:

– Arne Örn, ska undervisa i svenska och historia på högstadiet, har mest tjänstgjort i Svartbergsgymnasiet de senaste åren. Har en forskarbakgrund i germansk språkhistoria som förhoppningsvis kan komma skolan till nytta. Jag ser fram emot att börja undervisa i en skola där kunskapen står i högsätet.

Direkt efteråt kom Örn på att kunskapen nog hellre satt än stod i högsätet, vad den nu hade där att göra. Konstigt hade det i alla fall låtit. Att döma av mumlandet i salen hade hans presentation i alla fall väckt en del intresse. Det där med Svartbergsgymnasiet var förstås en klar tånjning av verkligheten. Örn hade förvisso haft en undervisningsgrupp där, men det var ändå två år sedan han blev övertalig och överflyttad till grundskolan. Förra läsåret hade han haft det mesta av sin tjänst på mellanstadiet och fått nöja sig med en klass i Slottsbysskolan. Och det var ju där i 8a allt hade tagit en ända med förskräckelse, efter dramatiseringen av kärleksscenen ur Tristan och Isolde. Visserligen hade Örns avsikter varit de ädlaste, men det hade ändå varit enklast att försvinna med svansen mellan benen när rektor Wadsjö hade hotat att ta till storsläggan för sexuellt närmande mot elev. Alla som hade någon insikt i ”ärendet”, inklusive Örns tidigare fästmö och kollega Inga Benton, insåg att det hela var en missuppfattning. Rektor Wadsjö hade drivit igenom en lösning med önskemålsförflyttning till annan skola fastän Inga hade krävt att Örn skulle låta LR driva det eländiga ärendet. Han hade lämnat in nycklarna och sina hopradsade betyg på 8a. Tjänsten i svenska och historia på S:t Eriksskolan var attraktiv, enligt Skolförvaltningen personalansvarige, så Örn hade tackat ja. Nu satt han här.

Efter den tämligen summariska personalkonferensen skakade Örn hand med ett antal vänligt leende nya kollegor. Han noterade att de flesta lärarna var äldre än ute i

förtortsskolorna, ja till och med äldre än i Svartbergsgymnasiet. Ingen bar kortbyxor eller t-shirt, trots att dagen var varm. Klädseln var snarare formell, med männen i kavaj, ofta med slips, och kvinnorna i kjoldräkter. S:t Eriksskolan var en 1-9 skola, med tre parallellklasser i varje årskurs utom på högstadiet där det var fyra. Örn följde strömmen tillbaka till kollegierummet där två väl inbrända kaffepumpor ständigt tillhandahöll lärarnas livselixir. En vänlig man i övre medelåldern presenterade sig som Sven Rörstrand, ämnesansvarig i historia. Rörstrand frågade vad som föranlett hans flyttning från Svartbergsgymnasiet och nickande deltagande när Örn muttrade något om ”övertalighet”.

– Och det är du som ska ta över 8c, eller hur? frågade Rörstrand med ett dunkelt leende på läpparna.

– Ja, jag tror det, svarade Örn. Han hade inte tittat så noga på hur tjänsten såg ut, bara förstått att det enbart rörde högstadielklasser.

– Dom tog nästan livet av sin förra klassföreståndare i våras. Stackars Anita Nerdin är långtidssjukskriven nu för nerverna. Klassen lär utgöra en pedagogisk utmaning. Men du har väl knogjärnet i portföljen? Rörstrand skrattade till lite nervöst. Örn rynkade på ögonbrynen. Ingen hade sagt något om problemelever eller besvärliga klasser. Vad var detta för getingbo? Men innan han hunnit förhöra sig närmare om sakernas tillstånd hade Rörstrand halat upp en väl inrökt pipa och slunkit iväg till rökrummet.

Örn stod plötsligt mol allena med sin kopp trots lärarvimlet runt omkring sig. Att gå och sätta sig var väl bättre än att stå kvar ensam som en byfåne. Han styrde stegen mot ett hörn där ett par slitna rottingfåtöljer tronade under dammiga oljeporträtt av förförda generationens reformpedagoger, valde ut den minst slitna och satte sig försiktigt. Jodå, den höll nog.

– Det är till att ta sig friheter! Den där stolen har varit min sittplats i 37 år! Och här vill jag få sitta i fred! Örn vred på huvudet och möttes av en så isande blick att han direkt vek undan. En mager och vassnäst kvinna i sextioårsåldern stod där bredvid honom, iklädd en ålderdomlig svart dräkt. Hon var obehagligt bekant på något sätt. Flera dagar senare kom Örn på att kvinnan hade liknat en gestalt ur en av Fritz Langs skräckfilmer om doktor Mabuse. Han reste sig så hastigt att det varma kaffet skvimpade ut och tog förskräckt till harvärjan. Åter i andra änden av det spatiösa kollegierummet blev han tilltalad av en vänligt leende brunett som nog tillhörde kollegiets juniorer, trots satt hon säkert var minst tio år äldre än Örn. Ella Winblad, som hon hette, undervisade i tyska och engelska. Hon förklarade att den vassnästa damen, en lärare som omplacerats till skolbiblioteket, hade ett enda privilegium kvar och det var att få sitta för sig själv där borta i hörnan. Örn passade på att fråga om 8c, men Ella hade ingen egen erfarenhet av klassen. Han bestämde sig för att ta upp saken med rektorn snarast.

Dagen gick med fortsatt personalkonferens, ämneskonferenser och lite allmänt plockande med läroböcker. Efter den första timmens obehagliga upplevelser upptäckte i alla fall Örn att ämneskollegorna i både svenska och historia varken var tillknäppta eller speciellt prestigebundna. 8c var tydligen lite tuffa, men kollegan Sven Rörstrand försäkrade att de inte gick till handgripligheter. Det var ju tröst för tigerhjärtan.

Dagen därpå var det upprop och Örn hade nogsamt sett till att komma en timme i förväg. Skolan låg bara en kvarts gångväg från hans etta på Fleminggatan, något han uppskattade efter det dagliga skakandet på T-banan ut till Slottsbysskolan. Han var tydligen klassföreståndare i 8c och skulle träffa dem efter den inledande samlingen i aulan. Örn hade till slut bestämt sig för att bilda sig en egen uppfattning om klassen först.

Högstadiet bestod av över 350 elever och när alla hade släntrat in i aulan var sorlet öronbedövande. Rektor Stenkvist klev upp på scenen och möttes av en spontan applåd med inslag av glada busvisslingar. Rektorn höjde armarna i något som påminde om en segergest och sänkte dem sedan sakta med en markerad avslutning. Det blev knäpptyst. Örn bara gapade. Han hade aldrig sett en man med sådan naturlig auktoritet gentemot eleverna som

Stenkvist. Efter några visdomsord om sommaren som batteriuppladdningsperiod och diverse förmaningar ropade rektorn upp klassbeteckningarna och angav klassrum och lärare. När 8c ropades upp reste sig ett tjugotal ynglingar och brölade: Åtta C, skaru me! Örn ryste och skyndade ut för att komma först.

Medan eleverna strosade in i klassrummet, några demonstrativt långsamt, försökte Örn behålla en min av tillförsikt och fast beslutsamhet. Det var inte lätt. Den förste eleven som trädde över tröskeln såg ut som en något förminskad variant av en Hells Angels-medlem, i MC-jacka och med det långa håret i en fläta. Han presenterade sig som Svenne och satte sig demonstrativt längst bak med läderstövlar uppslängda på bänken framför. Med sig hade han två sekundanter, ett par kortsnaggade, kraftiga gossar i solglasögon som verkade lyda minsta vink. Av klassens 23 elever var bara tre flickor, ja flickor var kanske inte det ord han själv skulle ha valt för de tre hårdsminskade blondiner som såg ut att komma direkt från Malmskillnadsgatan i kortkorta kjolar och högklackade stövlar. Några grabbar såg dock ut att vara rätt ordinära blonda busfrön i avklippta jeans, och tre grabbar med omisskännligt sydamerikanskt påbrå var klädda i invandrarungdomarnas uniform: mörkblå Adidas-byxor med tre vita revärer. Andelen elever med invandrarbakgrund var liten, föga oväntat i innerstan.

Örn inledde med att presentera sig. Han hade övervägt att starta lite spännande med någon effekt, men gett upp tanken. Svenne markerade tystnad med en handrörelse. Man hade kunnat höra ett gem falla. Örn talade så lugnt han kunde, men det var knappt att rösten bar. Eleverna förhöll sig avvaktande; iakttog honom som stumma fiskar medan han malde på om frånvaroanmälan och schema. Örn hade aldrig känt sig så utlämnad. Då reste sig Svenne självmedvetet och avbröt honom mitt i en mening:

– Hörru majjen, du ser ut som en som undervisat klosterlever. Dom flesta av oss strula oss genom mellanstadie. Nåra kan knappt läsa och ingen é nå matte- eller språkgeni. I sjuan satte Stenkvist alla oss värstingar i en klass, efter en massa gnäll från föräldrarna till alla dom som inte platsa i gänget. Vi é mest i plugget för å ha kul, spela biljard å planera fritiden å vicka affärer vi ska rajda. Å de kan funka å ha dej i svenska å historia om vi få sköta vårt de mesta av tiden. Du kan ha nåra lektioner för syns skull, men mest vill vi sköta oss själva. Annars kan vi berätta hur vi knäckte den där subban Anita som dom skicka på oss i sjuan. Tänk på saken till i morrn!

Örn kom länge ihåg den långa tystnad som uppstod efter detta inlägg.

Ur askan i elden! Ska Örn tillåta anarkin att breda ut sig i klassrummet?

Kapitel 13: We have a deal!

Vår huvudperson Arne Örn irrar vidare i den stockholmska skolvärlden. Efter ett första läsår i Svarbergsgymnasiet upplevde han två stormiga år på högstadiet i Slottsbysskolan och på mellanstadiet i Kvarnviksskolan. Anklagelser om sexuella närmanden mot en elev i samband med en dramatiseringsövning fick honom omplacerad sommaren 1992, till fästmon Ingas ilska. Nu har Arne Örn hamnat i S:t Eriksskolan (åk 1-9) i Vasastan. Han konfronterades i förra avsnittet både med kollegiets omplacerade "drake" och klass 8c, som vill vara i skolan på sina egna villkor. Örn har fått deras krav.

Örn begrundade den uppkomna situationen. Han hade undvikit sina nya kollegors nyfikna blickar och dragit sig undan till ett av traktens få kvarvarande ölkaféer. För att lugna nerverna hade han beställt in en starköl, men den visade sig vara fickljummen. Gubbarna vill ha den rumsvarm, försvarade sig servitrisen. Men ölets temperatur var en bifråga. Skulle han gå till

rektor Stenkvist och be om stöd i arbetet med den minst sagt motspänstiga 8c? Det vore förstås pinsamt att inte kunna lösa situationen på egen hand. Å andra sidan verkade ju klassen, i alla fall Svennes gäng, bete sig som om S:t Eriksskolan hade givit upp hoppet om dem. Örn beslöt sig för att konsultera Ture Björk, vännen från Svartbergsgymnasiet. På vägen hem gick han förbi Tures och sambon Lisa Kallins lya på Inedalsgatan. Ture hade just kommit hem ”från slitet” och höll på att inventera kylskåpet. Det gick dåligt. Örn erbjöd sig att bestå en middag på Tures stamlokal Löwenbräu uppe vid Fridhemsplan, eftersom han visste att kamraten alltid hade ont om pengar från den 20:e i varje månad och fram till avlöningen. Lisa ”höll sig undan” i Bohuslän, enligt Ture.

Över var sin wienerschnitzel diskuterade de terminsstarten. Ute i Svartbergsgymnasiet rådde kontrollerat kaos, sedan en studierektor ansett schemaläggningen vara honom en övermäktig uppgift och sjukskrivit sig en vecka in i augusti. Driftiga rektorn Vera Sköld hade fått ta över, men med blodtrycket på väg upp hon hade för närvarande ingen annan råd än att göra ett schema dag för dag. Ture skulle hålla sig hemma mellan kl. 20 och 21 ifall eventuella ändringar i morgondagens lektioner blev aktuella.

– Och vad tror du att vi får betalt för sån beredskap? frågade han Örn. Det talades om tårta på torsdag som kompensation, men jag ska i så fall ha två bitar.

Örn berättade om skräckupplevelsen med Svennes gäng i 8c under uppropet och dennes ultimatum. Ture kliade sig i det tunna håret och såg ömsom menande mot servitrisen, ömsom på sitt tomma ölglas. Örn nickade åt en omgång till.

– Sunda förnuftet och yrkeshedern, i den mån man har nån kvar efter kommunaliseringen, säger ju att man inte ska börja förhandla med elevgrupper som vill ha en mer behaglig tillvaro i skolan. Men å andra sidan verkar ju skolledningen helt ha lämnat dej i sticket. Du måste ju ha rätt att överleva ett par dagar innan facket, yrkesinspektionen och socialen får ändan ur vagnen och ser till att det där gänget hamnar på ungdomshem. Ture fortsatte:

– Ge dom ett bud. Dom erbjuder 50 procent, i bästa fall, skötsam närvaro. Låtsas spela med i deras spel och lägg ett motbud. Börja halvhögt och var beredd att gå ner, men inte för lågt. Och se till att du är i klassrummet varje lektion även om inte dom är där.

Örn tyckte att Tures råd som vanligt föreföll klokt. Men när kamraten frågade hur det stod till med flickvännen Inga Benton blev han förlägen. Ture hade inte hört hela historien från i våras om hur Inga begärt en ”timeout” i förhållandet efter Öorns ovilja att bemöta anklagelsen om sexuella närmanden mot en elev. Men nu fick han ur Örn hela eländet. Tures reaktion blev ett gapskratt som fick halva lokalen att titta åt deras bord.

– Du är en riktig levnadskläpare, Arne! hävdade Ture Björk. Sånt där kan hända den bäste, men jag förstår Inga om hon blev sur för att du inte tog strid. Du skulle gått till facket direkt och begärt hjälp. Det här ensamjobbets förbannelse är att man kan bli så utsatt att man varken vet ut eller in.

Läsårets tredje dag kom med beslutsamhetens friska höstluft, efter sommarens kvalmiga tvehågsenhet. Örn hade knappt sovit mer än fem timmar efter att ha skrivit planeringsförslag och funderat på öppningslektioner för alla sina nya klasser. Bilden av 8c hade dock suttit som präglad på nähinnan hela kvällen.

De två inledande lektionerna med 7a och 7 b i svenska hade varit lätta, med lite presentation, planeringsförslag och en första skrivuppgift. Eftersom all hans nervositet var fokuserad på mötet med 8c framstod nog Örn i elevernas ögon som en avspänd och personlig lärare. Eleverna hade i allmänhet gått i S:t Eriksskolan alla sex åren och var inte speciellt imponerade av att börja på högstadiet. När det ringde ut för långrast blev han överraskad av rektor Stenkvist som väntade på honom ute i korridoren.

– Du ska du visst ha 8c, som du träffade igår. Jag känner några av eleverna rätt bra, om du vill ha mej med. De kan nog vara rätt tuffa.

Stenkvists melodiska finlandssvenska borde ha verkat lugnande på Örn, men han tolkade

erbjudandet som att rektorn testade honom. Det gällde att inte visa sig svag eller tveksam. Oklart varför.

– Det kändes bra efter gårdagens första möte, blåljög Örn. Klassen och jag kommer nog att hitta en nivå där vi kan kommunicera.

Stenkvist såg provvande på honom och nickade sedan kallt. Sedan vände han på klacken. Örn höll upp en skvätt ur den inbrända kaffepumpen i kollegierummet, såg sig om och mötte Ella Winblads varma blick.

– Hur känns det? frågade hon och strök honom vänligt över armen. Du ska visst ha 8c nu. Jag har håltimme och finns här om det skulle vara nåt. Kommer du förresten på LR-avdelningens årsmöte i eftermiddag? Vi behöver nytt folk till styrelsen.

Örn blev lite brydd över den moderliga Ellas omtanke. Hon var förvisso rätt attraktiv med sitt korta mörkbruna hår och sportiga figur, men han kunde för tillfället inte aktivt eventuellt charm att sända i retur. Dessutom hade han lite svårt för kvinnor som verkade vara mer erfarna än han själv. Han grymtade något otydligt till svar, men Ella log förstående och skiljdes med ett: Lycka till!

Dörren till klassrum A423 stod redan öppen. Alla 23 i klassen satt redan bänkade, med Svenne i sin svarta MC-jacka i mitten längst bak. De främre bänkarna var undanflyttade så att det fanns en stor tom yta framför katedern. Svennes kortsnaggade sekundanter satt på ömse sidor om honom i sina eviga solglasögon. Nere i högra hörnet satt de tre hårdsminkade flickorna och visade benen, samtidigt som de kompletterade nagellacket.

På Örn's fråga ifall klassrumsdörren stått öppen hävdade Svenne snabbt att de kom in där de behövde. Örn hoppade till när Svenne slog knogarna hårt i bänken, ställde sig upp och skrek: – Du fick vårt bud om närvaro halva tiden om vi får sköta våran bishniss på resten. Va é ditt svar?

– Är ni här 70 procent av mina lektioner i svenska och historia och någorlunda närvarande på resten kan vi nog komma överens, svarade Örn, mycket karskare än han kände sig.

Det blev tyst igen, en bedövande tystnad. Svenne såg sig omkring och mötte sekundanternas blickar. Invandrargänget med latinamerikanskt påbrå såg kallt på Örn. Tjejerna fortsatte nagellackandet. Svenne bröt tystnaden efter 30 sekunder:

– Now we're talking! Han skrattade rått och den förstenade Örn insåg först efter några sekunder att budet blivit seriöst mottaget.

– You talk the talk, fortsatte Svenne. Men 70 procent é alldeles för mycke. Säg 60 så har vi en deal.

- 60 procent närvaro, hyggligt uppförande utan hot och våld och lite vilja att jobba i både svenska och historia, replikerade Örn..

– We have a deal! skrek Svenne och sken upp. Ingen här vá i plugget mer än hälften av lektionerna förra året, så vi får göra en del uppoffringar. Du verkar va en kille som dé går att göra affärer med. Han reste sig upp och sträckte fram handen till ett handslag värdigt en hästhandlare.

Örn mindes knappt hur resten av lektionen förlöpte. Formellt hade de svenska, men i praktiken fortsatte förhandlingarna utifrån hans förslag till terminsplan. Lektionen slutade med att de kommit överens om ett antal moment och färdigheter som alla skulle jobba med. Alfredo och Guillermo i latinamerikagänget och lintottarna Kurtan och Berra förklarade sig villiga att vara med på lektionerna så ofta de kunde, vilket uppenbarligen hade förankrats hos Svenne i förväg. Lektionen slutade med att Svenne utropade ett leve för "Örnen".

Totalt utmattad av anspänningen sjönk Örn ner i soffan i kollegierummet, där Ella stod beredd med ett immigt glas kallt vatten. Hon såg medlidsamt på honom. Ella hade haft sina onda aningar sedan kollegan Anita Nerdin hämtats i ambulans under en lektion med 7c förra läsåret. Och den här unge mannen Örn med sina akademiska manér hade kanske en viss rutin, men verkade inte tillhöra de garvade och hårdhudade pedagoger som Stenkvist skulle ha

behövt sätta i 8c. Men det var trevligt med lite manlig fägring av det yngre slaget bland femtioårskavajerna i kollegiet. Som singel sedan tre år hade hon snabbt noterat frånvaron av ringar på Örns hand. Men det gällde nog att inte verka mer än kollegialt stödande så här i början.

Vid fyratiden noterade Ella att Arne i alla fall hade hörsammat hennes uppmaning om att komma på LR-årsmötet. Drygt hälften av de fyrtio medlemmarna hade packat ihop sig i klassrum A212. Majoriteten av mötesdeltagarna utgjordes av äldre adjunkter, men nytt för i år var att tre kvinnliga lärare från låg- och mellanstadiet hade gått över till LR. Den yngsta av dem, blott 24-åriga Veronika Krona, berättade livfullt om hur de blivit utskälda av fritidspedagogerna på medlemsmötena i Sveriges Lärares Förbund för att de inte var intresserade av att delta i fritidsverksamheten efter sina lektioner.

– Det kan bara bli bättre i LR! hävdade hon med bestämdhet. Ni vet i alla fall vad lektioner innebär i för- och efterarbete. Ella noterade gillande att auditoriet mumlade instämmande och lokalombudet, den grånade kemiläraren Sture Alert, välkomnade dem varmt. Efter en längre diskussion om tjänstefördelning och schema var det dags för styrelseval. Sture Alert blev omvald som lokalombud och Ella fick nytt förtroende som biträdande. Men styrelsekandidater i övrigt var det ont om. Valberedningen hade kammat noll.

Ella tittade frågande på Arne Örn som satt långt bak i klassrummet och fortfarande såg lite medtagen ut. Skulle hon föreslå honom till styrelsen för att kunna känna karln lite närmare på pulsen? Ella tittade frågande på Örn och höjde handen i en gest som borde kunna tolkas som: Ställer du upp? Örn vinkade glatt tillbaka, vilket fick Ella att utropa:

– Jag föreslår vår nye kollega Arne Örn till styrelseledamot.

Hela årsmötet vände sig om och riktade blickarna mot den stackaren. Hade hon gått för långt? Ingen visste ju speciellt mycket om honom. Vore det inte bättre att försöka få in någon från årskurs 1-6 än en högstadiadjunkt?

Ska Örn bli facklig förtroendevald för LR efter endast tre dagar på skolan? Inleds mannen en facklig karriär? Och är det något på gång mellan Ella Winblad och Örn?

Kapitel 14: En applåd för adjunkt Örn

Vår huvudperson Arne Örn irrar omkring i den stockholmska skolvärlden. Nu har Arne Örn blivit ansvarig för ligistgänget 8c i S:t Eriksskolan i Vasastan. Dessutom har han blivit facklig företrädare i den lokala LR-styrelsen. Kvinnliga kollegan Ella Winblad finner honom intressant. Nu följer vi henne ett tag som omväxling.

Ella Winblad såg sig huttrande omkring i den snålt uppvärmda aulan. Februarikvällen var en av de kallaste hittills denna märkliga vinter och kallrasen från de höga fönstren ut mot trafikleden var synnerligen kännbart. Uttrycket ”en kall kåre längs ryggraden” fick plötsligt en synnerligen konkret innebörd. Ella fick lust att be Arne Örn lägga armen om henne och värma henne, men det skulle nog bli alltför intimt för honom just nu. Han hade verkat så nervös inför årsmötet. Till och med de fornnordiska gudagestalterna i bataljmålningarna ovanför fönstren såg avspända ut jämfört med Örn. Ella noterade att Tor hade ett belåtet flin på läpparna när han slog in skallen på Utgård-Loke.

Ansiktena omkring henne hade inte platsat i några bataljmålningar. Ella undrade förstrött om det fanns någon agentur för klämodeller i övre medelåldern. Bland lärarna i aulan fanns dock knappast några fräscha ansikten att värva till reklamens värld; de flesta var tvärtom bleka och glåmiga i uppsynen och hade den permanenta trötthetens karakteristiska kännetecken hängande under ögonen. Men nu var det ju faktiskt ingen galakväll på Berns de bevistade utan LR-Stockholms årsmöte i Selambshovsskolans aula. Och att deltagarnas

medelålder snarare låg över 50 än under bevisade väl snarast att erfarenhet värderades högt när skolorna valde sina fackliga företrädare. Om inte annat var det bra med erfarenhet och rutin inför morgondagens lektioner, för som mötet utvecklades skulle ingen hinna hem och förbereda lektioner före tolvslaget.

Arne Örn som satt till höger om Ella tillhörde juniorerna bland de hundratalet närvarande. Ella hade efter en djärv nominering vid årsmötet i början av terminen fått honom invald i deras lokala LR-styrelse på S:t Eriksskolan tillsammans med henne själv och lokalombudet Sture Alert. Hon hade åtskilliga gånger medgivit för sig själv att Örn onekligen utgjorde ett intressant objekt för en 40-årig singel. Vad hon förstått hade han inget fast förhållande. På julfesten hade de dansat så intimt som samvaron i ett lärarkollegium tillät, men mer intima hade de inte blivit. Ella hade insett att Örn var i behov av fast kvinnlig handledning i tillvaron.

Vad Ella dock inte visste var att Örn endast mycket motvilligt infunnit sig på årsmötet som en av S:t Eriksskolans tre representanter. Förutom att morgondagens lektioner med den bångstyriga 8c krävde minutiösa förberedelser hade han förstått varit orolig för att något om det olyckliga missförståndet i Slottsbyskolan från i våras skulle komma fram. Det värsta som skulle kunna hända vore om Ella och de andra i S:t Eriksskolan fick vetskap om hur rektor Wadsjö ställt till det och trott på eleven Annas anklagelsen om sexuella närmanden. Men Örn hade inte behövt vara orolig. Greger Sydbäck, lokalombudet i Slottsbyskolan, visste hela bakgrunden och hade hälsat på Örn redan i foajén med uppriktig värme i både röst och handslag. Och Stefan Palm, Örns gamle vapenbroder i svenska och historia från drabbningarna med högstadielklasserna ute i förorten, hade lite avsides sagt att varenda LR-medlem i Slottsbyskolan var beredd att skriva under på Örns heder om så behövdes, ”även din gamla flamma Inga”. I kaffepausen hade Örn rentav känt sig hemmastadd. Från Svartbergsgymnasiet var både det energiska lokalombudet Elisabet Wassgren och hans gamle vän Ture Björk närvarande och de hade hamnat i glatt samspråk. Ture grymtade dock att han var närvarande enbart ”som röstboskap” vilket den asketiska Wassgren dementerade med sitt typiska pärlande skratt. För övrigt ansåg Ture att kvällen hellre borde ha tillbringats på hans stamlokal Löwenbräu uppe vid Fridhemsplan. Wassgren slängde med sitt korpsvarta hår i något slags instämmande och sade på latin ”Per aspera ad astra”. Örn kunde bara kökslatin, men tolkade det som att man kunde nå stjärnorna om man kämpade på.

Ella Winblad insåg att Örn inte begrep ett jota av de konflikter i person- och principfrågor som höll på att göra årsmötet till något helt annat än vad det borde vara: ett avstamp i det fackliga arbetet. Hon försökte viskande förklara att den avgående ordföranden Beata Webbe och majoriteten av hennes styrelse utkämpade en långvarig och bitter konflikt med kommunombudet Sigge Hallin och gruppen förtroendevalda kring honom om hur LR i kommunen egentligen skulle arbeta. Webbe och hennes förbundna ansåg sig vara ”fackliga fritidspolitiker” och ville representera LR i skolstyrelsen och vid diverse förhandlingar trots att de hade svårigheter att komma ifrån sina lärartjänster. Kommunombudet Hallin hade halv tjänst i skolan och skötte tillsammans med sina biträdande kommunföreningens expedition, där onekligen stora förbättringar hade skett av servicen till lokalavdelningar och ombud.

Den gänglige Hallin var nu uppe i talarstolen och menade i ett väl avvägt inlägg att det inte var speciellt lyckat att styrelseordföranden Beata Webbe, med glatt humör men med föga sakkunskap, förhandlade med slipade arbetsgivarrepresentanter i frågor där LR:s kommunombud hade erfarenheten och specialkompetensen. Örn förstod fortfarande inte vad problemet egentligen var, ovan som han var vid föreningsarbete och formaliserade beslutsprocesser.

Så småningom, framåt elvatiden, hade två olika förslag till styrelseledamöter och kommunombud manglats fram. Örn hörde hur Svartbergsgymnasiets tredje delegat, en något cynisk men slagfärdig språklärare vid namn Reidar Islander som hade börjat i skolan ett år före honom själv, teaterviska till Wassgren: ”Vi kommer att dö här.”. Islander gick sedan upp

i talarstolen och argumenterade lite sävligt, men övertygande och med tyngd mot Beata Webbes radikala förslag att fördela all den fackliga tiden på ombuden ute på skolorna.

Som om det inte var nog med elände presenterade intresseföreningen för lärare i livskunskap ett eget styrelseförslag där föreningen hade tre platser, men inga namn angivna. ”Det är svårt att få folk att ställa upp på att komma på varje möte.” Förslaget hade karaktären av insmickrande kompromiss med Beata Webbe på omval som ordförande och Sigge Hallin som något slags kanslichef på LR-expeditionen. Wassgren gjorde tummen ner.

Det blev slutet omröstning och en utdragen rösträkning. Efter midnatt kom resultatet: Sigge Hallin hade fått överlägset flest röster både som styrelseordförande och kommunombud och den nya styrelsen hade ett stort inslag av ledamöter som också valdes till biträdande kommunombud. ”Kompetensen tog hem spelet!” förkunnade Ella för Örn och hon gick sedan fram till Hallin och gratulerade honom tillsammans med Wassgren. Örn reste sig och kände hur det knakade i lederna.

Efter sin första, måttligt inspirerande tysklektion möttes Ella och Arne Örn i kollegierummet vid den väl inbrända kaffepumpan. Hon såg medlidsamt på honom, men kommenterade inte hans ostrukna skjorta eller orakade haka utan frågade hur det hade gått med busarna i 8c i svenska. Örn antydde att närvaron varit hygglig, vilket på hans lärarsvenska innebar att minst ett dussin av de 23 eleverna varit närvarande. Gängledaren Svenne skulle inte komma förrän i eftermiddag, men det var tydligen i linje med den uppgörelse Örn hade gjort med klassen.

Ella skulle i lokalombudet Sture Alerts sjukfrånvaro ta MBL-förhandlingen om rastvaktandet med rektor Stenkvist. Hon hade LR-avdelningens fjärde styrelsemedlem, den nyinvalda lågstadieläraren Veronika Krona, blott 24 år, som oerfaren bisittare. De satte sig vid sammanträdesbordet inne på Stenkvists rum, under de imposanta porträtten av tidigare rektorer. Utöver rektorn och skolsekreteraren deltog fritidspedagogen Anna Hellsén, som företrädde skolans medlemmar i Sveriges Lärares Förbund.

– Jaha, nog ska vi väl kunna komma överens om rastvaktandet, inledde Stenkvist på sin lakoniska finlandssvenska. Som ni vet är situationen inte tillfredsställande. Jag får samtal varje dag från föräldrar om mobbning och bråk. Lärarna på låg- och mellanstadiet har bara tre pass var i veckan på långrasterna, men vi måste täcka in alla raster. Jag föreslår att adjunkterna tar tre pass i veckan och de på låg- och mellan fem, alltså ett per dag. Själv går jag ut så ofta jag kan.

Ella genmälde att ordningen på den rätt trånga, inbyggda skolgården inte var acceptabel. Men var enda lösningen att kommendera ut lärarna?

– Fem rastvakter i veckan blir ett par timmar sammanlagt för våra medlemmar på låg- och mellan. För adjunkterna blir det en helt ny arbetsuppgift? Hur ska tiden rymmas inom de fem timmarnas AP-tid? Har du räknat på det? Vi har ju konferenser två timmar varje vecka. Ella gick på:

– Enligt arbetstidslagen har vi rätt till fem minuters paus per arbetstimme, stämde den blonda, finlemmade Veronika Krona in. Hon hade varit på kurs hos LR-Stockholm och fortsatte oförväget:

– Det kommer att bli flera timmar på förmiddagarna när våra medlemmar måste kasta sig från lektioner till rastvakt utan att ens hinna gå på toaletten. Det är oacceptabelt!

– Huvudsaken för Sveriges Lärares Förbund är att alla har lika mycket rastvakt!

Detta djärva inlägg kom från Anna Hellsén som fortsatte med att plädera för att fritidspedagogerna behövde förmiddagstimmarna för sin planering och absolut inte kunde utöka sitt rastvaktande. Hennes slutsats var att högstadielärarna nu skulle dra sitt strå till stacken.

Situationen var bekymmersam. I LR-styrelsen hade de varit helt överens om att målet var att befria alla medlemmarna från rastvaktande, inte att fördela det på fler än idag. Hon och

Veronika fick i alla fall Stenkvist att skjuta på själva beslutet.

Efteråt summerade Ella och Veronika läget i kollegierummet. Eftersom det var MBL-förhandling kunde de räkna med att bli överkörda. De funderade just på om det gick att åberopa arbetsmiljölagsstiftningen och behovet av pauser när Örn kom förbi.

– Jag kanske har en lösning, sade han pillemariskt och mycket oväntat. Ella hade erfarit att han sällan var de kreativa lösningarnas man. Jag undersöker möjligheterna och pratar med Stenkvist i eftermiddag om det verkar realistiskt.

Ella och Veronika såg förbluffade på varandra, och ännu mer förbluffade blev de när rektor Stenkvist sent på eftermiddagen skrev på blädderblocket att alla lärare var befriade från rastvakt.

Och ännu mer förbluffade blev de när Stenkvist nästa dag bjöd på tårta på förmiddagsrasten. Genom fönstret kunde de se hur skolbarnen lekte som fromma lamm i snöhögarna, medan fyra elever i 8c parvis gick omkring i nyinköpta röda baskrar och upprätthöll ordningen. Rektor Stenkvist pekade på Örn och sade:

– En applåd för adjunkt Örn som löst rastvaktandet. Det kostar oss två backar läsk om dagen till 8c, men det har vi råd med. De tar alla raster åt oss.

Alla applåderade och högg in på tårtorna. Ella tog sig för pannan.

Har Örn lyckats lösa den fackliga stridsfrågan om rastvaktandet med ett alexanderhugg? Men är det lämpligt att en facklig förtroendevald överlåter viktiga uppdrag åt en klass som 8c?

Kapitel 15: Någon med helhetssyn på barnens skoldag...

Vår huvudperson Arne Örn irrar omkring i den stockholmska skolvärlden. Inte nog med att han blivit ansvarig för ligistgänget 8c i S:t Eriksskolan i Vasastan och faktiskt har lyckats få dem att både vara i skolan och göra nytta, som rastvakter. Dessutom har Örn blivit facklig företrädare i den lokala LR-styrelsen och till och med överlevt det stormiga årsmötet 1992 i LR-Stockholm. Kollegan Ella Winblad, smärt brunett och singel, finner honom intressant men avvaktar fortfarande. Vi har nu övergått till att mest skildra skolvardagen ur Ellas kvinnliga perspektiv.

Den fräna lukten av vidbränt kaffe kändes redan i korridoren utanför S:t Eriksskolans kollegierum. Ella Winblad, språklärare i sina bästa år och LR:s biträdande lokalombud, hade behövt förklara läxan i tyska extra noga för ett par av pojkarna i sin årskurs 8-grupp. Hon klev in i personalrummet, som det skulle heta numera, först när nästan en tredjedel av morgonens 20-minutersrast hade gått. Ella förstod direkt att det skulle bli dåligt med kaffe den här rasten. Influensan hade decimerat kollegiet.

Borta vid pentryt stod ett dussintal synbart irriterade lärare med tomma, solkiga kaffekoppar i händerna och tittade menande på den stackars Sven Rörstrand, ämnesansvarig i historia, som frenetiskt höll på att förbereda en av de inbrända kaffepumporna för bryggning. Det fräste om det upphettade glaset när Sven hällde i kallvatten, men kannan höll den här gången med. Uppenbarligen hade det frivilliga kaffekokarschemat inte fungerat. Nu skulle det ta tio minuter att få fram några droppar av lärarnas livselixir. Bitterheten blev större än det fanns anledning till och flera muttrade att det inte borde hänga på lärarna själva att det fanns kaffe på långrasterna. Expeditionspersonalen verkade minsann ha tid både för det ena och andra. Och vad höll de egentligen på med nere på fritidshemmet i källaren när alla barn var i skolan? Rastvaktande hade övrig personal i alla fall sällan tid med. Men å andra sidan fungerade det rätt bra nu när adjunkt Arne Örn fått busarna i 8c att gå rastvakt i sina röda baskrar.

Till slut fick Ella en halv kopp. Då var det fyra minuter kvar till hennes engelsklektion i 7c. Hon svepte i sig den starka, skållheta drycken i fyra klunkar, rafsade ihop böckerna och stencilerna från sitt bord i det intilliggande arbetsrummet och skyndade uppför trapporna mot ett av de fem klassrum hon var schemalagd i. När första ringningen hördes blev hon hejdad av två flickor i 9a, det blonderade radarparet Hedda och Gabriella.

– Fröoken! Vårans svenskamajje har influensa så vi får håltimma efter matrasten! Vi vill inte gå å vänta på dina engelskalektioner i eevighet. Kan vi inte ha den tidigare, eller få uppgifter så vi kan gå hem? Alla i klassen vill de.

Ella suckade åt ”skolans vardag”. Vad hon än gjorde skulle eftermiddagens dyrbara dubbeltimme i engelska inte bli så som hon omsorgsfullt planerat den. Var det bara lärarna här i landet som kämpade för garanterad undervisningstid med kompensation för lektionsbortfall? Och varför hade skolan ingen beredskap för sjukfrånvaro?

Hon försökte förklara för flickorna att hon faktiskt behövde ha, ja hade rätt till, sin lunchrast klockan elva. Dessutom krävde engelsklektionen en del framplockning och kopiering, vilket inte gjordes i en handvändning. Besvikna drog sig Hedda och Gabriella tillbaka, muttrande om att många nog skulle gå hem istället för att vänta. Ella bet ihop tänderna och banade sig väg genom korridoren mot den halvstökiga 7c, som sin vana trogen hade bildat klunga precis framför den repade dörren till språkklassrummet.

– Make way! hojtade Ella och stålsatte sig inför den kommande drabbningen, med ett bistert småleende på läpparna. Kaffet brände i magen.

Tre hyfsade engelsklektioner och en stressig matrast senare lämpade Ella av alla böcker, band, läxförhör och stencilerna på det skrivbord hon delade med språkkollegan Anita Nerdin. Men nu var det gott om plats eftersom Anita var långtidssjukskriven för ”nerverna”. Hennes vikarie kom för att genomföra lektionerna och gick sedan stillsamt hem när det var dags för konferenser. Ella plockade ett tag och sorterade allt hon skulle ta hem och rätta. För en gångs skull var det lugnt i det före detta grupprum åtta lärare delade på som arbetsrum. Vårsolen värmdes faktiskt en hel del genom det dammstrimmiga fönstret. Terminen hade släpat sig till slutet av mars, mitt emellan sportlov och påsklov.

Klockan närmade sig tre och varannanveckas-MBL. Ella sammanstrålade med LR-kollegan Veronika Krona, en smal lågstadielärare som hade visat sig vara rätt tuff trots sina blott 24 år. Lokalombudet Sture Alert hade haft flera sjukdomsperioder sedan nyår, så Ella och Veronika hade i praktiken skött MBL-verksamheten på sistone. Ella hade hoppats att hennes fackliga värvning Arne Örn skulle ha stöttat dem i verksamheten, men han var inte mycket att räkna med på medlemsmöten eller vid förhandlingsbordet. Ella var lite besviken på honom, men visade det inte.

På ekbordet under rektorsporträtten inne på rektor Stenkviks rum låg dagordningen klar. Med skolsekreteraren Nilla Svensson och två representanter för Sveriges Lärares Förbund var de sex personer. Den kortvuxne Stenkvist var inte speciellt formell och inledde förhandlingen på sin lakoniska finlandssvenska:

– Nåå, vad haar vi att komma överens om idaag då?

LR-avdelningen hade ånyo fattat beslut om att driva frågan om den så kallade AP-tidens förläggning i MBL. Fem timmar i veckan skulle lärarna finnas till hands för konferenser, klassföreståndararbete, föräldramöten med mera. Kraven tärde hårt på LR:s medlemmar som fått allt mindre tid för lektionsförberedelser och efterarbete, inte minst på låg- och mellanstadiet där fritidshemspersonalen med stor energi krävde att få mer konferenstid tillsammans med lärarna.

Ella inledde med att redogöra för problemet och Veronika följde upp med kravet: alla håltimmar och raster, utom matraster, skulle hädanefter räknas in i AP-tiden eftersom lärarna då stod till skolledningens förfogande. De hade räknat ut att alla LR-medlemmar ändå skulle ha två timmar i veckan kvar för gemensamma konferenser. Något överraskande var det inte

rektor Stenkvist som genmälde först, utan fritidspedagogen Anna Hellsén, som företrädde skolans medlemmar i Sveriges Lärares Förbund.

– Vi tycker att det är så viktigt med en helhetssyn på barnens skoldag att lärarna faktiskt får tänka om lite. Våra medlemmar är i alla fall beredda att prioritera planeringsmötena. Vad är det som säger att lärarna planerar bättre ensamma eller för sig själva i klassrummen än med oss på fritids? Vi har ju barnen tillsammans.

Veronika Krona blev inte svaret skyldig

– Ja, i alla fall två tredjedelar av barnen. Glöm inte bort att det är långtifrån alla våra elever som går på fritids.

Diskussionen fortsatte medan rektor Stenkvist log i mjugg. Den andra representanten för Sveriges Lärares Förbund var mellanstadieläraren Olle Bjurholm, en blond och bredaxlad dalmas som hade god hand med eleverna. Bjurholm satt för det mesta tyst, men inflikade ibland yttranden som: - Vi måste ju tänka på barnen också.

Rektor Stenkvist var envis beträffande AP-tidens utläggning. Han kunde dock tänka sig att kompromissa beträffande lärares håltimmar, förutsatt att de var kvar i skolan och inte ”satt på café och pratade strunt”. Då blev Ella förnärmas å medlemmarnas vägnar och sade att många goda tankar inom pedagogiken formats på caféer.

Förhandlingen slutade med en typisk svensk kompromiss. Raster upp till 20 minuter skulle inte räknas in i AP-tiden om de inte låg i anslutning till en håltimme. Däremot godkändes de håltimmar som var utlagda som arbetstid, vilket Ella ansåg var ett fall framåt.

Därefter förde Stenkvist upp en ny fråga, om utvidgning av skolledarorganisationen till nästa läsår. Eftersom fritidshemmen nu låg under skolförvaltningen skulle deras ledningsbehov beaktas i varje grundskolas chefsstruktur. Ella och Veronika Krona utbytte diskret menande blickar. Vad måste komma av detta?

– Ja, vad fint! utbrast Anna Hellsén. Då kan vi äntligen få en pedagogisk skolledare som har en helhetsyn på pedagogik och barns utveckling. När kan vi utlysa den tjänsten? Det blir väl en heltid?

Ella markerade mycket tydligt LR-avdelningens principiella ståndpunkt: beslut om en utvidgad skolledarorganisation var en MBL-fråga och beslutet måste föregås av en behovsinventering som också innefattade en ekonomisk konsekvensanalys. Och sedan skulle förstås en eventuell tjänst utannonseras. Uppdrag av denna typ var förstås också tänkbara att fördela bland erfarna låg- och mellanstadielärare. Anna Hellséns facklige kollega Olle Bjurholm vaknade plötsligt till och nickade instämmande. Just när han höll skulle säga något ryckte han till, som av en spark, och Hellsén som satt bredvid bröt in:

– Ja, det här låter ju jättespännande för oss på fritids. Kan vi inte ta det lite mer förberett om två veckor?

Därmed lät sig alla för tillfället nöja. Efteråt summerade Ella och Veronika situationen ute i kafferummet där styrelsekollegan Arne Örn som vanligt anslöt sig. Örn hade haft en hård dag med sex lektioner i 8c, där närvaron faktiskt hade varit uppe i ”all time high” 75%. Angående en utökning av skolledningen beslöt sig de tre LR-företrädarna för att driva kravet om undervisningserfarenhet från de stadier den nya skolledaren skulle ansvara för. Något annat var inte rimligt!

De skildes för att var och en för sig plocka ihop det nödvändigaste inför morgondagens lektioner. Som Arne Örn gick där, djupt försjunken i sina tankar, öppnades dörren till rektorsexpeditionen och en obehagligt bekant gestalt trädde ut.

Örns hjärnbark processade minnesbilder med hastigheten hos en AT-processor från 90-talets början. Efter ett par sekunder blev det träff. Örn identifierade den rödskäggige 27-åringen som Harald Hamrin, ombud för Sveriges Lärares Förbund ute i Slottsbyskolan. Hamrin var egentligen anställd som fritidspedagog på Slottsbyskolans fritidshem Rödmyran. Han uppehöll dock en lärartjänst i barnkunskap och ansåg sig vara en reformpedagog med

bred kompetens.

– Arne Örn? utbrast Hamrin tvivlande.

– Hur går det för dig, din gamle pedofil? fortsatte han.

– Förbaskat tråkig historia med den där flickan, men du kom undan med skinnet i behåll. Hon var väl lite het på gröten hon också?

Örn kände ångesten komma vällande upp genom matstruken, men höll god min och skämtade bort Hamrins anspelningar på anklagelserna från förra våren. Han frågade vad som fört Hamrin till S:t Eriksskolan.

– Jag har blivit lovad en skolledartjänst här. Ni behöver någon som har en helhetssyn på barnens skoldag och kan ta tag i integrationen mellan fritidsverksamheten och skolan. Jag är rätt man!

Ska Örns skandalomsusade förflutna uppdagas? Kommer fritidsverksamheten att ta över skolan? Spännande fortsättning i en kommande Bänkpressen!

Kapitel 16: Ni har väl haft för få lektioner hittills!

Vår huvudperson Arne Örn irrar omkring i den stockholmska skolvärlden. Förutom att ha blivit ansvarig för ligistgänget 8c i S:t Eriksskolan i Vasastan har Örn blivit facklig företrädare i den lokala LR-styrelsen. Hans kollega Ella Winblad finner honom intressant. Nu har vi följt hennes syn på skolvardagen ett tag, som biträdande lokalombud för LR. Om vissa händelser eller personer i detta avsnitt har likheter med skolverkligheten på 1990-talet är detta nog inte enbart en tillfällighet.

De var mellan hägg och syren. Men lärarna i S:t Eriksskolan kunde dock inte njuta av ljuset, solen och växt–prakten i någon större utsträckning. För lärare är våren i allmänhet något man noterar blott som ett skeende utanför fönstren, eller på vägen till och från skolan. Ibland är den ett störande moment som omöjliggör koncentrerat arbete i klassrummet. Någon gång kan den förstås fungera som bakgrund för ett studiebesök, en utflykt eller någon annan pedagogisk aktivitet. Men man har som lärare mycket sällan tid att sitta och njuta av den, eller ”att helt enkelt gå ut i kvällen”.

Men Ella hade plötsligt bara inte orkat sitta i skolan längre. Hon hade fått med sig kollegan Arne Örn på en snabb vårpromenad, med sikte mot Café Eldkvarn på kajen intill Stadshuset. De skulle vara tillbaka på S:t Eriksskolan vid femtiden för sina klasskonferenser. Rektor Stenkvist hade gett upp alla tankar på att få de fem timmarna AP-tid att räcka till allt. Uppenbarligen hoppades han att lärarna inte orkade räkna på hur många timmar de tvingades vara i skolan under de sista veckorna.

Utanför Skolförvaltningens byggnad på Hantverkargatan, vars arkitektur som vanligt förededde drag av tröstlös funktionalism av polsk sextioalstappning, stod en, nej två skaror demonstranter med handtextade plakat. Den mindre gruppen var utrustad med diverse musikinstrument och understöddes av ett dussintal barn som av åldern att döma hade kommenderats ut från traktens daghem. Ella kisade och kunde urskilja texten ”Rör inte min fruktstund!”. Hon tyckte av princip inte om att minderåriga barn kommenderades ut på gator och torg, varken för att vinka åt kungen eller kräva ökade anslag åt barnomsorgen. När hon antydde detta utbrast Arne Örn:

– Vadå? Ska inte barnen få demonstrera om de får reda på att politikerna vill dra in pengar från barnomsorgen? Det är ju deras arbetsplats också, eller lekplats, hur man nu ser det.

– Jo, genmälde Ella. Men i allmänhet får de väl en förenklad bild av personalen eller sina föräldrar. En sexåring kan ju inte ta ställning till ett budgetförslag. Det vore skillnad om deras dagis plötsligt fick två tjänster mindre, med samma antal barn. Då skulle det påverka deras

vardag.

Örn muttrade något surt till svar. De gnabbades, men i all vänskaplighet. Ella tyckte om att provocera honom, och andra män. Ibland rämnade Örn's flegmatiska framtoning på ett rätt spännande sätt. Att leka med män tilltalade henne, vissa av dem var så annorlunda.

Den andra gruppen demonstranter var fler, ett femtiotal yngre och äldre av båda könen. De såg bekanta ut på något sätt, kanske var det blandningen av klädstilar, alltifrån kavajer till jeansjackor. Ella tänkte just att det skulle ha kunnat vara S:t Eriksskolans lärarkår, om än något föryngrad, då Arne Örn hojtade till:

– Ture, Elisabet! Har ni blivit yrkesdemonstranter?

Ella och Örn anslöt sig till skaran utanför Skolförvaltningens och hon kände igen några ansikten från LR-Stockholms årsmöte i vintras. Den där gänglige Ture hette visst Björk i efternamn och var en riktig cyniker, med viss självinsikt. Och Elisabet Wassgren var LR:s lokalombud i Svartbergsgymnasiet, i Ellas egen ålder och smal, närmast asketisk i framtoningen med långt, korpsvart hår. Wassgren log mot dem.

– Fall in i ledet, vi demonstrerar mot uskhöjningen i Kommunförbundets cirkulär. Det är skolstyrelsemöte däruppe på femte våningen. Vi har ringt ihop folk idag.

Ella och Örn fick på stående fot en kort föredragning i ärendet av Wassgren.

Kommunförbundet hade tydligen gått ut med ett cirkulär om hur lärarnas undervisningstid kunde utnyttjas mer, mitt under gällande avtal. Eftersom ett par lektioner föll bort vissa veckor på grund av skrivningar, friluftsdagar, studiebesök eller schemabrytande aktiviteter tyckte Kommunförbundet att kommunerna kunde lägga på lärarna ett par lektioner till per vecka. Vad arbetsgivarnas räknenissar bortsåg från var att lärare i alla tider fått vakta på skrivningar i andra ämnen, vara funktionärer på studiedagar eller följa med elever på andra aktiviteter. Det hade med andra ord alltid gått på ett ut om man haft lektion i sina egna ämnen eller gjort något annat med eleverna. Ja, med tanke på alla teaterbesök, studiebesök efter skoltid och annat hade nog arbetsgivaren gått plus.

Cirkuläret skulle enligt skolförvaltningens direktiv utan vidare spisning gälla på gymnasierna från och med nästa läsår. När den nya beräkningsmetoden tillämpats på tjänstefördelningen i Svartbergsgymnasiet hade allt ändrats över en natt. Flera kollegor som nu riskerade att bli övertaliga hade varit utlagda på fulla tjänster. Men så hade de hux blivit av med klasser som plötsligt rymdes i kollegornas tjänster. Wassgren räknade med mellan fem och tio procents besparing på hela kollegiet när ”nettousken” infördes. LR på skolan hade förstås satt klackarna i marken vid MBL-förhandlingen, men vad hjälpte det? Kommunombudet Sigge Hallin åkte runt som en skottspole mellan gymnasierna och hjälpte till med förhandlingarna. Wassgrens åsikt var att LR borde föra frågan till AD och säga upp avtalet, om det kunde missbrukas på detta sätt.

Plötsligt utbröt ett mindre tumult och stämningen blev lite osvensk, ja nästan sydländsk i vårsolen. Dagsgruppen längre bort klämde i med en egen variant av ”We Shall Overcome” (Viii vill haa våår fruuktstund kvaaar) med gitarrackord och späda barnaröster.

Skolstyrelsens möte var tydligen slut och de ledamöter som valt att inte smita ut bakvägen fick, om inte löpa gatlopp mellan demonstranterna, så i alla fall ta emot diverse stenciler och frågor om hur det var möjligt att pådyvla en yrkesgrupp så mycket merarbete inom ramen för gällande avtal. Ella kände plötsligt igen Reidar Islander från Svartbergsgymnasiet som artigt frågade en hårdför politiker hur det med lärarnas arbetssituation var möjligt att helt kallt lägga på dem mer undervisning. Politikern (som ännu idag är aktiv i Stockholm, författarens anmärkning) ansåg att det hela var en förvaltningsfråga och svarade kyligt:

– Ni har väl jobbat för lite hittills!

Kommentaren utlöste en storm av protester från de närstående och under burop skyndade denna lärarfiende nedför Hantverkargatan. Ella noterade dock att flera politiker lyssnade på de församlade lärarnas argument, men att de tyckte, som vanligt, att frågorna om lärares arbetstid

var svåra att tränga in i. Och det kunde man ju hålla med om.

Ella och Örn avbröt sitt försök att nå Kafé Eldkvarn och slog istället följe med Wassberg, Ture Björk och Islander till ett kafé uppe vid Kungsholmstorg. Till ackompanjemang av smållar med ölglaset mot bordet sammanfattade cynikern Ture Björk vad alla tyckte om arbetsgivarens syn på läraryrket med orden:

– Det kommer att gå åt helvete för oss allihop, med gymnasiet i täten!

Tillbaka i S:t Eriksskolans fortfarande svala korridorer (gamla katedralskolor blir inte outhärdligt varma lika fort som låga, moderna skolor) satt Ella av sina två klasskonferenser i årskurs 7. Betyg skulle inte sättas, men några elever fick läsa upp delar av kurserna inför hösten.

Efter konferensen stötte Ella ihop med en yngre, rödskäggig man som börjat dyka upp alltmer på skolan. Arne Örn hade pekat ut mannen för henne och berättat att han hette Harald Hamrin och hade ambitioner att söka den nya tjänsten som biträdande rektor med inriktning mot tidigare årskurser och fritids. Vad hon förstod hade Hamrin en bakgrund som fritidspedagog och diverselärare i Slottsbyskolan. Hon blev dock något överraskad när Hamrin tilltalade henne i korridoren.

– Hej! Jag har hört att du är LR-ombud här numera. Det kan vara intressant för dig att veta att jag kommer att få den nya skolledartjänsten.

– Jaså, svarade Ella, minst sagt överraskad. Vi ska väl börja med att besluta om tjänsten och sedan annonsera ut den?

– Å, vad ni i LR är formella! Jag är överens med Stenkvist och då borde allt vara klart. Min kompetens behövs här nu när fritids och skola ska integreras. En konsekvens blir förstås att din medlem Arne Örn blir övertalig till nästa läsår. Jag kommer att behöva en del timmar och har stor erfarenhet av svenska och historia.

Hamrin gick på. Ella stod som förstenad.

– Arne Örn är nog ingen som borde ha med barn att göra. Förra våren när han jobbade ute i Slottsbyskolan blev han nästan avskedad på grund av sexuella övergrepp mot en elev, fortsatte Hamrin.

Mitt i chockupplevelsen slog det plötsligt Ella att Hamrin lät lika obekymrad som om samtalet gällt vädret.

Nu är det kris igen. Ska Örn bli både övertalig (igen) och brännmärkt som sexualniding? Och vad ska Ella tro?

Kapitel 17: Platt fall och nytändning

Vår huvudperson Arne Örn irrar omkring i den stockholmska skolvärlden. Under sitt tredje läsår, i S:t Eriksskolan i Vasastan, lyckades han både domptera ligistgänget 8c, överleva ett årsmöte i LR-Stockholm och bli skildrad ur språkläraren Ella Winblads synvinkel. Men som vanligt blev det aldrig riktigt "hett" mellan Örn och det motsatta könet. Det vårliga kafébesök Örn och Ella planerat slutade istället i ett gräl med en skolpolitiker under en demonstration mot höjd undervisningsskyldighet. När sedan en fritidspedagog med skolledarambitioner hotade att belysa vissa skuggepisoder ur Örns förflutna fann han för gott att inte ta strid mot övertalighetsspöket, utan fogligt anmäla sig hos Skolförvaltningens ansvarige tjänsteman för omplaceringar.

Den sjögräsgröna tunnelbanevagnen krängde till så våldsamt att adjunkt Arne Örn höll på att ramla av sätet. En ny serie krängningar satte fart på sjöhävningen inom honom. Man skulle haft njobbalte, som motocrossförarna, tänkte han. Samtidigt tog augustisolén mod till sig och stekte genom det repiga fönstret som endast gick att dra ner några centimeter. Örn måtte inte

bra alls. Men tunnelbanetåget vaggade oförtrutet på söderut medan solkurvorna spände musklerna i rälsen.

Arne Örns erbarmliga tillstånd berodde nog inte enbart på bristfälligt underhåll av tunnelbanerälsen ut mot Tvärhöjdens förortscentrum, där Tvärhöjdsskolans port väntade på att sluka honom med hull och hår. Kvällen innan hade vännen och före detta kollegan Ture Björk bjudit honom på några starköl på deras stamlokal Löwenbräu vid Fridhemsplan, ja åtminstone sista glaset hade varit ett för mycket. Som lök på laxen hade han sovit illa. Ture Björk hade sin vana trogen beklagat honom i olyckan. – Övertalig igen, det börjar bli en vana! – Men du får i alla fall en bred erfarenhet från det pedagogiska slagfältet, hade Ture skrockat, väl medveten om att Örn återigen haft omständigheterna emot sig.

Omplaceringsrutinerna hos Skolförvaltningen kunde närmast beskrivas som ett ”chicken race”. Man hade som övertalig rätt till tre erbjudanden om lärartjänster. Av någon anledning var det första erbjudandet oftast rent oaptitligt, kanske en hopplockad tjänst på flera skolor. Det andra erbjudandet var oftast lite mindre oattraktivt, kanske en kamikaze-tjänst som tillsynslärare på en grundskola med kända problem. Men vågade man stå på sig och invänta ett tredje samtal från personakonsulent Bernt Grabbe kunde sommarlovet komma med uppsägningar, sjukskrivningar och oplanerade graviditeter. Och i bästa fall kunde man sedan hamna på en helt vanlig, normaljobbige lärartjänst i ämnen som man till och med var behörig i. Så bra hade det dock inte gått för Örn. Han visste bara att han skulle inställa sig till personalkonferens i den för honom okända 4-9 enheten Tvärhöjdsskolan. Tunnelbanetåget skakade på ut mot slutstationen Tvärhöjden.

Örn var för en gångs skull tidigt ute. Han sneddade över Tvärhöjdens slitna förortstorget där en torrlagd fontän full med skräp vittnade om forntida glansdagar. Skolan var byggd i smutsbrunt tegel. Längst ner på en vägg hade någon sprejat ”Fucka plugget” med föga konstnärlig finess. Skolan verkade inte direkt vara någon utbildningskatedral, som hans tidigare arbetsplats S:t Eriksskolan.

Glasrutorna i den slitna entrédörren hade uppenbarligen krossats nyligen. Splitter låg efter väggarna och tjocka skivor av byggplywood var fastskruvade där rutorna suttit. Åtgärden gjorde förstås att det var halvdager innanför porten. När Örn karskt klev in för att ta sig an provningarna snubblade han huvudstupa över en gestalt som låg på knä innanför dörren.

Örn damp handlöst i golvet. På något sätt lyckades han vrida kroppen så att vänstra axeln tog i först och inte huvudet. Han kände en intensiv smärtvåg gå genom kroppen. Sedan låg han bara där och kippade efter andan med kinden mot den slitna skrapmattan i gummi.

– Oj, vicken hårdlandning!

Gestalten reste sig upp från golvkrypan, tömde en rågad näve glassplitter i en kaffeburk och drog Örn brutalt i armen, den högra lyckligtvis, för att få adjunkten på benen.

Måluppfyllelsen blev inte fullständig, men nu stod Örn i alla fall på knä (synd på de svarta gabardinbyxorna) och drog in luft efter kraschlandningen.

– Kan du va den nye, Arne Gam eller nåt sånt? Velkommen till Tvärhöjdsskolan. Jag é studierektor, Nisse Kvant, va namne. Här é kardan!

Örn väste något jakande till svar på det som han uppfattat som en frågan om sin identitet och fick med svårighet fram:

– Öööörn heeeter jag.

Nisse Kvant var lång och bred som en laggårdsdörr. Han gick av någon anledning klädd i en ljusgrå bomullsrock som Örn annars bara sett bäras av verkmästare i svenska pilsnerfilmer.

– Några av ungdjävlarerna krossade entrérutorna i natt. Det är alltid lite oroligt innan vi tvingar hit dem efter sommarlovet. Shit happens!

Studierektor Kvant närmast släpade den medtagne Örn genom långa, mörka korridorer och in i ett fönsterlöst kyffe där en kaffeautomat och tre slitna fåtöljer i sprucken skinnimitation konkurrerade om den minimala golvytan. Inte en människa syntes till. Örn började undra var

han hade hamnat.

En halvtimme senare hade Örn definitivt insett att Tvärhöjdsskolan var något helt annat än de fyra skolor han tidigare tjänstgjort i. Läsårets första personalmöte avhölls i en biografalong som skolan tydligen disponerade. Belysningen verkade vara anpassad för hängel och annan ljusskygg verksamhet. Örn kunde med värkande axel notera att det femtiotal personer som verkade utgöra vad han normalt skulle ha kallat "kollegiet" satt i tre tydligt, ja rentav demonstrativt åtskiljda grupper.

Ett tjugotal personer, mestadels kvinnor i övre medelåldern, var enkelt men korrekt klädda. Ingen av halvdussinet män i gruppen bar kavaj, men Örn kunde ända enkelt identifiera dem som ämneslärare på högstadiet eller klasslärare på mellanstadiet. Många satt redan med den gröna lärarkalendern i högsta hugg för att pricka in studiedagarna. De verkade inte direkt uppslupna; de beslutsamma minerna förde av någon anledning Örns tankar till George Orwells roman 1984. Huvudpersonen Winston Smith anlade alltid en min av lugn och fast beslutsamhet innan han passerade förbi en av Partiets övervakningskameror.

En annan grupp, cirka femton personer, enbart män, var betydligt yngre och betydligt ledigare klädda, i t-tröjor och kortbyxor. Man satt och pladdrade glatt i väntan på att studierektor Kvant skulle få liv i en trött OH-apparat. Tre solbrända män i tjugofyraårsåldern provade med kännarmin varandras basebollkepsar. Örn fick senare under dagen veta att alla i gruppen var obehöriga som skolledningen regelmässigt återanställde varje läsårsstart, utan att utlysa de vakanta lärartjänster de uppehöll. "Det var enklast så."

En tredje grupp, nej, snarare kategori, satt utspridd i den dunkla salongen. Örn kom på att han själv borde räkna sig till kategorin "nyanställda". Det rådde nämligen inget tvivel om att det tiotal unga kvinnor som ensamma eller i par med ängslig min väntade på att läsåret rent formellt skulle dras igång var nya i skolan liksom han själv.

Örn hade kommit till den dystra slutsatsen att det inte var någon större idé att bekanta sig med kollegor, prata och försöka vara trevlig, eftersom läsåren regelmässigt slutade med att han blev övertalig. Det var bättre att sitta tyst i ett hörn och använda tiden i skolan så effektivt som möjligt. Så han satt där, teg och blängde surt.

Nu hade studierektorn fått ny lampa i OH-apparaten. Silhuetten av en stendöd fluga avtecknade sig mot den gulvita filmduken innan Kvant resolut sopade undan kadavret och lade på läsårets första stordia med dagordningen. Den visade sig vara försedd med fjolårets datum. Kvant upptäckte fadäsen och lade ett papper över året. Ett mummel spred sig i salen, men Kvant lät sig inte nedslås.

Av studierektorns inledning framgick att skolans rektor Ture Nidhugg var fortsatt sjukskriven, men "tittade förbi ibland". Kvant skötte det mesta för de tolv klasserna i årskurs 4-9. Elevunderlaget var tydligen starkt vikande och många av lärarna sades därför vara visstidsanställda. Örns spirande fackliga medvetenhet fick honom att ett ögonblick fundera på hur detta var möjligt utan att de vikarierade för någon tillsvidareanställd. Han slog bort tanken.

Konferensen varade inte längre än nödvändigt. Kvant formulerade sig helst rakt, kort och mestadels begripligt. Han sekunderades av skolsekreteraren Ulla Iller, en parant dam i högklackat. Efter konferensen konfronterade hon Örn med ett dokument.

– Du är Arne Örn, vad jag kan förstå. Du ska ha 7a i svenska och historia och båda niorna. Det blir förstås bara 78,68 % av en heltid. Skriv på den här blanketten om tjänstledighetsansökan så blir det rätt lön från september.

Örn trodde inte sina öron, fastän han hade hört LR:s lokalombud beskriva tjänstledighetstricket som ett vanligt problem. Han hade ju en heltidsanställning i Stockholms skolor. Drev skolsekreteraren med honom? Det var ju inte hans sak att hitta fler arbetsuppgifter eller undervisningsgrupper. Han protesterade lamt men Iller gick på:

– Jag har gjort upp med Bernt Grabbe om att bara ta dej på 78,68 procent. Vill du inte skriva

på nu får du be honom ordna resten av tjänsten någon annan stans. Vi har inte råd att betala dig för en heltid. Det här är inget socialkontor!

Ulla Iller snörpte på munnen och dröp av. Örn insåg att han skaffat sig en fiende direkt.

– Stå på dej!

Rösten tillhörde en yngre, kvinnlig kollega. Örn noterade att hon hade mörkt, halvlångt hår och rätt snygga glasögon. Solbrännan satt där den skulle. Synd att klänningen gick ända ner till knäna bara.

– Stå på dej! upprepade brunetten som presenterade sig som Gunilla. Hon hade jobbat i Vitabergsskolan förra läsåret men blivit övertalig där.

– Hon Ulla Iller försökte få mig att säga upp mig från min tillsvidareanställning i Skolförvaltningen och skriva på en visstid för att få vara här hela läsåret. Vissa är hur fräcka som helst! fortsatte Gunilla.

– Dålig stil! fick Örn till slut ur sig.

– Jag känner igen dig från något LR-sammanhang, sade Gunilla sedan oväntat.

– Ja, jag var med i LR-styrelsen i S:t Eriksskolan förra läsåret. Vi kanske sågs på det där hemska årsmötet eller på någon kurs? försökte Örn. Han borde nog minnas henne.

– Årsmötet måste det ha varit, bekräftade Gunilla, vilken tillställning! Men här skulle vi nog behöva en lokalavdelning. Det finns ett tiotal LR-medlemmar vad jag har hört, men inga som vill vara ombud. Du och jag kanske skulle ställa upp?

Örn slets ett ögonblick mellan sin föresats att ligga lågt och lockelsen i att vara positiv och tillmötesgående mot Gunilla. Hon hjälpte honom ur bryderiet med orden:

– Kom så går vi och ser om dom har något anständigt kaffe i det här plugget! Alla andra har ju gått.

– Jag kommer ju, sade Örn, sprang fram till henne, grep henne om livet, kysste henne på munnen och sedan över hela ansiktet, som ett törstigt djur sveper med tungan över det äntligen funna källvattnet. Slutligen kysste han henne på halsen, just vid strupen, och där lät han läpparna vara kvar länge. Ett buller från korridoren utanför kom honom att se upp.

– Det är bäst att vi går nu, sade Örn.

Nu visar plötsligt Örn upp en helt ny sida av sin dunkla personlighet. Är det redan på väg att bli något mellan honom och Gunilla? Och ska de lyckas bilda en LR-avdelning i Tvärhöjdsskolan?

Kapitel 18: Inte ens i baluchiska byskolor...

Vår huvudperson Arne Örn irrar alltjämt kring i den stockholmska skolvärlden. Efter snart ett halvår i olika skolor där varje avslutning regelmässigt inneburit ett övertalighetsbesked hamnade han i förra avsnittet i den tämligen nedslitna Tvärhöjdsskolan i en söderförort. Vid ankomsten blev det platt fall av det smärtsammare slaget redan i entrén, konfrontation med den härdade studierektorn Nisse Kvant och en personalkonferens med ett synnerligen blandat "kollegium". Den kvinnliga kollegan Gunilla, också ny i skolan, blev helt utan förvarning föremål för Örns ömma känslor, på ett minst sagt närgånget sätt. Om någon läsare kan identifiera den litterära källa som Örns attack mot Gunilla plankats från: skicka svaret till oss. Första rätta svar får pris!

Gunilla hade först tänkt klippa till honom, sedan hon hämtat sig några sekunder efter Örns högst oväntade och tämligen utdragna kyss i den tomma aulan. Men den lite bortkomne Arne Örn hade varit så öm och hänsynsfull mitt i sin närgångenhet. Gunilla kände sig förvisso ganska kränkt, men eftersom hon varit singel ett halvår och inte tyckte att Örn på något sätt var motbjudande, snarare tvärtom, hade hon spelat lite mer uppbragt än hon egentligen var.

Gunilla hade testat honom ute i korridoren efteråt; hotat med att anmäla episoden till rektor vilket hon givetvis hade all anledning att göra. Örn hade verkat skamsen och förvirrad, på ett ganska charmigt sätt, och uppriktigt bitt om ursäkt. Han sade sig vara omtöcknad efter ett fall tidigare. Gunilla hade nöjt sig med detta, rättat till glasögonen och avslutat ärendet med ett försiktigt leende och det kryptiska yttrandet:

– Gör inte om det där, utan att fråga mej först! Det gick bra för när George utan lov kysste Lucy där på slutningen utanför Florens i E.M. Forsters A Room with a View. Men då gjorde männen fortfarande som de ville. Nu är det andra tider!

Numera kom de väldigt bra överens, utan att för den skull bli intima. Gunilla undervisade i engelska och svenska och hon och Örn hade två klasser gemensamt. ”Bra överens” var annars ett sällsynt uttryck i Tvärhöjdsskolans ”kollegium”. Gunilla hade varit med och tagit flera initiativ i den grupp lärare som kallade sig själva ”behöriga”, för att försöka få lite ordning i arbetet. Det stora problemet på skolan, ur deras perspektiv, var de cirka 15 personer som var ”obehöriga” med visstidsanställningar. Visserligen hade nästan samtliga dessa baseballkepsklädda ynglingar i tjugooårsåldern någon form av grundanställning i fritidsförvaltningen, men ändå lyckades de bita de sig kvar i skolan läsår efter läsår, på vikariat som aldrig utlystes och i en del fall faktiskt på vakanta lärartjänster. Studierektorn Nisse Kvant var ingen formalist som läste skollagens behörighetskrav som aftonbön, utan nöjde sig ifall majoriteten av eleverna kom till skolan och avstod från att slå sönder inredningen eller utlösa brandlarmet. De ”obehöriga” var angelägna om att hålla eleverna glada och nöjda. Detta skedde dock påfallande ofta genom videobaserad undervisning, utflykter och aktivitetsdagar av olika slag, relationsrollspel samt biljardturneringar. De äldre lärarna hade nästan resignerat inför det dubbla tryck som de ”obehöriga” och eleverna utsatte dem för. Egentlig undervisning var förbehållen elever som visade ett aktivt intresse.

Gunilla hade redan efter några dagar rutit till på ett personalmöte och frågat vad skolan egentligen var till för. Studierektor Kvant hade medlidsamt, utan ironi, påpekat att det kanske var skillnad på det ”elevmaterial” Gunilla hade haft i sin förra skola och de ”element” hon mötte här ute i verkligheten. Gunilla hade dock fått kraftigt eldunderstöd från Örn, från vissa av de nyanställda men även från många av de äldre lärarna som länge hade arbetat i motvind.

Droppen som kom toleransens bägare att rinna över var när Gunilla en eftermiddag trädde in i det kyffe som hon, Arne Örn och kollegorna Inge Saltekobb och Elsa Granlund delade som arbetsrum. Dörren ut till korridoren stod vidöppen och rapmusik på hög volym skvallrade om att arbetsrum var obefintlig. Inne vid skrivborden fann hon två av de ”obehöriga, Kurt ”Kutte” Svensson och Jesper Kvant, studierektorns son. I sitt sällskap hade de ett dussintal elever i 8b, som rimligtvis borde ha haft engelska enligt schemat. Engelskundervisning var väl inte det som tankarna närmast gick till. Eleverna satt överallt, på skrivborden, på golvet, ja till och med ovanpå materialskåpen, fullt påklädda med täckjackor och kepsar trots värmen i rummet. Musiken dånade från en bergsprängare och burkläskan rann genom struparna. Gunilla noterade att ett par elever obekymrat satt och plockade i en av hennes orättade skrivningshögar.

– Det här råkar vara min arbetsplats, utbrast Gunilla. Jag vet inte vad ni sysslar med, men gör det inte här.

– Vanurå? Taré lite easy bruden! Vi kör ba lite sjsyst rapp på engelskalektionen. Spänn av lite, du skrämmer ju ungarna! De finns ju knappt nåra sjsyssta grupprum. Va ska man va, ba?

Det var ”Kutte” Svensson som formellt stod för undervisningen i engelska i 8b, med Jesper Kvant som assistent. ”Kutte” förde upp kepsaskärmen med pekfngret, men insåg vid åsynen av Gunillas ansiktsuttryck att hon var beredd att sätta hårt mot hårt och meddelade beslutet om reträtt.

– Vicken bitch! Kom ungar så drar vi! Att man inte får ha lektion ifré numera.

Då det fanns många LR-medlemmar men ingen fungerande lokalavdelning hade Gunilla

med stöd av Örn och Inge Saltekobb kallat till möte. 17 lärare hade valt styrelse och komponerat en lång lista med frågor och problem att ta upp med skolledningen. Trots att han var ny på skolan hade Örn blivit vald till lokalombud, eftersom Saltekobb och andra av de äldre "behöriga" ville ha någon som inte "blivit skumögd än". Örns erfarenheter från LR-styrelsen i S:t Eriksskolan hade framhållits som en särskild merit. Gunilla hade åtagit sig att bli skyddsombud, eftersom hon i ett svagt ögonblick avslöjat att hon gått en arbetsmiljökurs på sin tidigare skola. Den grånade Inge Saltekobb, som ständigt hukande utövade sin lärargärning i Örns ämnen svenska och historia, ställde upp som tredje person i den minimala styrelsen. Den första åtgärd LR:s nya lokalavdelning vidtog var att anmäla sig till LR-Stockholm med protokoll från årsmötet och annan formalia. Som andra åtgärd begärde de hjälp från kommunföreningen för att genomföra en skyddsronnd på skolan.

Redan nästa dag uppenbarade sig en reslig man i 56-årsåldern iklädd brun pullover och mörkblå snickarbyxor. På trygg värmäländska förkunnade mannen att hans namn var Tryggve Formalius. Hans titel var huvudskyddsombud. Formalius hade en utstrålning som skapade en sfär av trygghet inom en radie av fem meter, i alla fall om man var en hårt prövad LR-medlem. Nu skulle det bli skyddsronnd så det stod härliga till! Formalius drog ut på ordet "skyddsronnd" till det yttersta varje gång han uttalade det, nästan som en besvärjelse. Gunilla, Örn och den högst ovillige studierektorn Kvant fick sig en föreläsning på 20 minuter om arbetsmiljölagen i allmänhet och skyddsronnder i synnerhet. Formalius kunde rabbla paragrafer, sanktioner och påföljder utantill och antydde att han dagen innan "tagit skalpen" på en gymnasierector i en ventilationsfråga. Den lokal a trion undrade tyst vad det hade inneburit i praktiken. Kvant var inte alls van vid besök utifrån på skolan och hade markant dämpat sin annars ganska burdusa framtoning.

Den udda kvartetten Gunilla, Örn, Formalius och Kvant startade skyddsronnden i personalens kafferum: ett fönsterlöst utrymme i källarplanet, möblerat med två utslitna manchestersoffor och ett rangligt plåtbord från IKEA:s numera nedlagda campingavdelning. Formalius såg sig omkring, drog djupt efter andan och hostade till två gånger innan han fällde domen:
– Möööögel, i en golvbrunn. En klar hälsorisk! Här måste saneras och renoveras! Den här lokalen duger inte ens till bokupplag!

Kvant muttrade något om överkänslighet, men Formalius hade redan dundrat vidare. De gick upp till marknivån och de tre små lärararbetsrum som låg i rad bredvid expeditionen. Formalius ruskade på huvudet åt frånvaron av låsbara dörrar och skåp för arkivering. Han pekade med hela handen på de hyllor som täckte passagerna mellan rummen.

– Ska bort! röt han. Annars blir det samtal till Yrkesinspektionen i morgon. Det är dryga böter för den som blockerar utrymningsvägar! Hu!

Kvant ojade sig, men värre blev det. Formalius drog fram ett skrynkligt dokument som angav normer för lärares arbetsplatser. Enligt detta skulle endast två lärare kunna sitta i det rum som nu hyste ett dussin.

– Men var ska jag sätta dem? gnällde Kvant. Lärarna har ju 35 timmars närvaroplikt i skolan per vecka.

– Närvaroplikt? genmälde Formalius. Det ska jag tala om för dig, att med den här miljön ska lärarna kunna komma och gå som de vill. Du kan ju inte erbjuda en arbetsmiljö som skulle accepteras ens i baluchiska byskolor. Här kan ju eleverna ränna ut och in i lärararbetsrummen efter behag!

Kvant såg frågande ut. Baluchiska byskolor? Var fanns dessa? Men Gunilla och Örn sken upp. Den "inlåsning" av lärarna 35 timmar i veckan som Kvant så ofta angav som nödvändig för att följa avtalets bokstav var alltså inte rimlig. Skyddsronnden avslutades med att en stukad Kvant erbjöd förhandling om lärarnas reglerade arbetstid. Gunilla log.

Kort därefter hamnade Örn på facklig grundkurs hos LR-Stockholm på Mellanbergsgatan. Begravningsbilarna körde i skytteltrafik till Katarina kyrka mitt emot och påminde

kursdeltagarna om tillvaron efter den fackliga karriären.

Begrepp som ”korvstoppling” och ”katederundervisning” fick en ytterst påtaglig innebörd när Örn och 34 andra färska lokal- och skyddsombud bombarderades med en skrälldus hårdfakta om den fackliga vardagens elementa. Den gänglige ordföranden Sigge Hallin, som Örn kände igen från LR-Stockholms årsmöte, vräkte ut stencilbuntar och föreläste febrilt om för Örn outgrundliga begrepp som ”samverkan”, ”stadsdelsförvaltningar”, ”avlösningar” och ”löneenkäter”. Den förkättrade skolförvaltningen var på väg att skrotas, vilket ingen verkade sörja över. Grundskolorna skulle hamna i någon av de 24 nya stadsdelsförvaltningarna tillsammans med dagis, socialen och åldringarna. Allt var ett enda kaos, vilket i högsta grad bekymrade Hallin. Och snart skulle de individuella löneförhandlingarna börja. Örn höll just på att slumra till under ”paltkoman” efter lunch när Hallin burdust förkunnade:

– Och sedan ska ni som är lokalombud samla in löneenkäterna, räkna på avlösningstimmarna, titta på rektorernas bud och och komma på bra argument för våra egna löneyrkanden! Så sätt igång bara!

Örn sneglade ut genom fönstret, på en likkista som just baxades ut ur kyrkan, och rös till då han ännu en gång insåg att han fått ett uppdrag som översteg hans kompetens.

Nu hopas återigen orosmolnen för Örn, medan hans fackliga kollega Gunilla fått vind i seglen i sitt skyddsombudsuppdrag. Ska de tu lyckas manövrera LR-avdelningen i Tvärhöjdsskolan förbi alla blindskär?

Kapitel 19: "Bromsklossar i skolutvecklingsarbetet"

Efter att ha blivit övertalig i cirka halvdussinet olika skolor har vår huvudperson Arne Örn hamnat i den tämligen nedslitna Tvärhöjdsskolan i en söderförort. Tillsammans har Örn och skyddsombudet Gunilla, också ny i skolan och ibland föremål för Örns ömma känslor, gett LR-avdelningen en nystart. Den fackliga duon påkallade i förra avsnittet en skyddsronde där LR:s tuffa men förtroendeingivande huvudskyddsombud Tryggve Formalius helt sågade arbetsmiljön. Skyddsronden och arbetet med att freda lärarnas arbetsrum gav ”de obehöriga” i Tvärhöjdsskolans något heterogena kollegium en tankeställare, vana som de var vid att släppa in eleverna överallt. Nu ska det bli individuella löneförhandlingar. Hej och hå!

– Det enda rättvisa är att alla får lika mycket i löneförhöjning, minst 3000.

Kollegiets yngste LR-medlem, 29-åriga SO-läraren Andreas Ek, försökte finna en salomonisk lösning under LR-mötet i Tvärhöjdsskolan.

– Kallar du det rättvisa? Kom på min matematiklektion i morgon så kan du få lära dig vad tretusen blir i procent för oss som kravlat oss upp till slutlön jämfört med för er yngre.

Förresten tror jag att vi kan titta i månen efter tretusen.

Det kärva genmälet kom från Inge Saltekobb, kollegiets grånade veteran, som med 35 års erfarenhet av undervisning i matematik och fysik drog en lans för lönespännvidden.

Gunilla tyckte att diskussionens vågor gick oväntat höga på medlemsmötet i Tvärhöjdsskolans LR-avdelning. Hela 20 av 25 medlemmar hade kommit för att diskutera och få information. Dan Svedman, biträdande kommunombud hos LR-Stockholm, var inbjuden. Svedman visade sig vara yngre än väntat, cirka 40, men såg ganska sliten ut, med oputsade skor.

Förra året hade lärarna fått ett nytt avtal med en rejält sockrad lönedel. Löften om ”tio procent mer än övriga grupper på arbetsmarknaden” gjorde att fackets centrala företrädare hade blivit långrandiga om löneutvecklingen på de informationsmöten som Gunilla och Örn hade besökt. Att Kommunförbundet fått igenom sin huvudfråga om ”usksläpp”, avskaffande av den centrala regleringen av undervisningstiden, nämndes som en beklaglig men nödvändig

eftergift. Att Avtal 2000 innehöll gigantiska besparingsmöjligheter och att det mesta var löst formulerat talades det nog mest om på arbetsgiversidan.

Nu hade Svedman gått över till att förklara hur löneförhandlingarna skulle gå till rent praktiskt, vilket inte var det enklaste. Gunilla hade ett försprång, liksom Örn, genom att de varit på facklig kurs och fått en genomgång av proceduren. Det fanns en lönepott med ett fastställt procenttal som båda lärarfackens medlemmar på skolan ”genererade”, alltså inte bara LR:s medlemmar utan också Sveriges Lärares Förbunds skara.

– Ska vi betala deras lönehöjningar? undrade Gunillas och Örns rumskamrat Elsa Granlund, en rutinerad språklärare och utpräglad frankofil som brukade beklaga sig över att Tvärhöjdsskolans elever vände gallernas språk ryggen och satsade på tyskan. Svedman försäkrade dock att han skulle försvara LR-medlemmarnas pott.

Själva löneförhandlingen skulle genomföras av Svedman, som enligt egen utsago skötte alla grundskolor i de södra förortererna, vilket Gunilla insåg var ett rent självmordsuppdrag. Svedman medgav att det var ”lite körigt just nu”, men att uppgiften var oerhört inspirerande. Svedman hävdade också att väl ifyllda löneenkäter och ett duktigt lokalombud var avgörande för ett bra resultat. I det ögonblicket klappade han kamratligt Örn på ryggen, vilket dock resulterade i att denne drabbades av en akut hostattack. Mötesdeltagarna brast ut i rätt men hjärtligt gapskatt. Gunilla fångade Örns blick och försökte att se stödande ut. Det gick inget vidare.

Alla medlemmar förväntades alltså fylla i de löneenkäter som delades ut, vilket vållade både protester och frågor. Vad innebar till exempel rubriken ”Mina bidrag till skolutveckling”?

– Mina bidrag till skolutvecklingen är att jag genom hårt dagligt arbete undervisar ungdomar, fostrar busfrön och förhindrar en avveckling av skolan, sade Elsa Granlund och strök sig över sitt rågblonda, kortklippta hår.

– Man ska väl inte behöva slå knut på sig själv för att få en anständig lön? fortsatte hon uppfordrande.

Svedman försäkrade att han såg det som sitt uppdrag att förhandla fram goda lönepåslag för de erfarna lärarna som stod för kontinuiteten. Gunilla märkte att han verkade ha lyckats övertyga medlemmarna om att LR i förhandlingarna faktiskt försökte lyfta lönerna för hela kollektivet.

Mötet avslutades med att Svedman redde ut det som kallades ”avlösningar”. Alla arvoden och nedsättningar som rektorerna hunnit dra in, eller tänkte avskaffa, skulle räknas om till kronor per månad och fördelas i löneförhandlingen. Det var i alla fall LR:s linje. Rektorens linje var tydligen att ”mörka” så mycket av avlösningarna som möjligt.

– Nedsättningen för klassföreståndarskap blev tydligen indragen inför detta läsår. Den ska vi såklart lösa av. Det är ju jobb som ni gjorde även tidigare, men fick tid i tjänsterna för. Samma sak gäller ämnesansvar, tid för tillsynslärare, med mera. Ni vet ju vad ni blivit av med de senaste åren.

Gunilla hade hjälpt Örn med att sammanställa alla de timmar som skulle lösas av, med hjälp av medlemmarnas uppgifter och gamla tjänstefördelningar. Det rörde sig om stora pengar, ungefär 40 procent utöver själva lönepotten.

Efter medlemsmötet åkte Gunilla med Örn till hans stamlokal Löwenbräu vid Fridhemsplan, där en före detta kollega från Svartbergsgymnasiet vid namn Ture Björk sades hålla till. Gunilla ansåg att Örn var en trevlig arbetskamrat, men hon visste aldrig riktigt var hon hade honom. Örns erotiska attack mot henne den allra första arbetsdagen hade varit lite för djärv, men nu var allt förlåtet.

Ture Björk saknade uppenbarligen all klädsmak, att döma av den säckiga polotröjan och de slitna manchesterbyxorna. Han inledde:

– Jaha Arne Örn! Det här är den tredje kvinnliga kollegan som du presenterar på lika många år. Byter du partner lika ofta som du byter skola?

Bakom den burdusa fasaden var Ture Björk en riktigt trevlig prick, om än rätt pessimistisk. Munhuggningen kom raskt in på löneförhandlingarna.

– Löneförhandlingarna är ett nollsummespel för att splittra oss. Jag skrev i min löneenkät att jag ville ha medelpåslaget för skolans lärare, på kronan när. Bara det! Två av språklärarna i Svartbergsgymnasiet har slutat prata med varandra, för den ena fick 50 kronor mer. Fy tusan!

Gunilla frågade om det då inte var en fördel ifall LR drev förhandlingen med målet att få upp medelpåslaget med några hundra kronor. Ture tittade upp mot ölprislistan och medgav lite skamset att det skulle han förstås inte ha något emot. Därefter blev han på ett ganska handfast sätt hämtad av sin sambo ”för att gå hem och rätta några krior till”. Innan avmarschen hann dock Ture förkunna sitt mantra: ”Det kommer att gå åt h-e för oss allihop!”

Dagen för förhandlingen kom och Örn skulle vara bisittare. Han hade sovit illa, knappt alls faktiskt. Ett tvåtimmars telefonsamtal med Svedman på kvällen hade varit nödvändigt.

Förhandlingen genomfördes hos personalchefen Siv Gryt på stadsdelsförvaltningen, en barsk kvinna i femtioårsåldern. Utöver Gryt och studierektorn Nisse Kvant, som dagen till ära iklätt sig en sliten blazer istället för sin vanliga grå verkmästarrock, deltog en alert kvinnlig förhandlingssekreterare. I dörren mötte Örn och Svedman Sveriges Lärares förbunds förhandlare, fritidspedagogen Elsa Biskell som tog en paus.

Personalchefen sade att de nu skulle reda ut avlösningsfrågan, för att därefter förhandla om själva lönepotten. Några lönebud hade facken inte fått, vilket fick Siv Gryt att rynka pannan och kasta en menande blick på Nisse Kvant. Studierektorn muttrade: ”Man hinner inte med allt.”

När Svedman hade presenterat LR:s yrkanden gällande avlösningspengarna blev det kusligt tyst kring förhandlingsbordet. På Siv Gryts fråga svarade Kvant att skolledningens åsikt var att det inte fanns något att lösa av.

– LR:s yrkande verkar taget ur luften. Ibland har lärarna fått betalt i pengar eller med nedsättningstid, ibland inte. Vi har inte haft tid att räkna på allt. Och förresten skulle ert yrkande bara göra att vi får dra in tjänster. Sveriges Lärares Förbund tar sitt ansvar för skolan genom att avstå från att yrka på avlösningar. Era fackliga krav får inte gå ut över barnen.

Personalchefen Siv Gryt bläddrade lite i läraravtalet och en bunt med instruktioner från förhandlingsavdelningen. Svedman fnös irriterat och fortsatte med att lägga fram all den dokumentation som Örn och Gunilla tagit fram om avlösningarna, lärare för lärare, timme för timme.

Den fackliga trumelden var fullständigt bedövande. Nisse Kvant såg ut som en skyttegravssoldat som drabbats av shellchock och försökte krypa under bordet, ja i alla fall neråt i stolen. Personalchefen Gryt vädrade nederlag och sade bistert:

– Jaha, LR:s dokumentation baseras ju på skolledningens egna tjänstefördelningar. Allt verkar vara i enlighet med avtalets och förhandlingsenhetens direktiv. Vi får nog svårt att bestrida LR:s krav.

Efter en kort ajournering meddelade en stukad Kvant att LR:s yrkande beträffande avlösningsbeloppen accepterats. Ett antal tusen kronor fördelades på 15 LR-medlemmar. Efter en automatkaffepaus startade sedan själva löneförhandlingen.

Studierektor Kvant hade koffeindopat sig rejält och var tydligt revanschlysten. Genom utläggning av sedlar från ett Monopolspel (de lägre valörerna förstås) lade han sina bud som om det vore ett parti poker. Procentpåslag var inte att tänka på. Lärarna skulle få 300, 800 eller 1500 kronor. Innan Örn alldeles tappade hakan noterade han att alla LR-medlemmar som tidigare fått avlösningspengar nu hade fått bud på 300.

– Sveriges Lärares Förbund har gått med på en rak och enkel princip om 800 kronor till alla, behörig som obehörig, sade Kvant skadeglatt. Men eftersom LR vill ha individuella förhandlingar har vi differentierat buden. Som man bäddar får man ligga!

Örn noterade med fasa att Gunilla, Granlund och Saltekobb alla hade hamnat i 300-

kronorsträsket. Kvant beskrev de tre som ”bromsklossar i skolutvecklingsarbetet”. Örn hörde Svedmans andetag övergå i väsningar.

Nu är det riktigt kärvt! Spännande fortsättning i nästa nummer, i oktober 2002!

Kapitel 20: ”Vi måste våga gå in i och ut ur varandras roller”

Efter ständig övertalighet i många olika skolor är vår huvudperson Arne Örn nu lokalombud i den något nedslitna Tvärhöjdsskolan i söderförorten. Ihop med skyddsombudet Gunilla, också ny i skolan och dessutom en kvinna som Örn attraheras starkt av, genomförde LR skyddsronder som resulterade i en total ”sågning” av arbetsmiljön. Som lokalombud fick Örn biträda LR:s Per Svedman vid den första löneförhandlingen. Tack vare ett detaljerat underlag fick LR stöd för sina krav på avlösningar av stadsdelens personalchef. Studierektorn Nisse Kvant försökte dock sedan ge igen i den ordinarie löneförhandlingen, genom att lägga skambud på alla förtroendevalda och trotjänare.

Efter en sval och blåsig sommar var det återigen höst i Tvärhöjdsskolan. Adjunkt Arne Örn tyckte att det kändes som om det var höst minst ett par gånger om året, men det kanske mest var i själen, som hans LR-kollega Gunilla brukade uttrycka sig. För ovanlighetens skull hade Örn faktiskt inte blivit övertalig detta år. Kors i taket!

Skolan hade på 1960-talet byggts alldeles nedanför den lövskogsbeklädda kulle som gett förorten Tvärhöjden dess namn, i det vällovliga syftet att ge eleverna naturkänsla precis utanför klassrumsfönstren. Nu i oktober virvlade dock gula och röda löv i stort antal in genom skolporten och bildade en smetig massa i korridorerna. Skolans städare förde en så hård kamp som deras förslitna leder tillät mot denna oförutsedda naturkraft, men tämligen förgäves.

Det lokala A-laget hade under sommaren etablerat sig med ett par utslitna IKEA-soffor i skogsdungen ett par hundra meter från skolan, illa sedda som de var nere i köpcentret. Örn kände emellanåt en viss sympati för dem, men så här års påminde deras verksamhet mest om ett ”ur- och skur-dagis” för socialt utslagna under slarvigt uppspända presenningar. Det ryktades dock att Parkförvaltningen skulle förbarma sig över dem och bygga mer väderbeständiga sittmöbler och även ett regnskydd.

Vårterminens fackliga pärs, löneförhandlingarna, låg ett sommarlov bakåt i Örns minne. Det hade med LR-förhandlaren Per Svedmans kombination av kyla och engagemang blivit mycket bra till slut. Först hade det blivit storslam beträffande avlösningarna för LR:s medlemmar, alltså ersättning för de timmar klassföreståndare, ämnesansvariga med flera blivit av med långt tidigare. Visserligen fanns arbetsuppgifterna kvar, men LR-medlemmarna fick i alla fall betalt för att utföra dem nu, vilket inte skolledningen, representerad av den burduse studierektorn Nisse Kvant, hade tänkt sig. Belopp motsvarande nästan hälften av själva lönepotten hade fördelats på de 25 LR-medlemmarna. Inge Saltekobb, kollegiets grånade veteran i matematik och fysik hade fått nästan tretusen i lönelyft, med avlösning för sisyfosarbetet på fysikinstitutionen som grädde på moset. Saltekobb hade glatt arrangerat en astronomisk kväll i skolans ålderstigna, men ömt vårdade observatorium, efter att ha blivit påmind om sitt uttalande ”vi kan titta i månen efter tretusen” på ett LR-möte.

Trots studierektor Kvants inledande skambud på blott trehundra kronor för vissa av kollegiets stöttepelare hade Svedman tagit hem spelet även beträffande den ordinarie lönepotten. Efter en stunds räknande på kalkylatorn hade LR-ombudet kallt konstaterat att det skiljde 500 kronor mellan medelbudet på kvinnor och män, till det täcka könets nackdel.

Stadsdelsförvaltningens barska personalchef Siv Gryt hade dragit efter andan och därmed markerat att hennes sjunkande förtroende för Nisse Kvant som skolledare nått ett nytt lågvattensmärke. Efter en kort ajournering kom Gryt ensam tillbaka in i sammanträdesrummet

och bad att få se LR:s yrkanden. Sedan hon i trettio sekunder hade begrundat slutsumman kom det förlösande:

– Vi kan acceptera LR:s yrkanden om ni gör en tioprocentig neddragning generellt på alla, mot bakgrund av den situation som uppkommit. Jag undertecknar protokollet för arbetsgivarparten själv!

Studierektor Nisse Kvant hade aldrig repat sig efter detta nesliga nederlag. Under resten av vårterminen var han en skugga av sitt forna jag, i total avsaknad av revanschlystnad. När stadsdelsförvaltningen dessutom bedömde att Tvärhöjdsskolan faktiskt hade en obefintlig ledning, med rektor Ture Nidhugg som inte hade varit i tjänst på tre år och en studierektor som fullständigt tappat greppet om allt utom sin personliga kaffekopp, lämnade Kvant stillsamt skolan en av de sista dagarna i maj. Hans grågröna bomullsrock, av det slag som verkställare brukade bära, hängde dock länge kvar inne på kansliet.

När Arne Örn anlände till skolan vid halvåtattiden var bilderna från den dröm han varit mitt inne i när väckarklockan ringt vid sextiden fortfarande lika tydliga. Han och kollegan Gunilla, som Örn utsatt för en sensuell omfamning i ett anfall av akut känslomässig förvirring på sin första dag i skolan, hade som ett förlovat par fått bosätta sig i klassrum K24, på villkor att de rullade ihop sina madrasser och plockade undan de få pinaler de ägde, inklusive husgeråd och spritkök. Men på morgonen, i drömmen alltså, hade de vaknat först när eleverna i 8b redan stod i en nyfiken ring runt deras bäddar. Det hade varit otrevligt, för till följd av den hetta som uppstått när de eldat i sin järnkamin på kvällen hade Örn och Gunilla sovit mycket lätt klädda, ja möjligtvis hade de sovit helt nakna, han visste inte säkert. Örn mindes att det hade varit besvärligt att klä på sig, eftersom eleverna ryckt i lakanen. Till råga på allt hade deras barska kollega, språkläraren Elsa Granlund, stått där och sagt:

– Det här kan jag inte tillåta! Det skulle just bli en skön ordning. En lärarfamilj som ligger och drar sig i sängarna till frampå förmiddagen. Fy!

Det angenäma minnet av drömmen för Öorns del var att han mycket starkt mindes sin nära relation med Gunilla. De hade visst varit förlovade, men i övrigt hade tillvaron varit ganska kaotisk, men ändå inte direkt orealistisk vad han mindes. Det skulle nog fungera att bo i skolan ett tag i alla fall...

Givetvis var Gunilla den första person Örn mötte i Tvärhöjdsskolans personalrum. Hon hälsade glatt, men Öorns blick måste ha avslöjat något.

– Har det hänt något, du ser så orolig ut? frågade Gunilla.

– Nej, inte alls, svarade Örn lite ertappad. Det är lugna gatan.

Han tänkte febrilt, och drog sedan till med en halvsanning:

– Jag hade en så konstig dröm i natt. Det var kaos i skolan, eleverna var som vilda och Elsa skällde på mig för att jag låg och sov i ett klassrum.

– Jobbdrommar är alltid spännande att tyda, sade Gunilla intresserat. Var inte jag med?

Gunåde dej om du drömmer om skolan utan att jag har en roll!

– Nja, jag minns inte så mycket av själva drömmen, sade Örn och vände undan.

– Det var nog bara den där som alla lärare drömmer ibland. Man vet långt i förväg att man ska ha lektion, men ingenting i planeringsväg fungerar. Till slut står man där utan att ha förberett sig alls, medan eleverna genomskådar en. Nästan som i verkliga livet!

Kollegorna droppade in en efter en och Örn fick en chans att byta samtalsämne. Skolan hade äntligen fått en ny rektor, men det hade dröjt ett bra tag in på terminen. Rekryteringsläget hade inte varit det bästa, eftersom elevunderlaget var vikande. En expeditionsministär från stadsdelsförvaltningens så kallade BUS-enhet hade hållit verksamheten igång hjälpligt. En oväntad, men ganska logisk följd av elevminskningen var att skolans organisation också minskat. Det hade faktiskt även genomförts ordentliga förhandlingar om övertalighet. LR-medlemmarna hade alla fått behålla sina tjänster, men hela gänget ”obehöriga” som studierektor Kvant tidigare hållit under sina vingars skugga hade befunnits vara

visstidsanställda som lärarvikarier. Samtliga hade fått gå tillbaka till sina tidigare tjänster på närliggande fritidshem eller i andra verksamheter i förvaltningen.

– Obehöriga äga ej tillträde! som Örn stolt förkunnat på läsårets första LR-möte.

Efter att ha överlevt förmiddagens tre lektioner var det dags för ”allpersonal-kickoff” med pinfärsk rektor Pyret Vanteklev. Hon kom från en tjänst som förskolechef inom förvaltningen och såg enligt rykten på byn rektorstjänsten som ”en möjlighet att agera murbräcka”.

Pyret Vanteklev visade sig vara en välklädd och verserad kvinna som utstrålade ett självförtroende som man endast ser hos chefer på mellannivå med karriärambitioner. En utpräglad halländsk dialekt gjorde att hon lät omisskännligt klämkiäk, noterade Gunilla, som själv undertryckte sin småländska för att eleverna inte skulle härma henne.

Deras nya rektor inledde med att prata om sina visioner och ville koppla dessa till det nya läraravtalet. Arne Örn uppfattade bara fraser som: ”åldersintegrering”, ”samla alla goda krafter”, ”ta ansvar för alla barn”, ”våga ta språnget” och ”kompetenser” (just i pluralform). Gunilla förstod dock att Vanteklev ville skapa en helhet där gränserna mellan skolans fritidshem och skolans tre stadier suddades ut och uppmärksammade Örn på detta.

– Det ska vara lika naturligt för en högstadielärare att gå ner på fritids och hjälpa till en stund som det ska vara för en fritidspedagog att hoppa in och ta lektionerna när en lärare är på kurs, fortsatte Vanteklev till åhörarnas allt större häpnad.

– Vi måste våga gå in i och ut ur varandras roller om barnen ska kunna utvecklas. Det går inte om några av er agerar som dinosaurier och sätter formella meriter före kompetens. Vi måste våga börja tala om våra olika kompetenser!

– Det börjar bli lite väl många ”våga”! Tror hon att vi är rädda? viskade Gunilla till Örn, som hade börjat inse att de kanske hamnat ur askan i elden.

Gunilla noterade att Vanteklev konsekvent pratade om ”barn” också när hon menade elever, ”pedagoger” när hon måste referera till lärare och ”kontaktid” när det verkade handla om undervisning och lektioner.

Vanteklev avslutade sin introduktion med att visa en video om skolutveckling. Örn upptäckte till sin fasa att LR stod som ansvarigt för produktionen, tillsammans med Sveriges Lärares Förbund och Kommunförbundet. I det kvartslånga videoprogrammet uttalade sig anonyma lärare trosvisst om hur arbetslag var lösningen på alla problem i skolan. Örn kunde däremot inte yttra ordet ”arbetslag” utan att tänka på de sovjetiska straffångarnas kamp för överlevnad i romanen En dag i Ivan Denisovitjs liv. Lärarna retade sig speciellt på en replik som fungerade som programmets mantra: ”När vi går hem är vi klara med arbetet!”. Elsa Granlund hotade med att gå ur LR om hennes medlemsavgift betalade ”sådan verklighetsfrämmande smörja”.

Vid personalkaffet efteråt kom Vanteklev fram och hälsade vänligt på Örn och Gunilla. Hon inledde elegant:

– Jag som arbetsgivare och ni som LR-representanter utgör ju två av de tre avtalsbärande parterna. Jag vill att Tvärhöjdsskolan går i bräschen och är först i staden med ett lokalt avtal om skolutveckling. Det ni lärare kallar ”usken” ska ju bort snart hur som helst. Jag har skissat lite grann på vad ett avtal skulle kunna bygga på; de idéer ni hörde nyss. Er bonus blir förstås 3,75% extra i lönepåslag långt innan usken ändå försvinner. Eftersom vi ju måste spara pengar nu kan vi ju lika gärna göra det genom att ta bort usk-reglering och annat krångel som detaljreglerar arbetet i onödan nu direkt. Sedan kan arbetslagen sköta allting själva. Fint va?

Mycket ska Örn och Gunilla behöva höra innan öronen ramlar av! Spännande fortsättning i nästa nummer!

Kapitel 21: ”Jag såg att du är ledig nu...”

Efter ständig övertalighet i olika skolor är vår huvudperson Arne Örn nu lokalombud i Tvärhöjdsskolan, på södra sidan av stan. Den lokala LR-styrelsen, med bland andra skyddsombudet Gunilla, vilken Örn starkt attraheras av, har fått viss ordning på behörighetsfrågorna och arbetsmiljön. Tillförordnade rektorn Nisse Kvant fick gå efter den första löneförhandlingen där LR tack vare ett gediget förarbete fick ut både avlösningspengar och anständiga lönepåslag. I förra avsnittet fick de luttrade LR-lärarna en ny rektor, Pyret Vanteklev, som klämkäckt presenterade sin vision om en skola där man gick in i varandras yrkesroller. Vanteklev vill dessutom ha ett lokalt skolutvecklingsavtal snabbt.

Det kändes först nästan lika trögt att dra igång skolans verksamhet efter jul som när Gunillas försökt starta sin gamla Volvo denna vintermorgon. Batteriet hade högst motvilligt dragit runt motorn några varv och sedan gett upp. Bilen fick stå kvar på den parkeringsplats hon hyrde utanför tvåan i Aspudden. Hon hade hunnit i tid ändå med ”socialsnöret”, en kollegas namn på tunnelbanan.

När den första lektionen började hade tolv elever av 23 i klass 7a uppenbarat sig. Gunilla hade bestämt sig för att mjukstarta och undvek rutinerat att skälla ut de närvarande för att andra var frånvarande. Hon läste ett kapitel ur Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige, om den olydige pojakens upplevelser med vildgässen och Smirre räva på Vombsjöns is, där ju kylan också var stark. I skenet av några stearinljus lyssnade eleverna uppmärksamt medan januaridagen kravlade sig upp ur midvintermörkret. Tillströmningen av elever den första halvtimmen var dock god, och när Gunilla mot slutet av lektionen presenterade några planeringsförslag deltog 20 av hennes adepter med liv och lust i diskussionen om vårens arbetsuppgifter.

Efter kortrasten fortsatte Gunilla med engelska i samma klass. Nu var hennes lektionsplanering mer ”business as usual”: introduktion av en ny text om ungdomsproblem, associations- och diskussionsövningar i par, avlyssning av texten på band, genomgång av glosor, lite grammatik och en stunds skrivande. Sedan var det dags för den efterlängttade 20-minutersrasten och en håltimme som hon tänkte använda för att läsa vad eleverna skrivit och ta fram material till eftermiddagslektionerna i åttorna.

Återseendets glädje bland kollegorna varade bara i nio minuter för Gunillas del. Hon hälsade på språkkollegan Elsa Granlund, LR-styrelsekamraten Inge Saltekobb och några av de yngre lärarna. Det hade blivit mycket trevligare i skolan sedan de tog tag i behörighetsfrågan. Numera var nästan alla lärare behöriga, vilket gjorde samarbetet kollegor emellan bra mycket lättare. In kom deras relativt nya rektor Vanteklev och hälsade alla välkomna. Hon sekunderades av skolsekreteraren Ulla Iller, den enda kvarvarande från ”den gamla regimen”. Vanteklev bekände att hon längtat så efter lärarna under dagarna mellan nyår och trettonhelg. – Är det inte lite konstigt att ni ska börja med lektioner så här tvärt? sade rektorn plötsligt, och fortsatte:

– Vi skulle kunna disponera dagarna som var nu mellan helgerna för planering. Det är väl lika naturligt som att ha planeringsdagar i augusti? På fritids jobbade nästan alla förra veckan och där blev jättemycket gjort.

En tystnad som antingen berodde på förstumning eller förlägenhet lade sig över det slitna lärarrummet. Gunilla såg sig om efter Arne Örn, men han verkade mest intresserad av den nya idrottsläraren Beatrice Gadd, om sanningen nu ändå ska fram. Brunetten Beatrice hade högst 25 år på nacken och sänkte kollegiets medelålder rejält. De yngre manliga lärarna flockades runt Beatrice som var iklädd en synnerligen välsittande träningsoverall. Gunilla noterade misslynt att just Örn, hennes ambivalenta beundrare och fackkollega, anslutit sig till friarna. Örn såg solbränd och fräsch ut efter sin solsemester på lovet, helt olik sin vanliga gråbleka

uppenbarelse.

Örn höllde just upp kaffe åt Beatrice, som till och med fick låna hans personliga kopp med en kungsörn på, ur den något missfärgade kaffepumpen. Gunilla valde att titta åt ett annat håll och försökte att se professionell ut. Just som hon försökte koncentrera sig på att kommentera rektors utspel utbrast hennes språkkollega, den barska Elsa Granlund:

– För min del jobbar jag gärna på jullovet, men de 18 timmar jag lade ner på rättning och inläsning i förra veckan kan väl räcka.

Gunilla påpekade så lugnt och sakligt hon kunde att jullovet faktiskt låg utanför arbetsperioderna.

– Det finns faktiskt en anledning till att lärare har 194 arbetsdagar per år: det arbete som görs i kvällslampans sken, sade hon.

– Det var värst vad ni verkar väl pålästa! fnittrade Vanteklev lite besvärat, men fortsatte blidkande:

– Det var bara en liten idé jag fick när jag satt här alldeles själv och längtade efter sällskap. Nu när vi ska ha ett eget avtal kan vi faktiskt komma överens om allt möjligt. Vi skulle ju kunna börja med en studiedag istället för lektioner.

Lärarna såg med ens lite muntrare ut och den spända stämningen släppte. Ulla Iller snörpte dock på munnen och påminde lärarna om att betala för kaffet. Skolan hade gått med underskott det genomlidna året. Gunilla slog om till offensiv, gick bort till Örn och Beatrice och hälsade artigt på nykomlingen. Örn räckte tafatt fram handen, den åsnan!

– En liten kram kan man väl få? sade Gunilla och log mot Örn, som valhant lade armarna om henne. Gunilla gav Beatrice en skälmsk blick bakom Örns rygg, blinkade med ena ögat för att markera revir och sade:

– Hur var det på Kuba? Du är ju brun som en pepparkaka! Skötte sig din kompis Ture, eller fick du bära honom från barerna?

Örn och Ture Björk från Svartbergsgymnasiet hade varit på charterresa till Kuba över lovet. Gunilla hade träffat cynikern Ture ett par gånger och förvånats över att han varit så mycket trevligare i verkligheten än i Örns otaliga referat av vännernas umgänge. Ture utgick alltid ifrån att Örn och Gunilla ”kilade stadigt”. Han begrep inte att de var ”bara vänner”.

När Örn just hunnit till den första Cuba Libren kom Vanteklev:

– Hej Gunilla, jag såg att du är ledig nu! Kan du inte ta 7a i historia, eller i dina egna ämnen, nu om fem minuter? Paul Bjelking har influensa och det har inte gått att ordna vikarie. Du får en guldstjärna!

Gunilla suckade tungt:

– Ledig och ledig. Jag har en del jag måste gå igenom till i eftermiddag. Jag kan nog dra igång någon läsuppgift i engelska om böckerna är lediga. Men det blir stressigt för mig att hinna med allt på lunchen. Vi brukar få vikarieersättning för inbrott, och det är förstås en förutsättning nu också.

Vanteklev nickade snabbt, men innan Gunilla sprang iväg noterade hon att rektors leende blev lite stramare när ersättning kom på tal. Intendenten Ulla Iller, som smugit upp bredvid, blängde surt på plåtburken med kaffekassan och tänkte måhända att den borde räcka även till vikariatsersättning. Örn stod visst kvar med Beatrice. Han borde sköta jobbet!

Efter 15 stressiga minuters lunch och ett par eftermiddagslektioner satte ”Hesa Fredrik”, flyglarmet, igång klockan tre.

– Tjernobyl har exploderat, vi får gå hem! skrek eleverna i vanlig ordning i korridoren. Gunilla, Örn och två förtroendevalda från Sveriges Lärares Förbund var dock kallade till rektors rum för överläggning om ett lokalt skolavtal.

Gunilla och Örn hade inte hunnit tänka många tankar om vad ett lokalt avtal borde innehålla. Vanteklev och de två andra var med i samma fack och verkade ha pratat ihop sig.

– Vi ska bli först i stan med ett lokalt avtal! inledde Vanteklev. Hennes vision var att göra

Tvärhögsskolan till en ”pedagogisk spetskola”. Vägen dit gick via en utjämning av arbetstider och undervisning. Solveig Huva från Sveriges Lärares Förbund talade sig varm för att alla skulle ha 40-timmarsvecka:

– Om vi jobbar med samma barn måste vi kunna träffas, och nu går lärarna oftast hem en timme innan vi på fritids. Tänk vad fint att ha jobbet klart när ni går hem!

Rektor Vanteklev lade fram ett tresidigt utkast till avtal:

– Jag har räknat på undervisningsskyldigheten, som i och för sig snart är historia, och vi skulle kunna införa en enhetsusk på 600 timmar för alla. Sedan kan ni i arbetslaget ju byta lektioner med varandra om det blir för tungt någon period. Det är också orättvist att lärare ska ha ersättning så fort de gör någonting extra. Ni i arbetslagen kan täcka upp för varandra när någon är borta och få en tårta, fast kanske inte varje gång!

– Nåt jourssystem för att täcka upp på fritids behövs också, speciellt sena eftermiddagar. Vi får ställa upp lite mer för varandra och sätta eleverna i centrum! fortsatte Vanteklev med huvudet på sned.

Gunilla hade ännu inte sagt något. Frågan var om hon kunde få ur sig något begripligt med en ilskeklump i halsen. Örn såg ut att önska sig dit sockerrören växer, eller var hans tankar hos Beatrice?

Här går det undan i spåren! Fortsättning i nästa nummer!

Kapitel 22: Äppelkriget

Efter ständig övertalighet i olika skolor är vår ena huvudperson, adjunkt Arne Örn, nu LR:s lokalombud i Tvärhögsskolan, på södra sidan av stan. Den lokala LR-styrelsen (och i den vår andra huvudperson, skyddsombudet Gunilla, som Örn emellanåt attraheras av) har fått viss ordning på skolan. Nu konfronteras de dock med den nya rektorn Pyret Vanteklev, som verkar ha en något dimhöljad bild av lärares arbetsvillkor. Hon tycker bl a att vikariat på håltimmar inte innebär något merarbete och inte borde arvoderas. Ett lokalt skolutvecklingsavtal vill Vanteklev dock ha, så snabbt som möjligt.

– 3,75 % i månaden extra. Det blir en tusenlapp till. Usken ryker ändå om ett par år. Det är bara att försöka plocka ut vad som går!

Kaffepratet gick på högvarv i Tvärhögsskolans föga inbjudande personalrum. Det fiskbensmönstrade parkettgolvet hade en gång lagts in med stor hantverksskicklighet. Nu var det fläckvis nedslitet en bra bit ner i träet. Februarigruset låg i små högar även inomhus, ja utomhus gjorde det i mildvädret ingen nytta ändå när januarikylan hade övergått i februarislask. Gunilla lyssnade med ett halvt öra på den unga manliga ma/no-kollegan vid bordet intill och konstaterade för sig själv att det alltid fanns vissa lärare som var beredda att sälja sin arbetssituation för en grynvälling. 3,75% i lönepåslag ett par år i förväg var en saftig morot för de skolor som tecknade lokala avtal. Men var fanns piskan?

I rektor Vanteklevs förslag till lokalt skolutvecklingsavtal fanns mycket som störde LR-representanterna. Det som väckte störst skepsis var att undervisningsskyldigheten på 576 eller 624 timmars lektioner skulle ersättas av ”kontakttid med elever”. Av någon anledning blev denna betydligt mer än den gamla ”usken”. Men Vanteklev lovade trosvisst att det visst inte handlade om att lärarna skulle undervisa mer, utan snarare om att synliggöra de ”möten” med elever som lärarna redan hade förutom lektionerna.

En annan nagel i Gunillas öga var att lärarna i arbetslagen skulle ansvara för att vikariera upp till en vecka, utan ersättning. ”Ni vet ju att springvikarier ställer till med mer skada än nytta”, hade Vanteklev sagt i den lokala skolutvecklingsgruppen. Men när Gunilla och lokalombudet Arne Örn sett kostnaden för korttidsvikariat under ett läsår hade ett ljus gått upp för dem: Vanteklev räknade uppenbart med att det lokala avtalet skulle gå med vinst på

ganska kort sikt, trots att skolan skulle få punga ut med 3,75% i förtid.

Att gå de kurser man som lärare själv ville prioritera verkade också bli svårare. Enligt avtalsförslaget skulle arbetslagen få allt ansvar för sin kompetensutveckling, men ”det fick inte bli för dyrt”, som Vanteklev garderade sig med. I hennes vision kunde mycket av fortbildningen bestå av besök på kollegornas lektioner. Sedan kunde lärarna i arbetslaget läsa olika böcker om pedagogik och diskutera innehållet med varandra. Hon erbjöd dem generöst nog att räkna själva mötestiden som arbetstid, medan läsningen fick ske på förtroendetiden. Ekonomin var viktig även här visade det sig, när Vanteklevs tunga slant: ”Då sparar vi massor av pengar som vi nu betalar till dyra föreläsare på universitetet och lärarhögskolan.”

Örn, Gunilla, Inge Saltekobb och de två andra i den lokala LR-styrelsen var alltså tämligen negativa till avtalsförslaget. Medlemsopinionen var dock ganska delad.

Avtalet molade i Gunillas tankar under resten av förmiddagen, då hon vaktade niorna som skrev svenskuppsats. Sedan gick hon med bestämda steg till lunchrummet. Personalen hade faktiskt ännu så länge ett eget lunchrum. Det låg visserligen i källarplanet med låga fönster som satt närmast taket, men ändå.

Bäst som Gunilla, Arne Örn, och deras facklige kamrat Saltekobb satt där i godan ro och tuggade i sig sina potatisplättar med en och annan baconbit kom Märta, en av kvinnorna i bespisningspersonalen, nerspringande, med fladdrande hårskydd och skrek:

– Äppelkrig, de kastar äpplen på varandra och oss också, kom och hjälp till!

Ingen tvekade. Saltekobb tog raskt täten uppför trapporna, tätt följd av Arne Örn. Gunilla utgjorde arriärgardet.

I den breda hall som utgjorde matsalsentrén rådde sannerligen fullt kaos. Ett tjugotal pojkar, mestadels åttor enligt Gunillas bedömning, bombarderade de stackare som försökte ta sig förbi med klarröda vinteräpplen. Tegelväggarna var bitvis nedsmetade av något som såg ut som äppelkompott. Inga vaktande lärare syntes till, och kvinnorna i matsalspersonalen hukade sig bakom serveringsdisken längre in. Arne Örn tvekade, men Saltekobb verkade ha varit i elden förr.

– Vad i glödheta, sluta kasta era förbaskade slynglar, vrålade NO-läraren och vräkte sig fram mot pojkhoppen. Örn följde efter, något tveksam. Gunilla stannade vid dörren och försökte att se hotfull och blockerande ut, men hon insåg att det kanske inte var hennes starkaste sida. För att försvåra identifiering var kastarna klädda i tämligen identiska munkjackor och ansiktena var dolda under huvor och djupt neddragna kepsar. Pojkarna verkade först tappa modet vid åsynen av insatstruppen, men plötsligt avfytrade de en skur av äpplen mot Saltekobb och Örn. Gunilla såg hur Örn träffades i huvudet av minst tre äpplen som sprack upp i småbitar och insåg att enbart vuxenauktoritet inte räckte långt i denna strid. Pojkgänget hade redan gått långt över gränsen och många verkade beredda att löpa linan ut.

Saltekobbs taktik visade sig vara avväpning. Han forcerade sig fram mot de tre äppellådor som utgjorde ammunitionslagret, knuffade undan försvararna och satte sig på helt frankt på lådorna. Äppelkrigets general, en lång drasut som nog var Ludvig i 8e, vrålade:

– Vi drar! Ge dom vad dom tål på vägen ut!

Örn retirerade mot dörren och sträckte ut armarna för att hejda anstormningen. Gunilla gjorde sig så bred hon kunde vid tröskeln, men tänkte mest på Runebergs dikt Sven Duva när hon såg Örn stå där och flaxa med armarna, med den bruna manchesterkavajen nedsolkad och skjortan hängande. Hon tyckte synd om honom. Ett dussintal av äppelkastarna hade redan hunnit smita iväg. Drasuten som nog var Ludvig hade sparat några äpplen, och när han åtföljd av fyra-fem till närmade sig Örn kastade slynglarna sina sista projektiler på nära håll. Örn träffades att ett grant juläpple mitt mellan ögonen. Konstigt nog höll det, äpplet alltså. Örn slängde sig efter drasuten, som säkert var Ludvig, och lyckades få grepp om hans armar. I några sekunder stod de där i en grekisk-romersk brottningspose.

– På honom då för faan, skrek Ludvig, gjorde ett ryck och lyckades få in en dansk skalle mitt

på Örn's näsa, vilken sprang i blod. Örn släppte tvärt sitt grepp och ynglingen tog snabbt chansen, tryckte undan Gunilla och försvann ut med resten av gänget.

En kvart senare hade Gunilla fått stopp på Örn's blödande näsa. Med lite extrakläder från idrottslärarna gick det rentav att få honom presentabel. Gunilla tyckte så synd om honom, och hon kände hur upplevelsen hade fört dem närmare varandra rent känslomässigt.

Rektor Vanteklev dök äntligen upp, men slapp se den värsta röran eftersom bespisningspersonalen snabbt hade ryckt ut med moppar och trasor för att utplåna alla spår av äppelkriget. Gunilla och Saltekobb försökte förklara vad som hade hänt. Märta från bespisningspersonalen tackade dem, men Vanteklev verkade mest vara inne på att utöka antalet vaktande lärare i matsalen. Lärarna framförde sina misstankar mot 8e i allmänhet och Ludvig i synnerhet. Vanteklev såg inte övertygad ut, men lovade att ta tag i frågan. Lugnet efter stormen sänkte sig över skolan. Lektionerna tog vid.

Ryktet om striden hade snabbt spridit sig och när Gunilla, någorlunda samlad nu, kom till engelsklektionen med 8c möttes hon av uppskattande busvisslingar i korridoren. Misstankarna mot 8e stärktes under eftermiddagen och på halvtre-rasten meddelade rektor att Ludvig hade kallats till förhör och erkänt inblandning.

Även om Arne Örn hade vant sig vid att händelseutvecklingen inom en skolas väggar ibland tar oväntade vägar blev han dock minst sagt förvånad när rektor efteråt tog honom avsidet och barskt förkunnade:

– Det finns nu en anmälan om misshandel inlämnad till polisen, och jag tvingas därför att stänga av dig från tjänsten med omedelbar verkan.

Gunilla som stod och tjuvlyssnade några meter bort insåg häpen att Vanteklev faktiskt talade till Örn som till en brottsmisstänkt. Örn förstod dock inte detta själv utan svarade:

– Tack, det var vänligt men jag kan nog jobba på. Näsbenet höll och lite stryk får man tåla.

Vanteklev fråste till:

– Det här är allvarliga saker. Ludvig har bett om ursäkt för äppelkastningen, men det finns ingen ursäkt för det märke han har i pannan och blåmärkena på armarna. Flera vittnen såg hur du stod och misshandlade honom. Vi har lämnat in en polisanmälan och du är avstängd. Du kommer att bli kallad till förhör!

Gunilla trodde inte sina öron, men redan 1600-talets rationalister hade varnat folk för att lita på sina sinnesintryck. Även rent förnuftsmässigt var rektors agerande dock obegripligt.

Hur ska det gå för Örn? Nu är till och med polisen inkopplad Fortsättning i nästa nummer!

Kapitel 23: Inspektion

Efter att likt en Odyssevs länge ha drivit runt på en irrfärd mellan stadens skolor har vår ena huvudperson, adjunkt Arne Örn, nu äntligen fått en fast tjänst i svenska och historia i Tvärhögsskolan. Dessutom är han lokalombud för LR. Efter en drabbning som slutade med att skolledningen fick gå fick den lokala LR-styrelsen (och i den vår andra huvudperson, skyddsombudet Gunilla, som Örn emellanåt attraheras av) viss ordning på skolan. De hade sedan ett antal konfrontationer med den nya rektorn Pyret Vanteklev och hennes luddiga idéer om lärares arbetsvillkor. Så småningom blev LR och skolledningen ändå överens om ett lokalt skolutvecklingsavtal. I förra avsnittet ingrep Gunilla och Örn förtjänstfullt för att avbryta ett äppelkrig i matsalen. Men tacken blev att Örn polisanmäldes för misshandel av en elev och blev avstängd av Vanteklev.

Så var ännu ett sommarlov till ända. Hösten hade dessutom kommit ovanligt tidigt, redan en vecka in i augusti, och vid skolstart sjönk temperaturen till 8-10 råkalla grader. Det blev snabbt utkylt och huttrigt även i Tvärhögsskolans klassrum. Någon uppvärmning var det inte

tal om. Skolfastighetsbolaget höll på med översyn av skolans värmepanna och driftsingenjören skrattade rätt åt personals och elevers krav på värme. På rektors order beställdes dock elvärmefläktar som kördes så att säkringarna rök.

När Gunilla kom in från morgondimman och trängde sig fram mellan högstadieeleverna som stod i grupper innanför skolans entré tänkte hon på efterspelet till den incident som numera betitlades ”äppelkriget”. Rektor Vanteklev hade så småningom insett att hon hoppat i galen tunna genom att tro på eleven Ludvig som hade polisanmält Örn för misshandel. Elva vittnen, däribland alla mattanterna, hade intygat att Örn istället hade blivit misshandlad av Ludvig. LR-Stockholm hade dessutom fått ut skadestånd för att rektor inte hade förhandlat innan hon stängde av Örn.

Efter en snabb kopp lankigt automatkaffe och lite hopplock av böcker och stordior styrde Gunilla raskt stegen mot språkkorridoren och dagens första lektion, engelska med 9c. I trappan blev hon upphunnen av medelålders blondin med lockigt hår, iklädd en för skolförhållanden elegant klänning, som tilltalade henne på hyperkorrekt brittisk engelska. – How do you do? You must be Miss Gunilla. I am school inspector Lena Grusell. I will be here for a few days and follow the work. I would like to attend your lesson with 9c.

Gunilla hade först trott att det var en för henne obekant förälder med brittisk bakgrund som ville framföra något viktigt. Endast med hjälp av sitt mest professionella pokeransikte kunde Gunilla undvika att stelna till och rent bokstavligt tappa fattningen, ja böckerna och allt det andra som hon kånkade på med för den delen. En déjà-vu-känsla från hennes tid som lärarkandidat då metodiklektorerna behagade infinna sig när det passade dem infann sig. Visserligen hade hon hört något på en personalkonferens om att skolan under läsåret skulle få besöka av inspektörer, men var det verkligen nu?

Gunilla hälsade artigt på sin bästa oxfordengelska och undrade vad inspektör Grusell var för slags knäppgök som inte kunde använda svenska i samtal med lärare. Hon insåg snabbt att det lektionsupplägg hon hade planerat, med text-diskussion på läxan, gram-ma-tik-fördjupning och lite skrivande, skulle te sig lite torftigt. Vad kunde göras? Hennes hjärna arbetade som en stressad datorprocessor medan hon låste upp klassrummet och släppte in besökaren och de storögda eleverna.

– Good morning everybody! Today we have a school inspector as our guest. I don't think this has anything to do with your behaviour in class so consider this a normal lesson.

Klassen satt knäpptyst, av lydnad och, förhoppningsvis, lojalitet med Gunilla. Grusell tog över:

– Good morning children! How wonderful to meet you! I am here to monitor the tuition of English and Swedish for a few days. I intend to inquire into a substantial number of parameters pertaining to the two subjects.

Eleverna satt med gapande munnor och begrep uppenbarligen föga av yttrandet. Grusell lät sig dock inte nedslås utan gick på i flera minuter om sitt uppdrag, på en synnerligen akademisk engelska. Gunilla var glad för den extra betänketiden. Helt plötsligt började Grusell ränna omkring som en skällad råtta, uppenbarligen med avsikten att intervjua eleverna. Gunilla övervägde att återta initiativet och försöka genomföra lektionen.

Väl inne framför spegeln på damtoaletten pustade Gunilla ut. Lektionen hade blivit riktigt lyckad efter snilledraget att utse några elever till diskussionsledare för läxförhöret. Alla eleverna förstod instinktivt att Grusells bedömning av Gunillas sätt att leda lektionen förmodligen betydde en del. De hade ställt upp till 110%. Hon älskade dem.

Efter lektionen hade inspektör Grusell försvunnit lika fort som hon kommit, utan att kommentera något alls. Gunilla hade håltimme och skulle gärna ha pratat om klassen och sin undervisning. Vid kaffeautomaten träffade hon Arne Örn. Han såg moloken ut i sin slitna mörkbruna manchesterkavaj. Gunilla lade handen på hans axel:

– Jag hade en språkinspektör på besök, helt utan förvarning. Hon envisades med att tala

engelska. Mycket konstigt ska man vara med om! Ska vi verkligen behöva acceptera att inspektörer kommer och gör oannonserade nedslag som om vi vore lärarkandidater?

– Konstigt, jag fick också besök, svarade Örn. Av en tyst och butter kamrerstyp som tydligen tittar på svenska och SO-ämnena.

– Det mesta gick snett, fortsatte Örn. Jag hade spelat in Rapport från igår och gjort en lista med svåra ord. Först trasslade koptornen innan lektionen så att jag fick skriva upp orden på tavlan istället. Och en liten usel kritstump var allt jag hade! Sedan fick jag inget ljud på TV:n utan bara bild. Halva lektionen gick innan jag fick hjälp av vaktis att hitta en annan TV-apparat. De andra moment som jag planerat hann vi inte med. Inspektören var ju inte till mycket stöd. Han satt bara och antecknade. Och mina gamla kombattanter i 9e ska vi inte tala om. Ja, fy tusan, det var ganska kaotiskt ett tag. Skolans vardag i sin prydno. Sen försvann han, precis som din inspektör. Konstigt att just vi två blev inspekterade.

Ryktet om inspektörerna spred sig, och ”gryningsråden” var det allmänna samtalsämnet på förmiddagens långrast. Irritationen över den obefintliga informationen från skolledningen växte. I och för sig var ju alla lärarna på skolan så strukturerade att de borde tåla oannonserade besök. Det var ju skolverkligheten som skulle inspekteras, inga potemkinkulisser. Men det hade ju varit anständigt med något slags dialog i förväg.

Dagen gick snabbt, som och rektor sågs äta lunch med de två inspektörerna. Några av kollegorna fick påhälsning under eftermiddagen. Elsa Granlund, rutinerad språklärare och medlem av LR-styrelse, hade inte låtit sig imponeras av Grusells framtoning utan hade helt framt avbrutit hennes svada efter en halv minut och kört lektionen som planerat. Så det fanns onekligen mycket att prata om klockan tre då personalkonferensen startade i aulan.

Märkligt nog fanns inte inspektörerna på plats när rektor Vanteklev, enligt den nya lokala tradition hon infört, tog av sig ena skon, dunkade den i pordet och förkunnade konferensen öppnad. Gunilla såg hur Örn lite väl tydligt sneglade åt idrottsläraren Beatrice, som med sin figur och sitt bruna hårsvall ständigt lockade till sig de yngre manliga lärarnas blickar. Örn fick sig en halvhård armbåge i sidan av Gunilla och återgick utan att knota till rektors föredragningslista.

Rektor nämnde utan vidare spisning att inspektörerna skulle komma tillbaka om ett par dagar och att de hade haft så mycket spännande att berätta. På Gunillas fråga om det inte vore intressant för de berörda lärarna att ta del av inspektörernas synpunkter svarade Vanteklev likt ett orakel:

– I sinom tid, i sinom tid!

Rektor gjorde ett tvärt kast och började tala om julavslutningen. Ämnet kändes väl avlägset för de flesta lärarna som ännu inte hade givit upp hoppet om ett sensommarhögtryck.

Vanteklev berättade att hon hade gjort stora utfästelser till elevrådet och föräldraföreningen om årets julspel. Hennes plan var att alla lärarna skulle engageras i uppförandet av en teaterpjäs i skolans aula:

– Jag har funderat på Shakespeares En vintersaga. Vårt gemensamma arbete kring den kommer att stärka skolans kulturprofil och få er att arbeta tillsammans mot ett gemensamt mål. Det är bra för personlighetsutvecklingen att helt gå in i en roll, och eleverna kommer att tycka att det är så roligt att se er agera. Jag räknar med att vi behöver arbeta ett par timmar i veckan med pjäsen nu, och lite mer framåt vintern. Ska det inte bli roligt?